

Estudi etnogràfic sobre la Festa de Sant Antoni Abat a Canals

Màster en Antropologia i etnografia

Tutora: Dra. Camila del Mármol

Francesc Real Vallés

Barcelona, 01/09/14

Una festa viva.

Sant Antoni a Canals.

Màster en Antropologia i etnografia

Tutora: Dra. Camila del Mármol

Francesc Real Vallés

Barcelona, 01/09/14

Índex:

1. Introducció	2
2. Marc teòric	8
3. Metodologia. El treball de camp	24
4. Descripció de la localitat i de la seva festa	30
4.1. El poble de Canals	30
4.2. Descripció de la festa Major	34
4.2.1. Cronologia de la festa	35
4.2.2. La Foguera	35
4.2.3. Sant Antoni	45
4.2.4. Els Parells	50
5. Etnografia de la festa. Anàlisi	57
5.1. Crisis de vida i la festa	57
5.2. Identificació dels <u>canalins</u> i <u>canalines</u> amb la festa	60
5.3. Les relacions socials a la festa	77
5.4. Transgressions normalitzades	97
5.5. Patrimoni, autèntic, <u>mercantilització</u> i turisme en la festa	106
6. Conclusions	119
7. Bibliografia	126

1-Introducció.

“No hi ha festes més grans que les de Sant Antoni, no hi ha dies més bells ni més plens que els de Sant Antoni i no hi ha cosa més gran al món que la festa de Sant Antoni i saps que m’agrada de la festa, que va avançant amb mi, amb la meva vida”.

Amb aquest testimoni arreplegat al meu treball de camp començo a parlar sobre un tema que personalment m’ha interessat molt al llarg de la meva vida, la seva pràctica però també el seu estudi, és el tema de la festa, tema ampli, obert i de gran discussió. La festa segueix viva i més viva que mai. Arreu del globus, les festes estan presents perquè estan vives i si no, nous processos re vitalitzadors les tornen a la vida i és que “la festa es transforma en un universal cultural que, adaptant-se al canvi social i a les condicions de la globalització cultural, s’ha convertit en reflexiva de la identitat, porta d’accés a la transcendència de la pròpia quotidianitat emergència d’un temps especial on es busca la recuperació del sentit davant d’un món globalitzat” (Hernández i Martí 2013: 10). Quan veiem que existeixen constantment estudis sobre festes molt diverses no és gratuït. Cada estudi, cada investigació, cada documental, cada reportatge expressa un desig de coneixement, un esperit d'enllumenar una comunitat concreta, una manera de ser, de fer, de viure. Són fonamentals a l’hora de portar endavant la comprensió d’una societat concreta, ja sigui gran o menuda, per esbrinar les claus que la representen, que l’han creat i que ens donen les pistes per al que serà. La festa manifesta la seva naturalesa complexa, extraordinària i paradoxal, consistent en un fet social total, aglutinador i resum de les més diverses arts i formes d’expressió (Gisbert 2013) per tant tot estudi d’una festa és un testimoni viu d’un poble, d’una cultura i al temps de la vida d’aquestes i eixos que la fan possible, que la fan seva, que la comparteixen.

Cada festa és transmissora d’uns valors i d’unes lògiques que són pròpies de la societat que les practica. Cada festa remet a referents que són importants per a la pròpia societat, cada festa es fa d’una manera perquè aquesta és la manera de fer la festa. Cada moment viscut en la festa, cada episodi de la festa, cada ritual, cada experiència, cada instant, cada acció ens porta a observar uns sentiments que representen una societat, cosa rellevant per l’antropologia si pensem en ella com l’estudi de les cultures, de les vivències, l’estudi de les gentes d’un lloc concret en un determinat moment. La festa

apareix així en “relació dialèctica amb la vida quotidiana, constituint una síntesi perfecta de la societat que la practica” (Hernández i Martí 2013).

Així doncs, del que jo vaig a parlar en aquest treball no és una altra cosa que un estudi sobre la festa i per això, agafaré l'exemple d'una festa a la geografia valenciana. La festa és la de Sant Antoni Abat de Canals i espero poder així, fer una aproximació encertada, un estudi etnogràfic potent per poder arribar al coneixement d'aquesta celebració, saber més sobre aquesta pràctica social i obrir les portes a futurs camins del que pot arribar a ser dita festa, la festa dels canalins i canalines.

La festa de Sant Antoni, del Sant barbut ha estat una de les més difoses a la mediterrània (Ariño 2013). Difosa per la història que porta el Sant al darrere, de protecció, curacions i miracles i que amb el temps, ha acabat vinculant-lo a les societats que s'aclamaven a ell per un motiu o per un altre. La festa de Sant Antoni Abat ha estat una festa amb una tradició tan volguda per les gents que la practiquen i permet veure una proximitat dels celebrants amb ella.

Efectivament, la festa no és com era però la festa segueix sent. Sant Antoni segueix present i és que la dita festa ha estat un mirall que ens permet fer una anàlisi molt amplia sobre les societats que la practiquen. Mirant la festa podem fer-nos una idea del que ha estat i està d'aqueixes gents que la conformen sent un tret molt important per a les mateixes. Tan fonamental perquè realment parlant amb els meus informants no es conceben sense aqueixa festa *“jo quan conec a un de fora li dic que sóc de Canals i el primer que faig és parlar-li de la meva festa”*, la festa com identificadora, creadora i representativa. Una festa canviant i dinàmica, una festa que ens explica quines són les motivacions i reptes d'una societat que com no, evoluciona amb el temps. Una festa religiosa però també profana, una festa viva que ens ofereix si la sabem mirar tot un ventall d'experiències, d'emocions, de sentiments, de vivències, tot un ventall de possibilitats que ens fan albirar el que jo he observat, que és un resum únic d'aquestes comunitats que retronen tots els gèners quan en pocs dies ens mostren de forma més completa la seva manera de viure, el seu present i també el seu passat així com les motivacions per al seu futur.

El poble de Canals és un més dels exemples amb el que es pot constatar aquesta celebració i és que, com canta la cançó popular “En Canals a Sant Antoni, li tenen gran devoció, li fan parells i foguera, missa cantà i bon sermó”.

D'aquesta manera el poble de Canals entra en festes tots els mesos de gener, any rere any i el que intentaré portar a terme en aquest treball, el meu objecte d'estudi serà la festa en si, una breu anàlisi de com és la festa de Sant Antoni a Canals, dels seus inicis, dels seus elements i del que pensa la seva societat observant els diferents camps que la componen i els conflictes que es presenten. L'objectiu és realitzar un estudi etnogràfic al poble de Canals sent la festa l'eix per a l'anàlisi.

Fet açò, el següent pas en el treball és observar el resultat de l'evolució de la festa als nostres dies, veure la festa en el present i el seu significat i analitzar el nou procés de transformació al que s'està sotmetent la festa de cara al futur. Després de fer el treball de camp i fer l'estudi pertinent, el que he pogut comprovar és que el dit procés que enfoca al futur no és un altre que el de pensar la festa com un autèntic (Frigolé 2012) utilitzant la patrimonialització de la cultura (Prats 2004) i com es comencen a evidenciar trets d'una mercantilització de la mateixa (Picard 2003).

El treball que vull realitzar pot resultar interessant per veure l'evolució del que suposa la festa major en mitjanes i petites localitats de cara a un futur pròxim. Efectivament existeixen processos de patrimonialització (Prats 2004) o autenticitat i posterior mercantilització que es pot aplicar a la festa, podem veure quins són els resultats o conseqüències del dit procés. D'aquesta manera, els principals interessats sobre els resultats del treball són la pròpia societat local de l'estudi en qüestió, tant autoritats com gent corrent vinculada al poble i a la seva festa. Però també per a acadèmics i futurs estudiosos que treballen el tema de la mercantilització del patrimoni sent en aquest cas la festa l'objecte que es patrimonialitza i es mercantilitza.

Dit açò, passaré a descriure com està estructurat el treball que es disposen a llegir intentant explicar cada punt breument per a què es puguin fer una idea ràpida del que vull exposar per arribar a les conclusions finals.

Així, el primer apartat és el que fa referència al marc teòric en el qual se sosté el treball. En ell intento seguir diverses idees relacionades en diversos conceptes que considero claus per a entendre el treball. Dits conceptes s'estructuren ordenadament començant per identitat, comunitat, tradició, festa, patrimoni, autèntic, mercantilització i turisme.

Però fent un breu resum, la festa com un fet social total, que ens pot donar totes les claus per entendre una societat. Jo contemplo que és una comunitat la que fa la festa i aquesta va molt lligada a la seva pròpia identificació, identificació (Bauman 2001) entesa com l'element identitari que està en continua transformació i és d'aquesta manera com intento enfocar el que, després de fer el treball de camp, m'han demostrat els canalins i canalines sobre la seva festa, que la tenen com un element identificador de les seves vides, com un fet que és propi i que l'han anat repensant fins als nostres dies. I com han creat els canalins aquesta identificació amb la seva festa, amb la tradició, una tradició inventada (Hobsbawn 2002) en el sentit de què respon a un conjunt de pràctiques elaborades al passat i repensades al present, “modes de vida del passat que la gent utilitza per crear la seva identitat”¹(Linnekin 1992).

A partir d'ací, s'estructuren, configuren i avancen tots els elements que conformen una cultura, entre ells, la festa. És aquest el següent punt i faig referència al concepte de festa entesa com a “fet social total on es troben reunits tots els trets que aglutinen una cultura” (Ariño 2013) i on es mostren una sèrie d'aspectes que ens permeten entendre la festivitat com ara formes de crisis de vida, connectivitats, concentracions, relacions, transgressions entre d'altres (Picard 2003).

Descrits aquests conceptes, m'endinso en conceptes com patrimoni “entès com a construcció sòcio-històrica que representa la reconversió moderna del passat i la tradició” (Hernández i Martí 2013) i patrimonialització, “com la pràctica de la representació i materialització del passat en el present i per al futur” (Frigolé 2012). Tenint clar açò, passo a definir que entenem per autèntic “com a demanda de diferenciació” (Boltanski i Chiapello 2002) fet que el lligo a la patrimonialització i que a partir d'ací, desenvolupo les idees de la “mercantilització del que entenem per autèntic”

¹ En anglès a l'original.

(Frigolé 2012) d'elements d'una cultura concreta com ara la festa i com el turisme és el principal consumidor d'aquests nous "productes" (Picard i Robinson 2003).

Després del marc teòric exposo el treball de camp realitzat per a fer aquest treball. En ell, explico com he fet el treball etnogràfic, qui hi han estat els protagonistes, el temps, la metodologia i com ha resultat així els avatars de la dita tasca antropològica.

El punt que ve a continuació fa referència al context històric, tant del poble de Canals com de la festa al mateix i aquest punt, m'agradaria remarcar que el considero important, perquè sense història no hi ha present (Pitchard 1961) i és que sense passat no hi ha present i és fonamental conèixer-lo per poder entendre els camins actuals que segueixen tant la comunitat de Canals com la seva festa, camins que també descriu, fent una radiografia del que ha estat i està la localitat de Canals.

I dintre del mateix apartat el següent punt que trobem és la descripció de la festa. En ell mostro en primer lloc els períodes de la festa de Sant Antoni i faig una cronologia de la mateixa per ubicar-la. Feta la cronologia passo a descriure la festa en si amb l'experiència personal que vaig tenir en estar en contacte amb ella fent el treball de camp. Per descriure-la utilitzo els tres elements fonamentals com a guia, La Foguera on parlo del primer dia festiu i de tots els elements que l'envolten, Sant Antoni on descriu el segon dia festiu i esmento tots els aspectes que es relacionen amb aquest dia i per últim Els Parells, el tercer dia de festa on veig tots els components que l'envolten i les vivències que es practiquen.

Feta la descripció de la festa el que segueix és l'anàlisi etnogràfica. En ella analitzo els resultats del treball de camp i la divideixo en una sèrie d'apartats començant per La festa i les crisis de vida on identifico si al poble de Canals, els períodes de crisis vénen acompanyats de moments festius i els per què. Segueixo amb el punt de La identificació dels canalins i canalines amb la seva festa on tracto el tema de la identitat i la vinculació dels locals amb la seva festa analitzant els discursos que es practiquen així com alguns elements que també compleixen aquesta funció identificadora com ara la música o el Vítol i junt amb açò, analitzo els conflictes respecte al tema.

Continuo amb el punt de Les relacions socials a la festa on observo quines són les relacions entre els actors de la festa, els festers i la gent que la celebra i després analitzo

les relacions de poder que es mostren en aquest període, reflex de l'actualitat i els conflictes que apareixen tractant també la politització de la festa i els discursos que operen així com els conflictes que es generen per seguir amb el punt de les Transgressions que es produeixen en la festa de Sant Antoni, on veig la violència a la festa i les transgressions relacionades amb el món de la natura i el món animal que es realitzen a la festa per acabar amb el punt final, en la que parlo del present més immediat de la festa i com està s'enfoca de cara al futur tractant el tema de la patrimonialització, la festa com un autèntic i la mercantilització lligada al turisme de la mateixa, els discursos que aquest tema genera i com afronten els conflictes els ciutadans de Canals.

L'últim punt del treball són les conclusions i en ell el que intento fer és un resum amb tots els resultats obtinguts a l'anàlisi etnogràfic per extraure un punt final al treball realitzat, una espècie de cloenda de tot el que he trobat i analitzat a la festa de Sant Antoni amb tots els mètodes que en l'apartat del treball de camp tracto d'explicar.

Ací es tracten molts temes, econòmics, culturals, socials i moltes visions el qual em permet fer les conclusions a les quals m'agradaria arribar en aquest treball i que espero, siguin compreses per tots els lectors que vulguin aproximar-se al tema de la festa en el seu present i en el seu hipotètic futur prenent com a exemple la festa de Sant Antoni de Canals.

2-Marc teòric.

L'etnografia que pretenc desenvolupar en aquest treball va relacionada amb una sèrie de conceptes que són necessaris per poder comprendre les idees que vull exposar. De cap manera els presentaré com conceptes tancats, hermètics, més bé com a refutables i oberts, exposats seguint una sèrie d'autors que baix el meu criteri, ens fan veure el que vull mostrar o millor, em donen la pista per poder explicar el fons del que vull fer. El treball realitzat està basat en l'observació participant i les entrevistes i el que exposo intenta ser un estudi etnogràfic sobre una festa concreta. Totes les cites que apareixen al text, tant a la part teòrica com a l'anàlisi etnogràfic són en català o les he traduït al català per fer-ho més còmode al lector. No obstant això, les traduïdes queden identificades a peu de pàgina.

Identitat i Comunitat, propostes per reflexionar.

Ja que l'estudi es basa en una petita localitat del sud de València, és fonamental que entenem el concepte d'identitat. Parlar-ne resulta complex, sobretot per l'ambivalència i la contínua discussió que ni de bon tros podem donar per finalitzada. Des dels anys seixanta, nombrosos autors com ara Mead (1960), Barth (1976), Giddens (1993), Bauman (2003) o Alonso (2005) han tractat i discutit el concepte d'identitat. I tots lliguen aquesta discussió a la conceptualització del subjecte, avançant en el temps des d'un subjecte entès com un individu immutable amb una identitat fixa i que venia donada, passant per un subjecte considerat producte de la construcció social amb una identitat construïda a partir de processos comunicatius fins a arribar al subjecte d'avui en dia, sense una identitat fixa i permanent, compost per una varietat amplia d'identitats que poden ser contradictòries o no resoltes i que a més està en constant revisió o reconstrucció.

D'aquesta manera, la identitat no pot ser entesa com a fixa i immutable, estàtica i inamovible i ben definida, més bé tot al contrari, la identitat pot ser molt variada en el mateix subjecte i és construïda com un procés mòbil, com un procés dinàmic, com un procés relacional que s'estructura al voltant del diàleg. Identitat entesa per tant com a variable i que es configura mitjançant uns processos de negociació en el transcurs de la

vida de cada individu, “resultat de la qual el que es posa en joc és el reconeixement” (Taylor 1993). “Entenem identitat com una manifestació relacional, estan en continua relació dialèctica” (Hall 2003). Pensant d’aquesta manera, al que l’individu aspira és al reconeixement propi, el reconeixement dels altres i el reconeixement mutu. Per aconseguir açò, es porta a terme aquesta relació dialèctica generada amb la interacció social i que es construeix i es repensa de manera continuada amb els intercanvis socials. I pensat així, la identitat “és una construcció simbòlica feta en relació a un referent i és producte de la història” (Ortiz 1996: 77). Si lliguem aquestes idees, la identitat és històrica i també present, perquè es va construir utilitzant un passat però en el present i no queda fixada de cap de les maneres, ja que aquesta construcció està en un replantejament permanent, en una reconstrucció continuada i que no acaba mai (Hall 2003). El subjecte es pensa a si mateix tenint en compte la història però des del context actual i així és com es defineix. La identitat no és per tant constituïda per se, és a dir i trencant amb els essencialistes que pensen la identitat com a predeterminada, “una construcció mai acabada i que s’articula a través de la diferència” (Arfuch 2002: 21). Aquesta diferenciació fa referència a la creació d’un “nosaltres” i és necessària per aquest procés.

Les identitats naixen amb la cerca d’aquest “nosaltres” i per generar-lo, utilitzen els discursos que són els que organitzen la vida social, “les identitats es constitueixen dintre del discurs i no fora d’ell” (Hall 2003: 20). I és que cal entendre la creació d’aquestes identitats sempre en construcció i els discursos que les generen com a elements produïts utilitzant la història i que es pensen i repensen mitjançant pràctiques específiques en l’actualitat. Aquesta cerca de la identitat provoca lluites en les quals els subjectes intenten crear la seva pròpia identitat, “les identitats s’expressen en un camp de lluita i conflicte en les que prevalen les línies de força dissenyades per la lògica de la màquina de la societat” (Ortiz 1996: 92). Veient açò, un subjecte intentarà crear la seva identitat però serà la línia majoritària la que s’ocupa de fer veure quina serà la que triomfa, no obstant això, aquesta lluita no acaba mai perquè constantment les identitats van transformant-se i repensant-se mirant el que ja s’ha dit abans, el seu passat en el context del seu present.

“La predestinació del destí humà, tan immanent a la cosmovisió de les societats pre-modernes, va ser reemplaçada pel projecte de vida; el destí per la vocació, i la

naturalesa humana, abans preconcebuda, en una identitat que ara està per construir” (Bauman 2003). I això és el que pareix, tota societat, busca maneres de trobar el seu lloc al món, de ser un “nosaltres”. La identitat sempre està en una continua construcció, qualsevol societat moderna necessita repensar-se.

El procés d'individualització (Durkheim 1974) bàsic en la modernitat, estimula aquesta idea, cada persona ha d'enfrontar-se a la seva creació personal, ha de construir la seva pròpia identitat, la seva pròpia identificació. I per crear aquest “nosaltres” col·lectiu i el “jo” propi del subjecte, aquesta identitat inacabada es necessita una representació i narració (Ricoeur 1996). A partir d'aquesta narració feta en el temps d'ara, en el present, és on donem el sentit al passat, “la situació biogràfica de l'home en la vida quotidiana és sempre una situació històrica, perquè està constituïda pels processos socioculturals que van conduir a l'actual configuració del seu ambient” (Schultz 2004: 309). Per tant la identitat, seguint aquestes teories suposa pensar-la com un procés constant de configuració i així s'entén al treball, com una constant revisió que van configurant els subjectes i pel que he pogut comprovar al treball de camp, en aquest cas concret és a través de la festa, una pràctica específica agafada des de la història on es dona peu a dita creació que com podem veure, no acaba mai.

La constant creació i reformulació de la identitat per part dels individus com a subjectes, quan es tracta d'un grup de gent concret, de subjectes que es relacionen i van configurant i reconfigurant, hem de relacionar-la amb un altre concepte que va molt lligat a ella, el concepte de comunitat. Sobre aquest concepte també hi ha moltes discussions teòriques que ens permeten entreveure com els subjectes s'engloben dintre d'un tot comú i com accions específiques fan que s'articulen al si d'aquest tot. El concepte de comunitat ha estat amplament debatut i és que igual que la identitat, es tracta d'un concepte complex i ampli.

Abordar-lo amb referències teòriques que permeten entendre'l és fonamental. Comunitat pot entendre's de diverses maneres, en aquest treball el presentaré de tres maneres, comunitat i història, comunitat i relacions socials i comunitat i futur. Amb açò, presento el concepte de comunitat relacionat amb la història. D'aquesta manera el concepte se'ns presenta de la següent manera, com una determinada població ha arribat a ser des de la base del seu passat, utilitzat d'aquesta manera, el concepte ens remet a

una voluntat social de remetre's als orígens d'un grup, com a punt de partida fonamentat en "llaços de sang, de veïnat o d'amistat que posseeixen la capacitat de convergir en relacions de tipus comunitari, és a dir, de fundar comunitat" (Tönnies 1947). Una altra manera de concebre el terme i que aniria estretament lligada al punt anterior seria la que faria referència a mostrar dimensions diverses sobre les relacions individuals i les formes comunicatives, de cohabitació humana. Dintre d'una comunitat existeixen relacions entre individus que s'articulen per la comunicació, així, "és el consens comunicatiu qui dóna la possibilitat a qualsevol individu de coordinar les seves accions en una comunitat concreta" (Bialakowsky 2010). Finalment, comunitat present entesa de cara al futur, com el que podria ser, adquirint un caràcter programàtic, com a full de ruta del grup determinat.

Es tracta de "pensar la comunitat per descriure un present que permeti veure un nou passatge, regenerador, una escletxa a la finestra del futur" (Sasin 2010). Per explicar-ho, faré referència a les interpretacions de Bauman sobre la comunitat estètica i comunitat ètica (2003). Aquesta distinció és la que fa l'autor. Comunitat ètica és una comunitat basada en la vinculació real entre veïns, en el fet de compartir entre els membres, en la seguretat interna front a la vida frenètica quotidiana. Pareix que hi hagi una memòria comuna que fonamenta aquests vincles, un passat que dona peu a compromisos a llarg termini, que tenen vincles de pertinença i d'espais propis. Pel que fa a una comunitat estètica és aquella comunitat generada per preocupacions d'identitat la demanda de la qual constitueix el terreny preferit de la indústria de l'entreteniment.

A partir d'açò, del seu caràcter propi, del que s'anomena autèntic és on la comunitat pot canviar. Aquestes comunitats passen a ser superficials, els vincles entre veïns acaben sent vincles que no uneixen, són esporàdics i es perd paradoxalment la pròpia identificació. Almenys açò és el que s'observa si tenim en compte les definicions de l'autor. Basant-me en aquesta relació del concepte comunitat amb la història, les relacions socials i el futur, faré l'anàlisi sobre la comunitat que jo estudio.

Sobre les tradicions.

I la identitat d'una comunitat va relacionada amb el que s'anomena tradició. És molt difícil fer una definició encertada d'aquest terme, ja que les seves definicions poden ser

complexes i molt variades. Certament podem afirmar com a obsoleta i incompleta la definició convencional del terme tradició com una herència inamovible i estàtica del passat al present. Per aquest motiu, és necessari practicar una aproximació de manera actual a aquest concepte.

De fet, la majoria de costums, creences i pràctiques que estan presents en la vida de les societats modernes i que pretenen ser antigues, realment, no ho són (Hobsbawm 2002). És a dir, totes les tradicions que semblen antigues o pretenen ser-ho solen ser recents i molt sovint, inventades. Quan parlem de la tradició inventada (Hobsbawm 2002) estem parlant d'una "sèrie de pràctiques, normalment governades per unes regles i un ritual que intenta inculcar certs valors i normes de comportament per repetició cosa que comporta una continuïtat amb el passat" (Hobsbawm 2002). Però aquesta continuïtat amb el passat és en part fictícia. Per tant afirmem que la tradició és variable, en el sentit que no està preconcebuda, complexa de tant en quant no és un terme senzill, ja que la seva pròpia configuració no ho permet i dinàmica, ja que les tradicions no són fixes i es van configurant i repensant amb el temps (Linnekin 1992. Hobsbawm 2002).

Quan un grup humà crea tradicions entra en un procés de formalització i ritualització caracteritzat per la referència al passat. El que hem de mirar són les relacions amb aquest passat (Hobsbawm 2002). Les tradicions poden tenir bases velles (encara que siguin inventades) però les pràctiques tradicionals en gran part són modificades, ritualitzades i institucionalitzades i a més "la tradició és un model conscient de modes de vida del passat que la gent utilitza per a la construcció de la seva identitat"² (Linnekin 1992).

Segons Hobsbawm hi ha dos tipus de tradicions, el primer tipus de tradició seria el que s'estableix per a simbolitzar una cohesió social o pertinença a un grup. Açò s'explica perquè després una crisi social forta, sigui del tipus que sigui, la comunitat utilitza elements propis, comuns que els fan auto identificar. I el segon tipus de tradició seria la que respon a l'objectiu de socialitzar i inculcar creences, sistemes de valors i convencions de comportament. Per a mi, seria la conseqüència lògica després d'establir el primer tipus com a mode en el qual naix la tradició d'un grup. És a dir, una vegada

² En anglès a l'original.

creada, la finalitat dels elements propis inclou el segon tipus de tradicions, ja que a partir de la mateixa es configura el sistema social d'aquest grup humà.

Així, efectivament, la tradició és un element inventat que es lliga amb el passat. Fet que “il·lumina les relacions humanes, ja que amb el passat, és la història la que legitima l'acció i cimenta la cohesió social” (Hobsbawm 2002). És el passat seleccionat el que compleix la funció cohesionadora del grup.

Dit açò, podem definir el concepte de tradició efectivament com tot allò que en el present és considerat com a tal i és agafat des del passat, tot coneixement heretat dels nostres avantpassats i adaptat al nostre present. Podem veure que per a no quedar-se obsoleta i oblidada, s'adapta a la societat i a la cultura del seu temps, ja que la tradició és l'encarregada d'actualitzar i renovar el passat des del present. Aquesta herència inventada que rebem és social perquè és la societat l'encarregada de seleccionar un element determinat de la seva pròpia cultura transportant-lo al llarg del temps fins als nostres dies. Però aquest element és creat com a tradició des del present, és a dir, veiem el passat i en el present la societat estructura el que entenem per tradició. La selecció del que constitueix tradició “es fa sempre des del present i el contingut del passat es modifica i es redefeix d'acord amb un significat modern”³ (Linnekin 1992). La tradició no és una altra cosa que una construcció social elaborada en el present sobre el passat (Arévalo 2010: 3). Així, en l'actualitat entenem el concepte de tradició com a una construcció social que es transforma temporalment, de generació en generació i que varia depenent del lloc o la cultura corresponent. La tradició és fluida i el seu contingut és redefinit per cada generació. No obstant això, un tret important que practiquen les societats respecte a la tradició és el fet de dotar-la d'una atemporalitat, com si fora fixa en el temps però aquesta idea dista molt de la veritat objectiva. D'aquesta manera podem dir que la tradició és inventada sobre el passat i viscuda en el present.

Hem d'entendre el concepte de tradició com una relació dialèctica entre el present i el passat, la tradició va lligada al passat i també al present, a la continuïtat i al canvi. Existeixen aspectes en la tradició que són permanents i d'altres que són proclius al canvi. Però el que és clar és aquesta relació dialèctica, ja que qualsevol canvi es

³ En anglès a l'original

produeix en una continuïtat i no hi ha continuïtat sense canvi. La tradició així, “està en una contínua reflexivitat i auto modificant-se”⁴ (Linnekin 1992). La tradició no és estàtica, no és copiar el passat i reproduir-lo als nostres dies, la tradició és dinàmica, és transformació contínua per actualitzar i assimilar eixe passat als nostres temps.

Sobre les festes.

Quan parlem del significat del concepte festa ens referim a la reunió col·lectiva amb un propòsit lúdic i de celebració i que té com a característica principal l'establiment d'una sèrie d'actes que es desenvolupen en un temps i un espai concret. La festa és un fet social total on es troben reunits tots els trets que aglutinen una cultura (Ariño 2013: 21). Açò és fonamental a l'hora d'entendre la identificació col·lectiva, ja que “hom expressa i afirma una dimensió clau de l'existència comunitària” (Ariño 2013: 23). La festa popular jo l'entenc com la celebració d'un col·lectiu que reivindica, recorda i fa renàixer els vincles de la comunitat.

És una representació social que s'articula mitjançant una sèrie d'accions realitzades per la col·lectivitat periòdicament fora de la quotidianitat. Representació en tant en quant “representar vol dir alguna cosa amb cert significat o representar al món mitjançant un significat a altres persones” (Hall 1997; 15). Així, cada individu d'una societat necessita codis que relacionen els nostres conceptes i els nostres signes per poder tenir una representació comuna (Hall 1997). I dits codis que s'articulen en accions com ara les festes, reposen a fets i moments de la memòria comuna que adquireixen una forta representació simbòlica i que reafirmen els trets de la comunitat.

Seguint el treball “Refer mons: Festes, Turisme i Canvi” que ens proporciona Picard (2003) podrem veure al llarg del meu anàlisi tots els punts que l'autor tracta a l'hora d'estudiar una festa. Les festes s'utilitzen en un sentit antropològic com a categoria analítica per a definir i delimitar conjunts de pràctiques observades en la nostra societat. D'aquesta manera, existeixen una sèrie d'aspectes o característiques que ens permeten entendre qualsevol festival avui en dia:

⁴ En anglès a l'original

- Formes de crisis de vida.

En qualsevol societat humana es produeixen una sèrie de crisis de diversos tipus. Unes poden ser crisis de la vida, que ens afecten a nivell micro sociològic i també macro sociològic, com per exemple la mort d'una persona. Un altre tipus de crisis de vida col·lectives constituïdes pel caràcter cíclic de les condicions ambientals, com ara el canvi d'estació o els cicles de la producció agrària. Per últim tenim les crisis de vida relacionades amb fenòmens extraordinaris, alteracions inesperades de factors socials, econòmics, polítics o mediambientals com ara epidèmies, guerres o catàstrofes naturals. Aquestes formes de crisis de la vida poden ser les que marquen alguna celebració de qualsevol tipus i poden donar lloc a festes de diferent importància, tipus i motius. En aquest sentit la relació del començament de la festa de Sant Antoni es dona després d'una crisi de vida, desastre mig ambiental, un terratrèmol que va assolir la comarca. Pel que fa a "les transformacions en la festa en l'actualitat venen donades o poden vindre per la crisi de vida que patim, en aquest sentit econòmic"⁵ (Picard 2003).

- Concentració, connectivitat i temporalitat

Si observem la festa, veurem que en totes elles es produeix algun tipus de concentració social en el que un grup, bé sigui de parentesc, d'amistat, professional o un altre que aglutini rets de relacions sigui per la motivació que sigui, es reuneixen sent aquest el punt partícip d'una festa. D'aquesta manera la festa és una concentració social (Picard 2003). Hem de tenir en compte que les relacions humanes a qualsevol festa són essencials per entendre el que passa quan la gent celebra la festa. En aquesta perspectiva, la festa és un fenomen que es dona en un temps limitat i que té una estructura concreta en la qual es donen i poden ser observats una multitud d'interaccions socials i discursos.

A més, una característica de la festa és que utilitzen, creen i transformen els espais socials. Alguns dels espais ja són destinats a la festa i d'altres es transformen amb els actes festius donant-los un significat. L'espai públic es transforma, se'ls dona un sentit distint al qual tenen habitualment. L'alimentació i la beguda es passa a l'espai públic.

⁵ En anglès a l'original

Es suspennen les realitats quotidianes (Turner 1987). Però aquesta temporalitat festiva s'espera molt en les societats de hui en dia. La transformació de l'espai, on el poble s'utilitza com espai festiu en general i en particular hi ha llocs que són destinats concretament en la festa que durant tot l'any tenen una altra funció (Picard 2003). I la temporalitat d'aquesta transformació festiva també és molt concreta i sistemàtica, encara que el període de preparació sigui extens, d'uns dos mesos.

- Transgressions ritualitzades.

Aquesta característica que trobem en la festa correspon a la idea de transgressió dels límits i tabús que defineixen el que és social i simbòlic en els espais de la vida quotidiana. Açò es relaciona amb la llibertat que es dona per part de les autoritats i de la societat respecte al dret a reunir-se, ballant, menjant i bevent per exemple. Encara que cal admetre que en les societats de hui en dia ja no és necessari esperar a eixos moments de festa per transgredir amb l'ordre establert. No obstant això, les festes segueixen sent un moment en el qual s'ofereix l'oportunitat per a la rebel·lió organitzada i simbòlica.(Picard 2003). Es dóna una espècie d'autorització oficial per participar d'aquesta conducta transgressora. La festa com a refugi permès.

- Recreació simbòlica i promulgació de la tradició.

Les festes són construïdes al voltant d'actuacions i rituals que faciliten la difusió de la tradició a nous públics, tant a hereus locals de noves generacions com a forasters/turistes cada vegada més interessats en aquest tipus de manifestacions culturals o fenòmens socials (Picard 2003).

Amb les representacions de regles i rituals simbòlics a les festes, les tradicions es poden mantenir i la història pot ser contada amb regularitat per inculcar els valors en la vida social. A causa d'açò, el que ens mostra, el que per exemple el turista veu en les festes és com una exposició episòdica de la tradició, una visió real de la societat fora dels paràmetres de les autoritats i al mateix temps troba una experiència agradable.

- *El intercanvi. Política i poder.*

Tota festa inclou formes d'intercanvi entre participants, des d'un somriure, aliments o cultura en general. Hui en dia, els festivals són utilitzats cada vegada més per a generar beneficis econòmics tant a la comunitat com per als organitzadors de la festa. El turisme nacional i internacional ha estat clau per a que la festa sigui vista d'aquesta manera. És molt comú que trobem aquests interessos molt lligats amb els aspectes polítics que trobem a les festes. Aspectes com que la festa és una oportunitat de proporcionar l'exposició oberta del poder polític (Picard 2003). Les festes ens mostren certes maneres de relacions polítiques entre el poder i els participants i entre les diferents rets de participants. Aquestes relacions és de destacar, poden ser bones o poden ser motiu de lluita entre les parts.

Utilitzant aquests punts podríem observar el tot d'una festa i de fet, tots aquests punts queden ressenyats al treball etnogràfic. Ja hem vist que és una festa i tot el que hi ha dintre d'ella i ara m'agradaria teoritzar sobre el patrimoni i com la festa queda lligada a ell en tant en quant la festa que jo analitzo entra dintre del patrimoni cultural del poble de Canals.

Sobre el Patrimoni cultural i la patrimonialització.

Al voltant del patrimoni cultural existeixen també discussions teòriques. El patrimoni és un fenomen tant polític com social, jurídic i identitari. Són molts els camps que abasta i acostar-se a la definició del concepte ha de fer-se mitjançant una contextualització al seu temps, contextualització en el temps actuals lligats a situacions com ara: "l'emergència de riscos sobre els béns culturals, els múltiples dispositius de reflexivitat social, l'estranyament del passat, la culturalització de la vida social, la mediatització i mercantilització de la cultura i la dialèctica global-local" (Hernández 2013). El patrimoni cultural suposa entendre'l com béns o aspectes que defineixen una societat. Patrimoni cultural s'entén així com "el conjunt de béns simbòlics o culturals que mereixen ser preservats, conservats, protegits, admirats, investigats, difosos, i que s'han d'interpretar com una construcció social pel seu caràcter simbòlic" (Prats 2004).

Açò suposa que perquè sigui patrimoni és necessari seleccionar el passat des del present (Ariño 2012.), “una selecció simbòlica d’elements culturals entre molts” (García 1998) interpretar-lo i negociar-lo entre diversos agents socials de tal manera que la cultura es fa reflexiva i selectiva (Padiglione 1999), fent que dita “selecció d’elements, refuncionalització i adaptació quedi lligada als paràmetres culturals de la modernitat” (Martí 1994) i provocant una disparitat de situacions, de discursos i plantejaments sobre el que ha de ser i no patrimoni (Canlini 1999) així com la necessitat de buscar consens mínim (Prats 2004). Per tant el patrimoni cultural respon a una invenció social que selecciona i re defineix elements de la història (Lowenthal 1998), selecció simbòlica que atén a orientacions ideològiques, econòmiques i científiques (Prats 2004). El procés per fer açò es diu patrimonialització i és fill de la modernitat, ja que es requereix un distanciament històric amb el passat i una consciència de que aquest passat forma part de la memòria del col·lectiu en qüestió i és que “la selecció al·ludeix a una racionalització moderna de la tradició cultural. Patrimonialitzar equival a traspasar un bé a una nova dimensió, sinònim de la re sacralització secularitzada del passat, que d’aquesta manera aconseguix un nou tipus de prestigi” (Hernández 2013).

Dit procés de patrimonialització va lligat a una extensió del que suposa la patrimonialització, una ampliació enorme del que entenem per patrimoni (Ariño 2013) Els estudis antropològics ens han permès entendre el procés ideològic i polític de redefinició simbòlica que suposa que a l’igual que els bens tangibles tals com objectes, edificis o paratges naturals, els béns intangibles, els que no són materials com ara totes les cultures, els seus modes de viure i els elements particulars que propicien una singularitat manifesta d’elles mateixes puguin participar d’aquest procés de patrimonialització.

D’aquesta manera, per patrimonialització entenem una pràctica històrica sobre el passat, és a dir, la representació i materialització del passat en el present i per al futur (Frigolé 2012: 1-3). La patrimonialització és a l’hora material i simbòlica. Açò vol dir que el fet de patrimonialitzar un element d’una cultura determinada converteix dit element en un element singular i protegit. Amb la patrimonialització d’un element cultural com pot ser la festa el que s’aconsegueix és canviar la percepció i la valoració de la mateixa fent-la representativa d’una societat la qual cosa propicia la seua protecció i en conseqüència la seva difusió.

La patrimonialització cultural és per tant un fenomen molt estès a les societats de hui en dia i tant és així que pràcticament tots els sectors socials desitgen tenir algun tret cultural, algun fet, algun element patrimonialitzat. Açò no és una altra cosa que voler instaurar com autèntic de cara al món, un tret que els és propi i així poder configurar-lo, conservar-lo i difondre'l.

Autèntic, turisme i mercantilització en la festa.

Parlar d'autenticitat pot suposar una sèrie de problemes. El primer que ens trobem, és que qüestionar l'autenticitat com una invenció pot perjudicar a sectors diversos de la societat (Linnekin 2013). Per això, el tractament d'aquesta idea deu ser portat amb molta cura i la manera d'expressar-se ha de ser la correcta. Per un altre costat aquest qüestionament és necessari per poder entendre una cultura i els seus agents. I ho hem d'entendre com un procés de negociació, dialèctic entre les parts afectades (Prtas 2004).

Així, a partir dels anys seixanta, es produeix una demanda de la diferenciació per part de la societat (Bolstanski i Chiapello 2002). Segons aquests autors, el capitalisme va donar resposta a dita demanda produint béns no estandarditzats i mercantilitzant dits béns i pràctiques, considerades autèntiques, que havien quedat fora amb anterioritat del que entenem per mercantilització. D'aquesta manera el capitalisme va buscar quins béns, pràctiques i serveis podrien satisfer aquesta demanda. Va ser aleshores quan es produeix la mercantilització de l'autèntic, la mercantilització de productes i pràctiques autèntiques, originals que no havien estat mai mercantilitzades. I és així com el capitalisme va entrar en esferes que fins aleshores no havien estat en la circulació mercantil tals com el turisme, pràctiques culturals, serveis o activitats (Bolstanski i Chiapello 2002). A més, al si de la modernitat, el fenomen de patrimonialitzar un tret singular d'una cultura coincideix amb processos com la individualització, terciarització, massificació o la mercantilització, una recuperació i rehabilitació de la tradició (Giddens 1997).

Però aquesta idea pot semblar incoherent, ja que ens dóna peu a fer-nos una sèrie de qüestions reduïdes a una sola: Com un element (patrimonialitzat) autèntic, pot ser mercantilitzat, és a dir, posat en venda?

El primer que es necessita perquè un element sigui patrimonialitzat i mercantilitzat és una inversió de capital. A més, són els mateixos actors socials els encarregats de seleccionar el passat convenient per a la seva patrimonialització i són ells mateixos junt amb les disciplines acadèmiques els que adopten els objectius de la patrimonialització. (Frigolé 2012: 6-7). La producció i conservació de la festa com a patrimoni en una economia terciària afavoreix el camp econòmic i cultural, produint d'aquesta manera beneficis per a la mateixa societat (Hernández 2013). Per tant, el mateix patrimoni és el que estimula el mercat perquè subministra referents de gran importància cultural i simbòlica, fet que genera un gran valor, ja que la cultura és efectivament la que dona el valor afegit a aquests nous elements que són, òbviament mercantilitzats (Frigolé 2012: 8-12). El que es ven no és el patrimoni sinó la contemplació del mateix i tot el que genera dit patrimoni com ara serveis i productes.

D'aquesta manera, patrimonialitzar un element cultural com ara la festa no té un altre sentit que fer veure a la resta del món la manera de ser d'una cultura, una manera de viure i una identitat comuna però amb l'objectiu d'entendre'l i conservar-lo com a propi per als annals de la història. Però açò ve acompanyat d'unes conseqüències. Seguint el paràmetre que per a conservar és necessari modificar la mateixa intenció de la festa, ja que suposa canviar el significat que li dóna el poble cap a un altre que no li és donat. En sotmetre la festa a la patrimonialització el que es fa és supeditar-la a criteris que la designen com a autèntica per a procedir a mercantilitzar-la, per a exposar-la d'una manera eficaç al mercat de béns culturals. En aquest món globalitzat de comunicacions globals i negocis multinacionals, el turisme juga un paper clau en el desenvolupament de l'economia mundial. El turisme és un fenomen social total que implica una extensa ret global i ha implicat una transformació en el tractament del patrimoni (Prats 2004: 41). És en ella on es creen per part d'agents especialitzats els criteris sobre els productes (històries, espais i pràctiques socials) per al turisme utilitzant categories, terminologies, i llenguatge que pugui ser entès pel turista. I "les diferents organitzacions internacionals són les encarregades d'institucionalitzar la terminologia i les categories en un format comú a nivell mundial" (Lanfant 1995).

Si parlem de la relació entre la festa com un autèntic i el turisme, els actes de celebració són hui en dia un tret més que important per a l'experiència del turista contemporani

(Picard i Robinson 2003). Açò és així perquè les festes són un moment determinat fora de la quotidianitat de cada societat, cosa que atrau l'atenció del turista sent un més dels productes que els turistes desitgen, "el patrimoni es constitueix com un producte turístic per se" (Prats 2004) Però abans que els turistes feren la seva entrada en escena, els significats de la festa eren uns altres diferents com ara l'intercanvi social i comercial, la visualització de la riquesa i la posició de l'autoritat, la celebració de pertinença a una comunitat o l'exemple més clar de la varietat de situacions socials i les relacions de poder. Quan el turisme entra en escena, les festes passen a estar orientades deliberadament a mostrar. I és que en el món globalitzat on els intercanvis són la tònica constant, cada entitat definida es converteix en part del sistema global que uneix espais i societats mitjançant formularis internacionalitzats de producció, intercanvi i consum.

El significat del perquè es fan festes en l'actualitat és molt complex però sembla respondre a que les comunitats tracten de reafirmar els seus llaços comuns, la seva identificació donat que en els temps que corren, amb els processos de globalització i la forta mobilitat social, aquests poden veure's alterats (Hernández 2013, Ariño 2013). La festa és un moment important per celebrar la comunitat. Però també, en un moment de crisi social com el que patim, la festa pot ser la que reactiva econòmicament la societat. En aquest context, tant el turisme nacional com l'internacional són essencials. Avui en dia són poques les societats que volen o tenen turisme, i per cridar l'atenció del turista, les festes són claus degut a la seva "autenticitat" i temporalitat concreta, el mateix que busca el turista en el seu límit temporal de vista.

D'aquesta manera, la patrimonialització de la festa com a producte pot convertir-se en l'eix principal del perquè es fa la festa (Prats 2004: 43). La festa en aquest sentit és central per al turisme o pot ser el complement perfecte en un paquet cultural per a turistes. La relació entre turisme i festa ha estat mecànica i determinista a causa dels discursos econòmics que imperen als nostres dies, ja que el que es tracta és de veure com gestionar aquest turisme i l'impacte econòmic que aquest tindrà (Picard i Robinson 2003). Si és la idea principal sobre la qual es lliga el turisme i la festa, passem a parlar de la festa com un producte que pot ser comprat i consumit per una audiència. Així, la festa passa a tractar-se com un bé econòmic subjecte a les seves pròpies normes observant així l'impacte econòmic i els seus beneficis.

El turisme és sincrònic a diferents tipus de crisis socials i són les festes vistes com a forma de resposta a dites crisis (Picard 2003) D'aquesta manera trobem tres tipus de crisis socials que tenen la seva resposta en la festa. El primer tipus de crisis és la que es genera en un context de crisi social derivada pel canvi econòmic d'un sistema a un altre i en aquest punt, la festa s'utilitza per mobilitzar, negociar i posar a prova nous discursos per a donar significat a la nova realitat social. En el segon tipus de crisi social el turisme i el turista s'utilitzen com a una forma d'audiència. Aquest desitgen adquirir experiències interculturals i són utilitzats per part de la política i dels agents de la festa pels seus propis interessos. D'aquesta manera, el turista pot convertir-se en part important en la reformulació de la societat (minories ètniques, regionals...). I el tercer tipus de crisi social va lligada a la festivitats i al turista com a eix principal del perquè es fa la festa. És a dir, si és el turista el que provoca que la festa es faci, sinó, no es faria. Açò és símptoma de la crisi de la societat corresponent i de la reinvençió de nous patrons d'existència social, la reinvençió de la comunitat de què parlàvem.

La majoria de crisis socials han anat acompanyades d'actes festius. Les festes venen donades com a reacció romàntica a la crisi de creences, mites i discursos que provocaren una sèrie de redescobriments (Picard 2003). Així, les festes es tenen com una formulació mítica de l'origen i composició de la nació i poden d'aquesta manera preservar la continuïtat social i les estructures tradicionals de poder a través de la utilització de símbols i rituals. Però al mateix temps, són aquestes crisis les que fan repensar les comunitats, les que les fan canviar i adaptar el seu ser als nous temps.

El fet és que moltes festes han enfocat el seu sentit cap al turisme. La reanimació o reencantament (Picard 2003) de les festes en la modernitat ha seguit diversos camins, des d'una reparació estructural de la festa, o tornar a un sentiment d'identitat pròpia d'una comunitat fins a realitzar la festa com un producte per a ser consumit pels turistes. Ací és on parlàriem dels autèntics com a eixos elements culturals particulars que distingeixen les societats i són la font d'atracció del turista.

Quan el turista decideix anar a una festa, busquen fer efectiu el sentit de la seva experiència. I és en aquest punt en què la festa es construeix al voltant de la producció i el consum de l'espectacle. És la utilització d'aquest espectacle prioritzant-lo al turisme el que genera conflictes i resistència per reduir-lo sols a la vesant econòmica i de mercat

i no lligar-lo al que suposa per a l'expressió social o la celebració de la identitat i la consciència col·lectiva (Frigolé 2012).

Per a un turista, la festa dona l'oportunitat de veure als amfitrions en el seu moment de joc i en l'estat de renovació social. La festa és per tant molt atractiva per als turistes (Prats 2004) i atenent al fet que el turisme s'ha assentat com una activitat econòmica primordial als nostres dies, és lògic pensar que molts sectors de la societat, sobretot les administracions, el fomenten utilitzant els recursos més fàcils per a complaure'ls, les festes.

Però l'espectacle en la festa “és més que una experiència visual, ja que tots els elements de la festa que conformen l'espectacle són formes comunicatives que representen una cultura determinada”⁶ (Picard 2003) Açò és l'explicació de perquè el turisme i la festa estan íntimament lligats entre si. Les festes i el turisme són dos fenòmens que cada vegada s'atrauen més. Les societats on se celebren festes cada vegada mes criden l'atenció venent la seua tradició i pràctiques socials com un autèntic. Cada vegada més “els locals i els de fora s'atrauen més, trencant els sistemes d'oposicions entre nosaltres i ells”⁷ (Picard 2003) cosa que ens permet fer una anàlisi objectiu de les realitats canviant de la societat contemporània i dels seus discursos.

Malgrat el seu paper d'observadors passius, els turistes influeixen en la festa, ja que són totalment absorbits per l'esdeveniment i involuntàriament són atrapats en les lluites simbòliques dels autòctons. Podem afirmar que el paper del turista influeix i molt en situacions socials que poden comportar canvi. Com que les festes són celebracions públiques, el turista queda integrat en elles. I en aquesta integració és on el turista influeix. Influeix per exemple en la vesant econòmica, els béns i serveis que s'intercanvien per diners però també influeix en l'opinió que dona com a un mes integrat temporalment dintre d'eixa societat. Així els turistes poden ser observadors passius o integrar-se en la pròpia festa per una sèrie de motius, ja siguin simbòlics, econòmics o polítics.

⁶ En anglès a l'original.

⁷ En anglès a l'original.

Concloure aquest marc teòric dient que “la revitalització de les festes en la modernitat ha estat donada per l’augment de la laïcitat, el canvi en l’economia, l’augment de les poblacions en moviment, la democràcia i pel turisme en general”⁸ (Boissevan 1996) Per açò, a les festes es poden produir canvis a nivell estructural que vaguin lligades a l’evolució de les condicions canviants socioeconòmiques de producció, consum i política. La festa ha d’estar vinculada a un context de canvi global en tots els sentits (econòmic, social...) i els turistes són una part d’aquest món i formen part d’aquest canvi. La festa ha de ser estudiada no com un fenomen concret sinó en relació a tot el context (social, econòmic, cultural, polític...) que gira al seu voltant, tant interior com exterior i com a un procés en moviment. La festa és dinàmica, ens mostra el passat, el present i el futur d’una comunitat, la festa cal estudiar-la com activa, la festa està viva.

3-Metodologia. El treball de Camp.

El meu treball de camp està basat en dues tècniques de la metodologia antropològica. Per una part, l’observació participant coma fonamental per a poder recopilar la informació necessària per a la investigació i per una altra banda, la tècnica utilitzada és l’entrevista i utilitzo els diferents tipus d’entrevistes descrites al treball de Bourdieu (1993). Però he d’admetre que pràcticament totes les entrevistes han estat entrevistes obertes o entrevistes en profunditat perquè d’aquesta manera, m’ha resultat molt més còmode aproximar-me als meus informants. El que m’interessa d’aquestes entrevistes, d’aquesta interacció amb la gent del poble és poder contrastar la teoria però sobretot poder refutar-la i així ho he fet. El que he volgut és analitzar el que diu la gent, els seus discursos sobre els diferents elements de la festa, sobre el seu simbolisme i quina és la rellevància dels fets viscuts. Sobre el que baso el treball de camp quan tenia converses amb informants eren entrevistes estructurades mínimament, és a dir, amb unes poques plantilles, eren més converses obertes que entrevistes estructurades, ja que el que més m’interessava a mi era practicar un diàleg obert amb els que participaven de la festa.

Per pensar el treball de camp, utilitzaré una sèrie d’autors que poden ajudar-me a realitzar-lo. Començo amb James Clifford (1998) i el seu text “Sobre l’autoritat etnogràfica”. En aquest text, el treball etnogràfic es planteja com un mètode sensitiu que

⁸ En anglès a l’original.

requereix l'aprenentatge del llenguatge de la comunitat estudiada, un desarrelament de les expectatives personals i culturals pròpies per entendre millor la cultura estudiada i una experiència concreta. D'aquesta manera, l'antropologia s'ha de basar en les relacions practicant així una antropologia reflexiva. L'autor critica l'antropòleg que realitza el treball de camp i després, en un altre ambient, l'analitza. Açò provoca que s'interpreten els textos donant com a resultat l'antropologia com a text. Això deixa de banda la interacció dels informants i per solucionar-ho ens parla sobre la ficció dialògica, buscar una polifonia. La coproducció és el que planteja Clifford que conclou dient que el treball de camp ha de ser com una mena de diàleg entre l'observat i l'observant que condueixi a una fusió d'horitzons propiciant un enriquiment mutu.

Per parlar sobre la tècnica etnogràfica, utilitzaré a Berreman (1980). L'observació participant consisteix en una aproximació perllongada a una gent on es comparteix el temps i l'espai d'una manera regular i perllongada. L'observació participant permet accedir a la gent connectant l'antropòleg amb diverses facetes de la vida social, veure la vida quotidiana d'un grup en el seu context per poder interpretar obtenint així informacions més complexes. Amb aquesta convivència s'adquireix una re socialització, l'observació participant implica un canvi personal.

El treball antropològic es caracteritza per la seva flexibilitat, ja que l'etnografia suposa un procés de buscar, preguntar, observar ... Un procés en el qual es van re formulant qüestions i es van analitzant imprevistos que poden enriquir la investigació. El treball etnogràfic és un treball de triangulació, ja que es tracta de barrejar, combinar o contrastar informació. Amb l'ús de la triangulació obtenim resultats contrastats pel que valida la informació i es dóna veracitat a la interpretació de l'antropòleg.

Un antropòleg sempre ha de portar un diari de camp que és el lloc en el qual es registra la informació de l'experiència. En ell, s'elaboren connexions, opinions, es plasmen pensaments ... Podríem dir que és el preàmbul del treball final, al diari es processa tot el que s'escolta, el que es veu i el que s'interpreta es data i es porta regularment perquè un antropòleg al meu entendre, no pot confiar en la memòria. Quan es realitza un treball de camp cal practicar un mostreig flexible, consistent a establir les posicions estructurals dels actors socials que participen d'aquesta investigació. El treball de camp és un treball

dur i complex en què cal tenir en compte molts factors perquè tot surti bé i tot i així, aquest procés pot ser que sigui fallit.

Pel que fa als problemes que poden sorgir en el treball de camp, utilitzaré a Agar (1991). L'etnografia se centra en les diferències que apareguin, i se centren depenent del que nosaltres percebem. D'aquesta manera Agar ens parla de la fallida en el treball etnogràfic. La fallida en el treball etnogràfic depèn de les tradicions de l'etnògraf, del grup i de l'audiència, tot treball etnogràfic evoluciona i canvia gràcies a la fallida produïda per qualsevol dels tres per la qual cosa l'etnografia definitiva no existeix. La resolució de la fallida modifica la tradició o els esquemes de l'antropòleg. La fallida queda resolta quan les tradicions es fonen i el "horitzó" es modifica. La resolució com a lògica de preguntes i respostes fins que la fallida queda resolta. La resolució ha de ser coherent perquè és millor a qualsevol resolució, a més, vincula una solució particular amb el coneixement més ampli d'una tradició expandint i il·luminant horitzons interconnectant.

L'etnografia no tracta de definir cultures sinó tendir ponts entre tradicions diferents pel que hem de comprendre les diferències humanes en termes de similituds humanes. Quan es resol una fallida produïda sobre un esquema, les similituds entre les tradicions són el context en el qual ocorre la resolució.

Per últim, un altre tema relacionat amb l'etnografia i el treball de camp és l'entrevista i el veiem a través de Pierre Bourdieu (1993). La conversa és un treball de camp necessari per a l'antropòleg però es necessiten fer entrevistes per entrar en els temes a fons. Hi ha diversos tipus d'entrevistes. L'entrevista oberta on el diàleg flueix lliurement usada sobretot en els relats de vida i busca la singularitat del que explica l'entrevistat. L'entrevista tancada en què hi ha unes preguntes amb l'objectiu de comparar entrevistes i finalment l'entrevista en profunditat que seria una barreja de les dues anteriors. Aprofundint més en aquestes entrevistes, veiem la relació entre l'elaboració de l'entrevista i la violència simbòlica. Això fa referència als rols dels entrevistats, és a dir, quan hi ha diferents capitals s'imposa un marc cultural que no és el de l'entrevistat per això es produeix la violència simbòlica, l'entrevistat es posa a mercè de l'entrevistador, i aquesta incomoditat pot fastiguejar l'entrevista. Bourdieu soluciona això al·legant que la proximitat social redueix la violència simbòlica perquè l'entrevistat perd la por a sentir

degradat, a més, això amplia la confiança. Però té un costat negatiu, que es perdi la crítica o que no revelin pressupostos, ja que són sabuts per tots dos. Per reduir la violència simbòlica, el fet de donar unes dades mínimes del que s'està parlant pot ajudar. Una altra cosa que ajuda és fer que l'entrevista sembli una conversa, mostrar que ens interessa el que se'ns diu i intervenir en la conversa. Per plantejar l'entrevista cal tenir tacte aconseguint així el que l'antropòleg es proposa. Segons Bourdieu s'ha de començar amb aspectes fàcils per guanyar la confiança i deixar els aspectes conflictius per al final, i matisa que cal evitar les generalitats per esbrinar tot el que pugui. Finalment aquesta l'aspecte tediós d la transcripció, en què cal fixar-se en tots els aspectes rellevants.

Seguint tots aquests arguments, passo a descriure com ha estat el meu treball de camp. Totes les entrevistes, que de normal vaig realitzar en casa de cada informant mentre em donaven a degustar les delícies gastronòmiques de la festa, acabaven convertint-se en llargues converses, de una hora com a mínim, molt amenes en el que tant el meu informant com jo estàvem relativament còmodes. Ganes que vaig trobar en la gent de parlar de la seva festa eren sincerament, aborronadores. De tots els informants extrac informació molt vàlida per al meu treball, podien saber més o menys o tenir un discurs o un altre però tots m'han proporcionat molta informació que aprofito al treball. El problema principal en el meu cas a les entrevistes ha estat la familiaritat per ser el meu poble, més endavant parlo del tema.

Malgrat que no he entrevistat a cap familiar ni amic pròxim, sempre he conegut i m'han conegut les persones a les quals he entrevistat. M'ha resultat molt complicat prendre la distància necessària per a què les entrevistes no es convertiren en un diàleg molt amistós. Si per un costat, m'ha ajudat conèixer, encara que fos de vista, que així era normalment a qui anava a entrevistar per la qüestió de la complicitat i la confiança que podia establir, per un altre costat, crec que l'expressió, "anar-se'n per les rames" seria encertada, resultava incòmode perquè no prenia la distància necessària. Però fins i tot quan passava açò, ho aprofitava per enriquir el meu treball etnogràfic, perquè moltes vegades aquest fet donava un altre matís o una altra perspectiva a l'entrevista que l'ampliava molt gratament a favor meu.

He realitzat un total de quinze entrevistes en profunditat i de totes he extret alguna cosa profitosa per al meu treball. Els subjectes als quals he entrevistat han anat variant en l'edat, des de persones de vint a trenta anys i més majors fins als seixanta o setanta. He realitzat entrevistes a festers, alguna persona del consistori municipal o relacionada amb l'administració local, als constructors de la foguera, a gent que dóna fusta per fer la foguera, a persones relacionades amb elements de la festa com els parells, a membres d'associacions culturals del poble, representants dels mitjans locals de comunicació, a algun representat de la parròquia i personatges destacats en la memòria del poble.

Sempre han estat molt obertes des de primera hora a voler parlar amb mi i sempre m'han ofert les seves cases per a l'acte. Sempre han estat iguals, ens assèiem sols en alguna habitació de la casa, engegava la gravadora i ens posàvem a parlar sense un ordre concret i en totes, ja he dit, m'oferien menjar i beure, típic en aquestes dates. Sabia a qui anava a entrevistar i sobre el que podrien parlar-me més relacionant-ho amb la festa. És a dir, si parlava amb algú que estava vinculat amb un element de la festa mes que amb un altre he decidit encaminar l'entrevista cap a aquestes propostes encara que al final, acabàvem parlant de tot però sempre amb l'eix conductor del qual jo considerava podria treure més informació.

He realitzat entrevistes amb l'administració, amb les quals he intentat que foren serioses però sense massa pantes, volia que parlaren. També he realitzat entrevistes col·lectives de la mateixa manera, alguna reunió de dones prenent el cafè, una parella que volia comentar alguna cosa de la festa, ha estat tota una experiència i el que se que he de dir és que molta gent ha volgut parlar amb mi però per falta de temps, no ha pogut ser i que espero més avant poder-ho portar a terme.

Les converses informals no les entri dintre de les entrevistes i d'aquestes n'he fet moltes més, sobretot he parlat amb gent la qual sabia que no podia entrevistar com ara xiquets o persones que per edat avançada m'impedia desenvolupar el meu treball com entrevistador. Aquestes converses normalment han sorgit en bars i carrers del poble o mentre es feien actes i sent sincer, de vegades, observant mentre parlava he pogut treure molta més informació que en algunes de les entrevistes realitzades sobre la festa. Dites xerrades han estat fruit de la meva observació participant, del meu treball de camp.

L'observació participant m'ha permès accedir a la gent i a la seva vida social d'una manera molt més còmoda que en les entrevistes, com diu Berreman (1980). Açò s'ha donat perquè m'han pogut veure participant dels actes igual que ho feien ells, m'han vist de llargues caminades pels carrers i de veure com estava d'interessat per parlar amb tot els que desitjaren fer-ho.

Pel que respecta a l'obtenció de dades el meu treball ha estat realitzat al poble de Canals i el període de treball de camp han estat uns tres mesos en els quals m'he dedicat a fer observació participant sobretot en els preparatius de la festa, durant la mateixa festa, que dura tres dies i amb els preparatius d'ells (entrada de la primera soca, plantà del pi, i els tres dies de la festa, foguera, processó i parells) amb els quals, tot cal dir-ho, he gaudit moltíssim. (entrada de la primera soca, plantà del pi, i els tres dies de la festa, foguera, processó i parells). Han estat més actes els que he anat, presentacions de festeres, festival de bandes, preparació d'aliments en alguna casa, i en cadascun he pogut captar elements que em servien. Durant aquest període vaig intentar observar i participar activament en gran part dels elements i realitats quotidianes viscudes en la festa al poble pels seus ciutadans i per fer açò, sempre he anat amb la meua llibreta, el meu diari de camp, amb el qual he fet gran nombre d'anotacions, pràcticament tot ho he fet amb ell o amb la gravadora, que jo diria que és un diari de camp però molt més ràpid. Amb aquest treball de camp, espero poder corroborar la meua teoria i dels fenòmens que plantejo en el meu treball.

Tanmateix, he tingut en compte una sèrie de consideracions en la realització del treball de camp. En primer lloc, per ser aquest el meu poble i participar de la seva festa, he intentat anul·lar al màxim els meus criteris propis i els meus coneixements preconcebuts, com diu Clifford (1998) per a poder entendre, reflexionar i interpretar de manera més efectiva el que estic estudiant i comprendre millor aquesta experiència concreta. En el treball segueixo el plantejament de Dilthey (1980) pel que fa a l'observació de l'esfera comú. Clifford ens parla de no separar el treball de camp de la seva anàlisi, no analitzant la cultura com un text. Seguint a aquest autor, el que he intentat trobar en el meu treball de camp és una polifonia, donant molta importància a les cites per aconseguir una coproducció, un diàleg entre el qual és observat i l'observant.

Jo vaig fer un marc teòric al principi que a mesura que vaig anant fent entrevistes, vaig haver de retocar per fer-lo compatible amb la nova informació que anava rebent. Agar (1991) ens parla de la “quiebra en el trabajo etnográfico”. Aquesta “quiebra” depèn de les tradicions de l’etnògraf, del grup i de l’audiència tenint en compte que tot treball etnogràfic evoluciona gràcies a aquest trencament dels esquemes preconcebuts. És a partir d’ací on començo un procés de resolució que corregeix aquesta lectura que no concorda amb la realitat. Dita resolució ha d’aparèixer en una lògica de pregunta resposta fins a arribar a un acord que suposo una rectificació o complementació de la teoria, que a la fi, és el que he fet sense cap dubte, he hagut d’adequar la teoria al que deia la gent, al que els meus apunts em mostraven, així, espero que hagi quedat una anàlisi concordant entre la teoria ja exposada i el treball etnogràfic que van a visualitzar.

4-Descripció de la localitat i de la seva festa:

4.1-El poble de Canals :

Canals és el nom utilitzat per designar al poble situat a la comarca de la Costera, en la vall de Sant Rafel, als peus de la serra Grossa, entre les poblacions de Montesa i Xàtiva, al sud del que avui coneguem per la província de València. El poble és acompanyat per dos rius, el Canyoles i el riu dels Sants i per una sèrie de canals que li donen el topònim al poble.

Si ens endinsem un poc en la història de la localitat, veiem que té una llarga trajectòria. La zona, probablement, ja va estar freqüentada a la prehistòria. Jaciments com ara la Cova Negra (Xàtiva) demostren que els neandertals, caçadors recol·lectors ja ocuparen dita zona al paleolític mitjà i altres, com ara la Bastida de les Alcusses (Moixent) o en la mateixa població de Xàtiva són la prova de què avançant en el temps, societats relativament avançades en el cultiu i la ramaderia i amb un grau d’urbanitat elevat com els Ibers ja s’assentaren i feren vida en el territori de la Costera (Mascarell 1998).

Per la falta de proves, no es pot assegurar que al terme actual de Canals hi haguera una societat establida durant aquest període però és lògic pensar per la situació geogràfica

privilegiada, per ser una planícia abastida per dos rius, el dels Sants i el Canyoles, que seria territori de pas obligatori per anar d'est a oest i al contrari.

El topònim que porta el poble, Canals, d'origen llatí, hem de situar-lo durant el període l'ocupació romana del territori. És durant aquest període on trobem la primera evidència d'un assentament estable, gràcies a les probes arqueològiques observem una vil·la romana situada al barri de "el Secanet".

Que fora lloc de pas queda clar quan observem el traçat de la via Augusta, que una vegada arriba a Xàtiva, segueix pegat a les serres orientals de la vall de Montesa o l'actual Costera (Mascarell 1998) passant obligatòriament pel territori conegut com a Canals, ja que aquest està situat en dita zona. Serien aquests els que començaren a desenvolupar l'economia local així com la ret de canals que donava aigua a la societat del seu temps i que els musulmans varen perfeccionar i augmentar de manera notable.

Els musulmans entraren al País Valencià i el primer que afirmem seguint als autors àrabs és que no es tractava d'una regió sense cap urbanització important fins al segle X (Glick 1998) Pel que fa als pobladors d'aquesta zona foren bàsicament berebers, ja que són ells, els encarregats de poblar zones predominantment rurals.

Parlar d'açò és molt controvertit i existeixen diverses discussions respecte al tema que jo no vaig a desenvolupar ací, però el que està clar és que la zona designada estava plena de nuclis poblacionals musulmans si seguim la Crònica de Jaume I "E nos, al vespre, deixem a Don Rodrigo(...) que hans no vim Xàtiva e volen la veer. E anam la, a aquel coyl agut qui es part del castell: e vem la plus bela orta que anch havien vista en vila ni en castell, e que y havia mes de alorfes per la orta, les pus beles que hom pogues trobar, e les alqueries en torn de la orta, moltes e espeses...E haguem ne gran gog e gran alegre en nostre cor; e sembla ns que no tan solament per D. P Alcala deviem nos venir sobre Xàtiva ab nostra ost, mas per haber lo castell per crestianisme, e que Deu hi fos servit".

Açò ens mostra que la terra esmentada tenia una agricultura potent i estava fortament poblada per nuclis poblacionals, alqueries disperses pel territori i que hui podem identificar una en Canals, en el barri del Secanet, una altra en La Torre (bressol dels Borja i actual barri de Canals), dues en l'Alcúdia de Crespins, poble veí de Canals i dos més en Aiacor i Torre Cerdà, actualment pedanies de Canals.

D'aquesta manera, els musulmans poblaren activament la zona i la desenvoluparen de moltes maneres, per exemple, completant la ret de Canals començada pels romans i es varen donar normes per a la seva distribució. Poques dades més tenim sobre l'ocupació musulmana de la Vila passant a centrar-nos ja, en la seva història cristiana, que és la que ha perdurat fins als nostres dies.

Aquesta història comença amb la reconquesta de la ciutat de Xàtiva i tota la seva zona d'influència en la qual entrava el que era l'alqueria de Canals. No vull estendrem massa sobre aquest punt però cal dir que l'ocupació d'aquestes terres per part de diferents senyors van provocar unes pugnes que es perden un poc entre els documents. Va ser a partir de la reconquesta de Jaume I, quan la localitat s'assenta com avui en dia la coneguem i entronca la seva història amb la resta del País Valencià, una història llarga que ací no podem tenir el gust de contar. Per més informació històrica sobre el poble, hi ha una àmplia bibliografia que es pot consultar⁹.

Jo vaig a centrar-me en la segona centúria de l'època contemporània per entendre el poble com avui en dia el coneguem. Canals fins als anys seixanta havia estat una població majoritàriament rural, amb una demografia que no superava les sis mil persones, sent la seva activitat agrària el pilar en el qual es basava la seva economia i la seva societat, una societat rural que començarà a canviar a partir del moment indicat. Gràcies a la perforada de pous als anys trenta, els cultius pogueren augmentar significativament, introduint el maduixó com a cultiu estrella, cosa que arribarà fins a la dècada dels seixanta on l'auge de cultius de regadiu acaba substituint quasi per complet als de secà, tradicionals al poble com ara l'olivera i que són substituïts per cultius que a l'hora, són molt més rendibles, sent el cultiu de la taronja el que farà capgirar l'agricultura donant un període daurat per al poble.

A partir dels anys setanta, les innovacions al camp fan que gran part de la societat local es dediqui a aquest sector, ja que era altament competitiu. Però sens dubte, la transformació industrial que es donà a partir dels setanta, farà donar una volta de fulla al poble, sense ser abandonat el sector primari, la població comença un llarg viatge de prosperitat que durarà tres dècades i en el que la característica principal és l'auge del

⁹ Recomano la lectura "Canals: Temes d'història local." Vila. A, 1995.

sector secundari: la indústria, concretament la indústria de la pell i del tèxtil. Amb l'augment de les empreses relacionades amb el món dels teixits, Canals va començar a augmentar demogràficament amb una immigració constant provinent de zones pròximes a la localitat.

La població arribarà a tenir 15000 persones, de les quals més de la meitat es dedicaven a indústries famoses com “Rodrigo Sancho” o “Ferry’s”, donant certament una riquesa al poble com la que mai s’havia vist. Molts testimonis del poble remarquen la importància d’aquest sector per al poble i per a ells mateixos, una època “brillant” la dels setanta i vuitanta i un bon exemple, seria un treball que vaig realitzar no fa gaire temps sobre un relat de vida d'un d'aquests treballadors en el que narra l’auge i caiguda d’aquesta indústria¹⁰ i que ens mostra perfectament les fatals conseqüències de la crisi del sector, sols paliada pel “boom” immobiliari a principis de la dècada del dos mil i que ha acabat com tots sabem, amb una altra crisi que ha afectat profundament a la població de Canals. .

Actualment, Canals compta amb una població de 12104¹¹ habitants. Xifra que mostra un descens demogràfic causat per la crisi de la indústria tèxtil a partir dels anys noranta i agreujada per l’actual crisi econòmica i financera que s’ha donat en l’àmbit internacional a partir de l’any 2008, ja que si comprovem les dades, la demografia ha descendit fins a les xifres de principis dels noranta (Vila 1995). Ara a Canals, ja són poques les indústries que queden en peu, dedicades al treball amb la pedra i a l’exportació de cítrics i encara al sector tèxtil, sectors tots afectats per la crisi i que a dures penes poden mantenir-se en peu.

El poble s’ha transformat en una ciutat dormitori dedicada al sector terciari, principalment als serveis, que són en l’actualitat el suport del poble i a l’incipient turisme, focalitzat cap al seu patrimoni material reforçat per la seva història i cap a la seva atracció màxima, la festa de Sant Antoni Abat, la festa major del poble. És sobre aquesta festa en la qual basaré el treball i que seguidament passo a descriure per fer la posterior anàlisi.

¹⁰ Real. F, “Marcos, relato de vida de un trabajador textil”, 2013.

¹¹ INE, 2013.

4.2-La festa Gran de Canals:

La festa de Sant Antoni a Canals és la festa celebrada pels canalins i canalines en honor al seu patró i al temps, és la festa gran de la localitat. Ja en el marc teòric faig referència al què entenc per festa i tradició. Però resumint, aquesta festa és celebració perquè des del present es seleccionà un passat que es converteix en tradició i al voltant d'ell s'estableix una pràctica que es repeteix any rere any.

Jo divideixo la festa de Sant Antoni a Canals en dos períodes temporals que són consecutius. El primer d'ells seria el període de preparació que respondria al temps previ per a què la festa sigui possible. Durant el període de preparació, no s'estipula període festiu per ningú però és crucial per poder fer realitat les festes. I malgrat no ser un període festiu, consta d'uns actes que es practiquen any rere any i que actualment tenen una gran rellevància. I el segon període seria la celebració de la festa en si, els tres dies grans de festa: la Foguera, Sant Antoni i els Parells.

Dir que oficialment la festa s'inicia a l'Ajuntament on tots els grups municipals que formen part d'aquesta realitzen diversos discursos.

En paraules de molts festers la festa es fa durant tot l'any, "la festa es prepara durant tot l'any", "des del dia que et toca ser fester, que t'elegeixen fester, tens feina". Són ells els encarregats amb el suport del consistori d'elaborar la festa i per tant, són juntament amb una sèrie d'actors els principals protagonistes d'aquest període. Però el poble també participa del mateix amb la contribució econòmica i en diferents actes realitzats.

D'aquesta manera la festa queda configurada amb els actes previs i amb els tres dies de celebració de la festa. La conjunció dels tres dies fan sorgir unes festes que són certament especials i úniques per al poble de Canals. És la simbiosi dels actes durant els tres dies el que li dóna el significat a la festa, que no es pot entendre per separat, ja que tot s'aglutina entorn del "honorós patró dels canalins" en veu d'un home gran del poble, el pare Sant Antoni. Sense la figura de Sant Antoni tampoc es poden entendre les festes ni la vinculació del poble amb les mateixes. És entorn del Sant i de les pràctiques de la seva festa on el poble de Canals manifesta el seu passat com a tradició i el seu present com a poble així com les possibilitats del seu futur.

4.2.1-Cronologia de la festa de Sant Antoni a Canals:

Període corresponent a la preparació de la festa: Novembre- Gener.

- 1- Entrada de la primera soca: 8 de Novembre
- 2- Plantada del primer pi: 1 de Gener
- 3- Construcció de la Foguera: 1 al 15 de Gener

Període festiu: Gener.

- 1- Dia de la Foguera: 16 de Gener
 - Primer Vitol.
 - Ofrena de flors al Sant.
 - Cavalcada de carrosses.
 - Santes Vespres.
 - Encesa de la Foguera.
- 2- Dia de Sant Antoni: 17 de Gener
 - Missa major.
 - Processó.
- 3- Dia dels Parells: 18 de Gener
 - Benedicció dels animals.
 - Cavalcada dels parells.
 - Les Voltes.

Feta la cronologia, el següent punt serà fer una descripció dels tres elements al voltant dels quals es configura la festa i amb ells descriuré la celebració segons la vaig observar, fent una sèrie d'incisos sobre el passat en la festa i com és avui en dia. Fet açò, el següent punt serà l'anàlisi etnogràfica de la festa.

4.2.2-La Foguera:

La Foguera de Canals és un descomunal con de llenya preparat per a la seva combustió. Sol tenir un diàmetre entre vint i trenta metres i una altura entre quinze i vint metres amb un pes estimat d'unes cent o cent cinquanta tones compostes de fusta de pi revestida amb la fulla d'aquest mateix arbre. Certament les dimensions ens mostren l'espectacularitat del moment per al qual està creada. És el primer dia de festa, la vespra de Sant Antoni on centenars de persones s'apropen a ella i li boten foc convertint la plaça de l'església en un bullici de persones emocionades, un cúmulo de foc i flames elevant-se al cel i visibles des de tots els racons de Canals. Però que podem dir sobre aquest acte, quina és la seva tradició?

Si ens remuntem en la història, la Foguera de Canals no seria en un principi un tret destacable, ja que probablement es faria per donar llum a les dansades que es practicarien a la plaça de l'església en les dates de la festivitat del patró, cosa que tenim constància des del segle XVII (Vila 2010) i que seria així perquè en les descripcions de la festa més antigues, no s'esmenta res de cap foguera gegant i si de les danses, actualment perdudes o no practicades. D'aquesta manera, la Foguera queda en un principi com un element secundari no fonamental amb una funció de fer llum i calor al poble mentre efectuava aquests balls.

El canvi d'ubicació del temple, proporcionaria l'espai per a què la Foguera es fes més gran i que adquirís una importància cada vegada major. Amb els segles la Foguera adquireix diferents significats i de ser element secundari, passaria a ser a partir del segle XVII, un fet fonamental, sobretot a partir del terratrèmol de 1749 que assolaria la comarca i que va donar peu a què Sant Antoni fora elegit patró de la localitat. Així, la foguera que es feia adquirí un significat votiu de lloança i agraïment, com una ofrena al Sant per haver protegit la població, tanmateix en aquest període la pira no seria gaire especial.

A l'inici la Foguera es faria amb arbres de cultiu donats pels veïns de Canals, fet que la relaciona íntimament amb el món agrari i amb els animals, que eren el motor d'aquest, tret pel qual el Sant ja seria reconegut. La Foguera per tant no era res fora del comú però amb el temps va prenent importància i amb la importància, grandària. L'any 1990 queda

enregistrada com a la pira votiva més gran del món segons el llibre "Guinness" dels records. I és que efectivament té unes dimensions desmesurades. Ni de bon tros era així, seria en un primer moment una foguera més petita a la que aniria donant-se importància pels diferents esdeveniments transcorreguts i per l'augment de la població, que aniria dotant-la de més importància. Els testimonis escrits ja ens indiquen que a partir del segle XVIII comença a fer-se amb les dimensions que ja tenia entrat el segle XX i que a partir dels anys cinquanta la foguera comença a tenir unes dimensions com les que té actualment.

Són molts els autors que ens han parlat sobre els ritus del foc, des dels que ens parlen d'aquests ritus com a vestigis d'antics cultes al foc o com a antics esquerdos heretades dels cultes ancestrals. Però jo no trobi que la Foguera vagi lligat a aquesta supervivència d'antics rituals ancestrals perquè no hi ha manera de demostrar-ho, ja que ni tenim constància oral ni escrita de què no sigui d'aquesta manera. No podem per tant veure que la tradició de fer una foguera al poble de Canals s'assenti en les rels ancestrals d'alguna tradició pagana. Així doncs, podem veure en termes generals que fogueres al País Valencià se'n fan tot l'any, indiferentment de cultius o climatologies, es fan altres fogueres en honor a altres Sants i hi ha fogueres que res han de veure amb contextos agrícoles, d'aquesta manera donar a aquestes fogueres caràcter mil·lenari estaria fora de context.

Si s'haguera de relacionar-la amb Sant Antoni, aniria relacionada pels rituals que es practicaven a l'edat mitjana contra la malaltia del "foc sagrat" per la que Sant Antoni seria l'intercessor davant Déu per a la seva curació, ja que es tenia com a infermetat del dimoni i el Sant havia sabut evitar totes les seves temptacions (Ariño 2012). No pareix el cas, la Foguera de Sant Antoni a Canals no es faria per aquest motiu malgrat que l'hagiografia o iconografia del Sant vagi relacionat amb aquest element.

El que sembla més convenient és seguir la teoria de què "El foc en la seua plurisignificació nuclea en les societats tradicionals la vida social, tal vegada perquè al seu voltant, el desordre de la vida exterior, diària, esdevé ordre, solidaritat" (González, Buxó 1997: 13). Jo entenc el foc de la Foguera com un centre de solidaritat que dóna sentit tant al ser dels canalins i canalines com als seus sentiments interiors, les seves creences. "El foc, la llar, és centre d'hàbitat i centre de la vida social" (González, Buxó 1997: 15) La Foguera queda com a la gran llar del poble, el sentit d'aquesta comunitat

s'entén amb el foc. El foc i la flama com a regenerador del poble, “el foc com garantia de supervivència social i cultural, el foc com inextingible en la seva capacitat de generar pensaments i ritual” (González, Buxó 1997: 21). I és que el foc de la foguera hui en dia ja és història i tradició “un record que entronca amb un passat col•lectiu, arrelat en la memòria popular, dotant a la cremació d'un ampli sentit grupal i propi” (Sanmartín 2000: 269) és un foc que efectivament destrueix el símbol de la comunitat, tanmateix la comunitat s'identifica amb la Foguera i aquesta acaba desapareixent, però ho fa davant de la comunitat i perquè així ho vol la comunitat, resguardant a aquesta del seu propi sentit, donat per la història i per la tradició, perquè any rere any tornarà a “néixer la renovada il•lusió que és la Foguera” en paraules d'una dona gran mentre veiem les cendres després de cremar-la. Tot aquest argument valdria com al significat que li donà el poble de Canals a la seva Foguera avui en dia, als nostres dies, aquest element s'ha convertit en un símbol fonamental de la identificació de tots els canalins, “*i és que els canalins portem la Foguera al cor, el foc a les venes i Sant Antoni a l'ànima*”, frase de Mateu, un informant amb el qual vaig parlar diversos cops mentre la Foguera prenia forma.

“El foc és misteri, el foc és festa. És un llenguatge metafòric i plural, el significat del qual és impossible d'acotar” (Ariño 2012: 217). I d'acord amb aquestes paraules, definir que és la Foguera i que representa sols és possible escoltant als que la viuen. Començant pel que considero fonamental, el foc després de parlar amb els meus informants, és artífex de sociabilitat i de comunitat i també és funcional, incendiari i destructiu i és que “rara és la festa valenciana en la qual no entre en joc el foc en totes les seves múltiples expressions” (Ariño 2013). El foc accepta les dues distincions, instrumental i expressiva (Leach 1993) i en la Foguera de Canals, el foc és instrumental i alhora expressiu.

Instrumental als seus inicis, per ser llum i calor a les nits fredes de Gener, quan la llum elèctrica no existia i la gent anava a l'esguard de la flama i a més, la foguera comença sent foguera molt probablement per il•luminar les danses que es feien la vespra de Sant Antoni i que actualment s'han perdut o no es practiquen. Però és instrumental també en l'actualitat, quan la gent rep la seva calor i l'utilitza per poder menjar la torrà que es fa quan ja la Foguera és consumida. Pel que fa al foc com expressió, és la més fàcil d'observar en l'actualitat. Les subfuncions que distingim dintre del foc com expressió són la comunicativa, la benefactora i la lúdica-estètica (Ariño 2012: 219) La

comunicativa va relacionada amb la Foguera que és inici al dia de Sant Antoni, però també la trobem present durant totes les festes amb les mascletades que es tiren durant les festes, la traca que envolta la pira per a la seva millor combustió, els ciris acompanyant al Sant eremita el dia de la processó o el castell d'artificis que dona cloenda a la festa el dia dels parells i és que la festa s'inicia i culmina amb foc, tots aquests "signes diacrítics que marquen transició en la seqüència del ritual" (Ariño 2012). Pel que fa a la funció benefactora, actualment va lligada totalment a la Foguera, ja que per a molts canalins la Foguera és una via de purificació del que consideren negatiu i al mateix temps de lloança per les coses positives que segons ells, ha propiciat el Sant durant tot l'any; comenta un veí "la Foguera és la manera de donar gràcies al Sant per tot el que ens ha donat, per ser poble i per poder estar ací un any més". Per últim, trobem dintre d'aquesta funció expressiva del foc la lúdica-estètica, ja que la Foguera és per se, objecte únic del ritual. Aquest element es contempla col·lectivament i és símbol indiscutible de la festa per ella mateixa, al mateix nivell que ho és el Sant. Aquesta subfunció va relacionada amb l'estètica del foc, el senzill gust d'observar el foc, sentir-lo retronar i olorar la seva aroma és característica molt arrelada al poble igual que a molts dels pobles del País Valencià; "Veure cremar la Foguera, com pren, com comença el fum, veure com la gent plora, és preciós", deia Mateu emocionat mentre vestien el monument.

Soques i llenya per a la Foguera:

Vista la història de la Foguera, la seva tradició i el significat que té per als canalins i canalines, m'agradaria parlar-ne de dos actes sense els quals no es podria fer aquesta pira, l'entrada de la soca i la plantà del primer pi.

És en novembre quan es procedeix a la recol·lecció del combustible per fer la foguera. L'entrada de la primera soca és tot un esdeveniment perquè per als ciutadans de Canals, l'olor de pi i a fusta els indica que les festes ja estan aproximant-se. Aquest acte consisteix en l'entrada a la plaça de l'església de tot el combustible per a la construcció de la seva estimada Foguera i es fa el vuit de novembre. Així, l'entrada de la primera soca, un pi que sol tenir una alçària entre quinze i vint metres, es converteix en un acte crucial per a la festa de Sant Antoni a Canals. Dit pi, serà la base per a la futura foguera. I és que durant tota la nit, van entrant llenya de tot tipus, encara que majoritàriament es

tracta de pins, arbre molt comú a la zona. En el passat, la diversitat de fustes era major i més endavant, quan descrigui el que és la pira votiva en parlaré però en l'actualitat, s'observen pins per tot arreu. L'entrada del combustible es repeteix durant tota la nit, i no sols durant tota la nit, pràcticament entra fusta a la plaça fins que la foguera queda enllestida totalment. Però aquest és el primer dia en el qual la plaça s'omple d'arbres, com un bosc mort que reviurà quan la foguera estigui plantada i que tornarà a desaparèixer quan li boten foc i desaparegui.

Durant uns dies abans, es diposita la llenya a l'entrada del poble, a la Torreta, per la carretera de Montesa. Allí es va apilant fins al dia assenyalat, cosa destacable perquè la fusta queda fora del poble fins que arriba la festa i es converteix en un element clau de la mateixa. El ritual d'agafar la llenya, quan la foguera tenia menors dimensions era tot un acte comunitari; anar per la fusta i arrossegar-la fins a l'entrada del poble, on els xiquets tenien un paper important doncs era un joc per a ells, així, tot el poble col·laborava en aquesta empremta de l'arreglada de llenya, avui en dia, encara hi ha habitants del poble que aporten llenya per fer la foguera i per les restes de les neteges de les serres de localitats com Enguera. Els habitants que aporten llenya són gent amb algun terreny propi a la localitat i que per haver podat o tallat algun arbre, l'ofereix per fer la Foguera. Pel que fa a les restes de la neteja, són els encarregats forestals municipals els que la practiquen i els que planten la Foguera amb l'ajuda dels festers la transporten cap al poble. Aquest transport de llenya es feia mitjançant animals de càrrega i en l'actualitat, pràcticament sols el dia de l'entrada de la primera soca s'utilitzen animals, els dies posteriors que segueix entrant el combustible es fa amb tractors i camions, pel motiu indicat de l'enorme grandària de la foguera i perquè ja no són tan comuns els animals de tir que feien la tasca del transport de la fusta.

El dia de l'entrada de la primera soca transcorre sense grans alteracions, es fa vida quotidiana però en preguntar a qualsevol persona o en veure com s'actua o es compra, s'intueix que la localitat està en transformació i preparant-se amb les paraules d'un veí "el seu moment més important, el temps de Sant Antoni, el nostre temps". Així, el carrer del Goleró, el que dona entrada a l'església queda tallat per a la celebració. I quan cau la nit el poble es transforma. La festa comença amb una cercavila composta per músics locals, festers, autoritats del poble i gent en general, que va passejant pels carrers fins a l'hora de sopar, on aquesta comitiva es dirigeix al Pavelló municipal per a sopar.

Aquest sopar és obert, per a tot el poble i el seu preu és de 15 euros. Aquesta és, la tarifa estandard la nit de la soca, a tots els bars el preu és el mateix, com si s'acordés. Vaig tenir la possibilitat d'estar als dos llocs a l'hora. Vull dir, totes les colles del poble van als bars del poble i la gent més gran o sopa en casa en família o va al Pavelló. Vaig poder gaudir dels tres ambients i em vaig posar tip de menjar. Al sopar familiar, vaig observar que es feia un sopar especial, on es parlava de les festes passades i de com s'espera que siguin les d'enguany i cap a les dotze, tots plegats van a veure l'entrada de la primera soca.

Als sopars als bars, que solen estar plens, el tema de conversa variava per la gran quantitat d'amics que s'aplegaven però de tant en tant, algú, exaltat per l'alcohol tirava un vítol recordant que el moment és el de la festa. El bar on jo vaig assistir porta el nom de "La Foguera", evidentment relacionat amb el poble i em van contar que en acabar el sopar es van tirar un gran vítol col•lectiu. Per últim, i ja a les acaballes vaig anar a veure el sopar del Pavelló. Allí estaven les autoritats, els festers i representants municipals dels partits polítics amb un gran nombre de gent del poble. L'ambient era el mateix i del que es parlava era de la festa, sempre, de res més i quan van acabar, ens dirigirem a la plaça de l'església per veure l'entrada de la primera soca.

A les dotze en punt, la plaça estava plena de gom a gom i així veig il•lusió i alegria a les seves cares. D'aquesta manera, comença l'acte, sense un ordre massa específic. Els músics toquen i es dóna pas a l'entrada, el pi gegant que serà la base de la futura foguera. Les soques les entren animals de càrrega, cavalls que són engalonats per a l'ocasió, de vegades amb èstrids de fa molts anys i s'hereten, ornaments pareguts als quals engalanen els cavalls del dia dels parells. Una vegada estava plena la plaça, els festers repartiren pastes de Sant Antoni i mistela en grans quantitats i així, al llarg de la nit, al poble es va produir una gran festa, sobretot la gent jove, pels carrers, per tot arreu hi havia gent bevent i gaudint.

Pel que fa a l'altre dia fora del ritual de la festa: el de "la plantà del primer pi", es produeix l'u de gener, quinze dies abans que les festes comencen i es fa una vegada la plaça ja té el combustible necessari per a la construcció de la pira. És el període en el qual es planta la foguera, són quinze dies d'ençà que es planta el pi fins que està enllestida la foguera. Aquest arbre té la funció de mantenir la verticalitat de la foguera,

com una columna vertebral. Així doncs, vaig poder observar i participar del mateix, que vaig veure menys multitudinari que l'entrada de la primera soca. Suposo que la data influeix en què a la plaça no hi haguera tanta gent, però així i tot, veïns del poble s'acostaven per tot arreu i la plaça, plena de llenya i la gent per damunt d'ella, estava preparada per tan important acte. Tocant a les quatre de la vesprada, moment en què s'alçarà el pi, entra una comitiva composta per autoritats locals i els festers del poble acompanyats d'un grup de dolçainers del poble. Una vegada estan tots presents, es procedeix a l'acte en si, que no dura més de vint minuts. El pi principal, el que era la primera soca, està preparat, pelat i sense rames, sols el tronc, per ser alçat i fer de pilar de la futura foguera. Al centre de la plaça està el perímetre dibuixat on anirà la foguera i al centre està el forat on encaixarà per ser elevat al cel. Així, els plantadors pugen amb les cordes a diferents balcons de la plaça per a quan comença a elevar-se poder sostenir-lo. Una vegada estan tots als seus llocs, el pi pren el camí recte enfront del temple ajudat per festers i plantadors amb l'instrumental especial per fer-ho, una espècie de forca de metall. Els dolçainers es posen a tocar, la gent aplaudeix i el pi pareix que camina mentre és alçat i posat a l'altura de Sant Antoni, a la fatxada de l'església. Queda perfectament recte i assegurat amb les cordes als balcons i falcat al forat central, d'aquesta manera, el pi queda enllestit i les gents aplaudeixen fortament, mentre es repeteixen vitols per tot arreu. Els festers són els primers a tirar-lo. En aquest moment, veus la mirada il·lusionada de la gent i una alegria desborda la plaça mentre es torna a repetir el ritual d'alimentar amb pastetes de Sant Antoni als assistents i refrescar les goles amb la beguda per antonomàsia, la mistela. D'aquesta manera es posa fi a l'acte, de molt poca duració i que s'estén per tot arreu la veu de què ja està tot en marxa, així veus en els dies posteriors com el poble va acostant-se a la plaça per veure el pi i com és revestit per a què la gran foguera sigui creada amb el que es coneix com la plantà.

Antigament aquest procediment es feia el vespre de la cremada i així ho mostren els documents més antics que ens narren aquesta construcció, però a mesura que va passant el temps i la foguera va fent-se mes i més gran, els dies van augmentant fins a arribar a l'actualitat que són quinze dies però ha d'estar enllestida un dia o dos avanços segons ordre consistorial per a què pugui ser contemplada per tots els canalins i canalines i cada vegada per més visitants fins que el dia setze s'evapora en el cel d'un poble en flames.

Els encarregats de plantar la Foguera són els plantadors o podadors. Solen ser de deu a vint persones que durant aquests dies es dediquen al muntatge de l'immens con. Per a la tasca s'utilitza tot tipus de material per treballar amb fusta destrals o serres i altres com escales i cordes per anar pujant mentre la fan créixer així com fils de metall per aguantar la colossal estructura. Sobre els encarregats de fer la Foguera, durant un període de vint anys l'encarregat va ser un veí anomenat Sisternes, però amb l'edat, va haver de deixar-ho i ara es fa per sorteig, ja que diverses colles volen fer-se càrrec de fer-la prèvia promesa de què l'acabaran a temps i que la foguera mantindrà la seva singular forma cònica que per les dimensions de la plaça és l'única forma concebible. Aquestes colles són d'amics o membres de famílies organitzats amb un cap que dirigeix el procés i que resideixen al poble. A més la combustió de la pira ha de ser perfecta, és a dir, no ha de caure ni ha de partir-se fins que arriben les flames al taronger, arbre molt típic de la terra i que probablement seria posat a principis de segle, ja que en aquest moment aquest cultiu és quan pren el seu auge. Anteriorment al taronger, que de vegades ha anat acompanyat per unes palmes per la relació de Sant Antoni amb el desert. Pot ser, la culminació de la pira fos el cop del pi central o un altre arbre com ara la morera, molt important en segles anteriors, però com no hi ha documents ni escrits ni visuals, no podem saber-ho.

Vaig poder parlar sobre la construcció de la Foguera amb els plantadors d'aquest any, els germans Sanchis, veïns de la localitat i l'afirmació que em feien era la següent

“Ha sigut una foguera que per a nosaltres ha quedat en família. Ha sigut un orgull i una satisfacció molt gran, tot el poble ens ha recolzat, i a més hem igualat el record dels vint i uns metres i per ser la primera vegada que fem una foguera, no està gens malament, a més tots ens han felicitat, ni una crítica, tots ens diuen que és de les millors fogueres que s'han fet”.

Així, sols feien que donar les gràcies a tots, al poble de Canals per haver-los donat l'oportunitat i a tota la colla de muntadors, *“som una gran família, tant els joves com els grans em fet pinya, esperem l'any següent poder fer-la, seria tot un honor”.* Pràcticament cada dia d'ençà que es plantà el primer pi, em vaig arrimar per veure com anava el muntatge, i és certament una cosa complicada, perquè al voltant del pi central, van posant-se altres. Els troncs més grans baix i van donant-li la forma cònica mentre

que els més llargs van tancant i fent com capes al voltant d'aquest pi central. Prèviament han estat mesurats i tallats a la mida corresponent per a què vagi encaixant tot, una feina molt dura i complicada. Aquesta és la dinàmica fins que ja no caben més troncs i es considera que el con base està enllestit, fet açò, comencen a vestir-la amb la remulla de pi.

La cremada és l'acte d'encendre la foguera, el moment en el gran con brilla amb llum pròpia. A les nou de la nit del dia setze està ja tot preparat. La plaça està a plena, el poble preparat, emocionat, pletòric i a la ràdio sonen les paraules de Marcial el locutor de la ràdio local "*Canalins i Canalines, obriu portes i finestres i que entre el fum de la foguera*".

Tot comença amb les vespres, dintre del temple, a mitja hora abans de què la foguera prengui. L'església està plena, i es fan unes oracions i uns cants de gratitud al Sant mentre se sent a la gent emocionada fora, a la plaça, esperant a què les portes del temple s'obrin i llançar-se guiats per l'emoció del moment a encendre la gran pira. El contrast és bestial, el silenci que es produeix dintre i l'exaltació que hi ha fora.

Dintre, acabats els responsoris, el *Te Deum* i les oracions, comença tot. Es baixa la llamera de Sant Antoni que està penjada del sostre, situada a l'esquerra davant l'altar i mentre sona l'himne a Sant Antoni, cantat per tots els presents, el rector, les autoritats i representants públics del poble i els festers s'acosten a l'altar. Allí, el rector baixa la llum del Sant i la transmet als festers, que a l'hora la transmeten als representants locals. I quan ja tenen tots "la flama del poble" en paraules d'un bon amic, recorren el temple en direcció a la porta major, la que dona a la plaça mentre les campanes comencen a retronar. Quan s'obren les portes, la gent embogeix, se sent un crit efervescent que va pujant acompanyat dels vítols al Sant, moment aborronant aquest i és que quan els membres del clergat, tant els del poble com els convidats, els representants polítics locals i els seus convidats autonòmics i els festers passen per baix la porta amb els ciris encesos i comencen entre tots a botar-li foc, tot esclata i les llàgrimes, els vítols i el so de les campanes s'entremesclen i converteixen el moment és únic, en meravellós.

Aquesta pràctica varia al llarg de la història, sent en un primer moment "el llumener", l'actual fester anomenat bandera el que li prenia foc quedant-se el clergat en un segon

lloc. En l'actualitat, tots li prenen foc quasi simultàniament perquè és el primer que arriba a la foguera el primer que li bota foc, de vegades els rectors i en altres els festers. Quan la traca encesa per la comitiva pren al voltant de la Foguera i aquesta comença a prendre i a treure el fum blanc, el poble amb periòdics i papers que comencen a encendre's, encaixats tots dins la plaça, s'abalança contra el monument i aquest pren amb força i equitativament elevat núvols de fum, flames i sons al cel de la localitat. L'aura que es crea en aquest moment ja la va descriure Sivera Font a principis de segle "la pira pren amb grans remolins de dens fum i flama, igual que un volcà en plena erupció, és sublim" i és que realment vaig poder observar un volcà de sentiments.

L'immens con en qüestió de pocs minuts agafa força i el foc comença a devorar-lo contemplat per les mirades emocionades de la gent i és aleshores quan tots reculen, comencen a donar l'espai i l'aire entra encenent de manera perfecta tot el conjunt. Les cases de la plaça cobreixen les seves portes amb xapes de metall i els bombers comencen a actuar per a què la combustió no es descontrolï, però és en aquests instants quan la gent s'arrima espontàniament a la foguera, ja feta una bola de foc en temperatures molt elevades i tiren els vitols més emocionats, amb la mà en alt i mirant la foguera mentre el fum va envoltant-ho tot, els flaixos de les càmeres i la llum de l'intens foc il·lumina l'obscura nit de Gener. La gran majoria de la gent es queda fins que les flames consumeixen la cúspide coronada pel taronger i arribat el moment, tots van a sopar, molt paregut al sopar que es fa el dia de les soques i que és motiu de germanor.

La festa és d'imaginar, dura tota la nit, el poble està viu, tot és alegria i tot transcorre al voltant de la foguera, tots estan per tot el poble, que és una festa i no hi ha cap que, a mesura que avança la nit i l'alcohol va fent efecte, s'acosti a veure la seva foguera, com va cremant i reduint d'estatura, com es va consumint, com desapareix i es transforma en cendres que plouen sobre el poble i sobre la gent, com a la fi, tot és devorat pel foc i sols queden records del que és el símbol efímer del poble, la seva gran Foguera. De fa unes dècades cap ací, i quan ja la llum del sol il·lumina els campanars i la plaça, i ja sols queda un toll de cendra i alguns troncs incandescents, se té el costum de fer una torrada amb les restes, com un final sublim a una nit d'alegria i germanor del que és "*la millor nit de l'any*" ací, a la localitat de Canals.

4.2.3-Sant Antoni del Porquet.

El dia disset de gener, el segon dia festiu, se celebra el dia de Sant Antoni, patró dels canalins i canalines i figura a la qual dediquen la festa. Al País Valencià es fa festa a aquest Sant a més de tres-centes poblacions i Canals és un mes dels pobles que li fan festa però si preguntes a un de Canals et dirà “si, però com en Canals a Sant Antoni, no li fa festa ningú”. Aquest Sant va ser un eremita que dedicà la seva vida a l’oració a Déu amb una vida acètica, solitària i espiritual al desert de la Tebaida, a Egipte (Sant Atanasi, 251-356), gràcies a aquest autor dels inicis del cristianisme el seu culte es va estendre a la França medieval creant-se l’any 1095 l’ordre dels Germans Hospitalaris de Sant Antoni, a partir del segle XIII comença a ser Sant admirat per la seva taumatúrgia, avançant amb el temps i amb un culte ja ben estès a partir del segle XVII es comença a donar culte per una altra propietat que tenia, ser senyor de bèsties i dominar els elements, relacionant al Sant amb els animals i amb el treball agrícola cosa que el fa molt popular a les terres de la mediterrània donant-li una gran importància a partir del segle XVIII i endavant convertint-lo en patró de moltes localitats i tradició i costum en els segles posteriors celebrar-lo fins a arribar als nostres dies, on la identitat, les noves formes de creença i l’economia terciària (Ariño 2012:136) pareixen jugar un paper on el Sant segueix encaixant a la perfecció. Sant admirat des dels principis del cristianisme a l’Orient i a partir del segle XI a l’Occident, segueix sent venerat hui en dia, un Sant que ha sabut encaixar les necessitats de les societats en els diferents períodes de la història.

La missa i la processó.

El temple està a ple. La disposició és la de sempre en aquestes cerimònies. Una gran quantitat de clergues se situen a l’altar major, encapçalats pel rector local. A les primeres files tenim autoritats i festers i en la resta de l’església se situa tot el poble, una cosa certa és que la gent jove no sol estar present a causa de la gran festa que es fa la nit de la foguera i que a mesura que van fent-se grans, van acudint més a la missa i allarguen menys la nit. Tota aquesta estampa és presidida per la figura central a l’altar major de Sant Antoni flanquejada per la seva pròpia la llum, la llum de Sant Antoni, sent una escena certament imponent i a les portes del temple recordem, encara estan les cendres de la monumental Foguera incandescent i que cremaran durant tot el dia fins que el dia del Sant s’acabi. Durant la celebració es fa missa major, amb un gran sermó

promulgat pel clergue de la parròquia sobre les bondats de Sant Antoni i el que deu ser per al poble segons la visió catòlica com és lògic. Acabat l'ofici, es procedeix a cantar l'himne a Sant Antoni. Entonat l'himne i després de tirar vitols efusivament per part dels assistents, es procedeix a beneir el "pa beneit". Acabat açò, es tira una gran mascletada, una altra vegada l'element del foc està present i a l'entrada del poble molts canalins assisteixen per contemplar-la, sent la mascletada més important que es tira al poble i la solen tirar pirotècnics de gran nivell i que sol durar uns quinze minuts.

D'aquesta manera, acaba la primera part del dia en honor al Sant i el poble sencer, grans i joves, tots es preparen per a la processó, un dels actes més estimats pels veïns de Canals. Els carrers estan engalonats amb decoració festiva i els balcons de les cases solen estar vestits amb pendons compostos per l'escut del poble o per la imatge de Sant Antoni sent les cases per on es farà el recorregut de la processó i per on passarà la imatge del Sant les que més mostren aquests ornaments. La processó és molt estimada pels canalins i el seu recorregut és ben conegut per tots. Aquest va ser ampliat amb l'expansió del poble però ja fa més de seixanta anys que és el mateix i recorre la majoria del nucli antic del poble tenint el Sant unes parades obligatòries disposades en el convent de les clarisses, en el casino gran i en la mateixa porta de l'església antes d'entrar, llocs emblemàtics del poble on els que porten el Sant tiren sons vitols.

A les set de la vesprada hom va posar amb les seves millors vestimentes i queden avanç de què comenci el ritual per fer-se una o dues copes. I és que la processó, acte seriós on es practica, en Canals és una mescla d'alegria, devoció, respecte i serietat. Tots aquests estats es donen en una processó que és única en el seu ritual. Sivera Font la defineix com "l'apoteosi de Sant Antoni". El fet de tota la pompa que es pugui observar en un ritual d'aquest tipus, un ordre que es transporta amb el temps a un passat i que queda integrat en un present. Presideix la processó la creu, portada pel sagristà acompanyat de dos escolans més amb dos ciris respectivament. Tots els assistents comencen a desfilat amb els ciris encesos que prèviament han comprat a una de les múltiples tendetes que hi ha a les cantonades pròximes a l'església. Doncs bé, la desfilada comença amb el toc de campanes i és tal l'afluència de gent que quan la creu fa el recorregut i els primers assistents comencen a arribar a l'església, el Sant encara no ha sortit i és que aquesta cerimònia sol durar entre tres i quatre hores, temps el qual, el poble roman viu a l'espera de què el Sant passi, a l'espera de què el Sant torni a la seva casa. El desordre que és

donada per a què les colles d'amics majors o menuts o els pares amb els xiquets i els assistents que veuen passar la processó és enorme, és una borumballa de gent que fa que els carrers no donen l'abast però veus una alegria en les cares de la gent, no veus cap discussió, no s'aprecia cap nerviosisme i és que pareix que tot flueixi amb naturalitat. Després d'una bona estona sortint i entrant gent, el Sant s'albira per la porta major i el toc de les campanes augmenta en intensitat mentre la banda de música toca l'himne nacional, cosa que agrada a uns i disgusta a altres però que per costum és el que es toca i pareix que estigui fora de discussió.

Els joves de vint-i-un any són els encarregats de portar al Sant, un ritual que pareix que faci el pas a l'edat adulta per a aquells fills del poble que han estat preparant uns dies abans com fer per portar d'una manera impol•luta a la imatge. Unes pràctiques que es fan sense el Sant, amb l'anda solament i que els prepara per a aquest moment que esperen amb gran dedicació. L'encarregat de preparar-los de fa molts anys cap ací és el cronista del poble, Ramón Arnau, labor que pareix fa amb molt de gust. Anteriorment, quan existia el servei militar, els encarregats de portar al Sant eren els joves locals que complien servei militar i ho feien vestits de militar però des que es va retirar l'obligatorietat, són els joves, amb trage nou els qui el porten i si coincideix que hi ha algun militar de professió, aquest vestirà de militar. Ací, pareix que el poble els consideri adults i és que per a molts, és tot un orgull portar al Sant per un dels motius ja indicats, devoció, creença, identitat o tradició.

Els joves fan la maniobra per a treure'l perquè la porta no és prou gran, el baixen a pols i després se'l carregen als muscles i és lògic veure com entre ells, es negocien el tros del recorregut en el qual volen portar-lo, bé per tenir un familiar en un lloc determinat o per tenir el gust de ser ell qui el carregui en determinats trams sent l'entrada a la plaça el tram més cobejat i sobretot l'entrada al temple, que el solen portar tots, com una pinya fins al seu lloc. Així, comença a caminar la talla de fusta del Sant il•luminada per fanals elèctrics a ritme de tabal pels carrers elegits del poble i els vitols que ja han començat a tirar-se d'ençà que l'acte comença, es senten per totes bandes a mesura que la imatge va passant. Vítols de fora i de dintre de la processó, mentre que darrere del protagonista caminen el Bandera amb la bandera de Sant Antoni, la bandera de Canals i darrere els festers i les festeres i les autoritats civils junts als representants polítics i tancant la comitiva la banda de música que va tocant les marxes de processó que donen una aura

sacra a l'esdeveniment. En les parades reglamentàries com el convent i el casino gran, parades on hi ha capellets del mateix Sant, es tiren vitols sonors per part dels qui carreguen al Sant.

Les files es mantenen relativament, amb els seus buits, buits que em relatava una persona major “els de Canals fem així la processó i deixem aquests buits per als quals ja no estan amb nosaltres, que puguin acompanyar al nostre Patró des del cel”. A la qual cosa, el fill que estava present es va posar a plorar per l'emoció, ets a qui, el fort significat que dona la gent del poble al seu Sant i a la seva comunitat.

Estan els que comencen i acaben la processó sense parar-se i els que tenen per costum entrar a les cases d'alguns amics que per sort tenen sa casa per on passa la processó i previ vitol a la mare de la llar, degusten pastes i alcohol sense mesura o amb mesura, depenent del criteri de cadascú, i aquest ritual va repetint-se en diverses cases i realment, qui vol entrar a una casa a celebrar ho pot fer sempre i quan tiren el vitol a l'entrada i a la sortida, tornant a la processó abans de què el Sant els passi. Hi ha comportaments festius i també hi ha els que ho viuen amb serietat i no parlen en tota la processó si no és per tirar un vitol. I és que aquesta és per a mi la peculiaritat, la gràcia i la vida d'aquesta processó. No hi ha manca de respecte o mala fe per part de ningú, cadascú viu la processó a la seva manera, cosa que poques vegades he pogut observar. I açò acaba quan entren la porta de l'església i el grup de gent que feia pinya en la processó es presenta davant l'altar de Sant Antoni i davant la seva figura tiren el vitol en el ciri en alt que després abandonen als seus peus.

La processó va a bon ritme i hi ha moments que simbolitzen l'estima que el poble li té al moment. Un jove tirant el vitol a la mare i aquesta contesta amb un vitol i posar-se a plorar, un veí tirant un vitol a una veïna i veure un somriure en la cara d'aquesta, una colla d'amics tirant un vitol al company que falta pel telèfon, un enamorat tirant-li el vitol a la seva companya, un germà tirant un vitol a la seva germana o una mare tirant el vitol al seu nen petit, un portador del Sant, passant al costat de casa seva i tirar un vitol als seus avis que veuen com el Sant passa caminant gràcies al seu nét i les llàgrimes corren pels seus rostres descompostos pel màgic moment, un jove tirant un vitol a una casa tancada, casa que resulta ser de la seva àvia que va faltar i el record no permet fer

una altra cosa que la que naix del cor, tirar el vitol. Les fotos, els flaixos, les càmeres i els ulls dels veïns de Canals són els testimonis del moment que conjura tals vivències. Emocions que expressen la seva màxima emoció quan Sant Antoni arriba a la plaça de l'església i és elevat alçant els braços pels joves portadors, li peguen la volta a la foguera encara fumejant, amb el Sant en alt mentre les campanes sonen, la música sona i els aplaudiments fan que la pell es posi de gallina i l'emoció arriba al màxim quan de la mateixa manera, baixen al Sant a la porta per entrar-lo i el tornen a alçar efusivament com una massa entusiasmada i extasiada per la màgia del moment, els vitols dintre del temple sonen sense parar i després, els que han estat les cames del Sant, cuidadors de la imatge durant aquesta estona l'eleven i el baixen i el mouen fent que balli el Sant, es detenen i tiren un vitol que fa retronar els fonaments del poble i mentre el deixen al seu lloc, l'himne de Sant Antoni es posa a sonar, cantat enmig d'un rebombori tan absolut que és difícil diferenciar res en tan efusiu moment i és que realment la paraula apoteosi de Sant Antoni no dóna lloc a engany. Així s'acaba la processó i van a sopar les colles, les famílies i tots els presents després d'un ritual que acaba com va començar.

Els més joves tornen a anar de festa d'una manera més tranquil•la que la nit anterior mentre les cendres del que queda de la monumental Foguera són retirades pels equips de neteja perquè el següent dia, l'últim, és el dia dels parells i la plaça ha d'estar neta per a l'ocasió. La processó de Sant Antoni acaba amb el seu dia i dóna lloc al final de la festa, un tercer dia, que té un poc de laic i un poc de sagrat, com els anteriors i que tot es mescla en una simbiosi que fa que els fills de Canals hi participin de totes, totes, i és que el dia dels parells és l'últim dia per celebrar que ses poble.

4.2.3-Els Parells.

L'últim dia de la festa és el Dels Parells, festivitat conclusiva i molt volguda pels canalins, doncs és el dia de celebració on hom es deixa portar per l'emotivitat i màgia de la festa, sent aquest el colofó de les seves estimades festes. La festa ben bé es pot considerar pròpia. L'acte dels parells no és un altre que els festers a cavall, bandera i cuiros acompanyats dels portadors, que són els encarregats de guiar als animals i assistir als festers, llancen i reparteixen objectes de tot tipus per tota la població fins que cau la nit i arriben a la plaça major on acaben de desfer-se de tot el que tenen mentre peguen tres voltes al temple parroquial i tiren el vitol com un final gloriós llançant els barrets

que algun jove recollirà i serà ell i la seva quadrilla els convidats al “dinar” de les cassoles. Aquest és el resum del qual suposa aquesta part de la pràctica festiva i la meua idea en aquest punt és comentar-lo com jo el vaig poder observar i viure’l.

Aquest acte en primer lloc se celebrava el mateix dia del Sant, però posteriorment i sense saber ben bé quan, es va assignar l'endemà de Sant Antoni per celebrar-la, donant-li dia propi esmentant-lo com a final de festa. Aquest acte era celebrat perquè a la localitat, els seus habitants dedicaven en aquests principis una jornada de treball com a prestacions personals en favor del patrimoni agrari de la parròquia, el que es coneixia com a “terres del Sant” (Vila. A, 2000). En aquest període, la festa començaria en casa del Bandera, l'antic llumener que ho encapçalava tot portant la bandera de Sant Antoni, el segon fester i el Cuiros, nom donat pels aparells en què vestien als animals i tindria la funció de portar la beguda, el vi, per a la jornada de treball, a tot açò, els cavalls anirien decorats amb aparells molt vistosos per a l'ocasió. Començava l'acte acompanyats per una multitud a cavall i a peu i s'obria la comitiva tirant tot tipus de dolços, aliments i tabacs. Així, es passejarien pels carrers del poble, sortirien d'ell i anirien a les terres del Sant on els aparells decoratius que portaven els cavalls eren substituïts per altres de treball i procedien a llaurar dites terres. Encara que ja a principis de segles la llaurada seria simbòlica, en paraules d'un vell del poble, “les terres del Sant, que estaven entre el matador i el llavador de cotxes, pegades al riu i es llaurarien els caps de setmana i el que es trauria era per s l'església i Sant Antoni, però açò jo ni ho he conegut, el que passa és que es feia com si fos l'inici del treball, cosa que ja no es fa tampoc, ara sols es passa per les terres del Sant”. La llaurada seria simbòlica ja a principis de segles perquè amb les desamortitzacions, l'església perdria les terres i el fet és que aquest treball ja no era realitzat per tant va perdent-se fins a l'actualitat, on sols es rememora passar per els dits camps. Fet açò, es tornaria a vestir als animals amb els aparells festius i tornarien al poble on culminarien la festa en la plaça de l'església amb les voltes i una correguda de cavalls, unes carreres que actualment ja no se celebren. Acabaria l'acte amb una cassolada per a dinar, al voltant de les tres de la vesprada.

L'acte dels Parells en l'actualitat ha variat pel pas del temps però no molt significativament, ja que el bullici i l'animació segueix sent extraordinària, la comitiva segueix sent la mateixa, el fet de tirar coses el mateix i el seu colofó molt paregut. Els canvis que es produeixen van en relació amb la modernitat, ja que actualment l'església

ja no té les “terres del Sant” i aquest aspecte del ritual ja em dit, s’ha perdut fa temps sent substituït per un passeig que commemora aquest tret del ritual. Els cavalls han desaparegut pràcticament en la seva totalitat gràcies a la mecanització del camp per la qual cosa les correries amb cavalls s’han acabat i sols els festers, bandera i cuiros van a llocs dels animals equins a l’igual que la benedicció, que si abans es practicava als animals de tir, del camp, ara es practica sobre animals domèstics. El que es tira també ha canviat, pel nivell de vida més elevat i ara els dolços o el tabac són substituïts per joguines i fins i tot pernils, però sol ser tot de baixa qualitat. El que compta és que es tiren moltes coses, moltíssim, és una pluja d’objectes a la qual la gent respon amb ànsia per agafar tot el que es pugui, i que sigui útil o no, que funcioni o no, és indiferent, la qüestió és agafar tot el que es pugui, encara que després sigui per tirar-ho passada l’emoció del moment. La logística per a tirar tanta és cosa dels festers i l’Ajuntament, són els festers els encarregats de tots els objectes i del seu transport i l’ajuntament cedeix una nau industrial per a poder emmagatzemar les tones de tot el que es tira aquest dia.

La urbanització del poble també ha fet que l’acte es modifiqui i és que l’expansió del poble i l’augment de la seva demografia han fet que la logística millori per a una major organització a més d’un augment molt considerable del personal en la celebració de l’acte i que la festa s’allargui fins a la nit.

Per últim, la manera de celebrar l’acte per part dels canalins. Sol començar amb un esmorzar popular però a partir d’ací, la manera de celebrar-ho, canvia. Hi ha qui segueixen als festers i sols paren per anar a casa a descarregar i a menjar però altres, que solen ser la gran majoria de les colles del poble, decideixen després de l’esmorzar anar casa per casa bevent i menjant, sols veient passar als festers momentàniament i no és fins al moment final del dia, quan són les voltes, quan tots, els que van darrere i els que no, acudeixen a la plaça per celebrar les voltes, el final de la festa. D’aquesta manera pareix que el mateix acte ritual tingui dues maneres de celebrar-lo amb un principi comú, un gran esmorzar popular al pavelló municipal i un final comú, les voltes a les acaballes del dia, on hom expressa, molt pujats en alcohol el final de la seva festa. Actualment és un dels actes més volguts en l’àmbit festiu i comunitari, és un dia de celebració que s’ha mantingut molt viu i que disposa d’una àmplia participació i atracció del poble.

Jo vaig poder seguir aquest acte de les dues maneres i en un moment vaig seguir als festers i en altre em vaig acoblar a una colla que celebrava la festa de la segona manera i el que culmino és que l'ambient, en les dues bandes és el mateix, d'alegria i emoció total, com una espurna que va cremant i que transforma la plaça on estava la foguera en un foc de persones que celebren el final de la festa, una catarsi màgica comparable a quan a la Foguera se li bota foc o Sant Antoni entra a l'església i és que realment pareix que aquesta plaça sigui la plaça del poble, la plaça dels canalins "la memòria comuna fomenta els vincles que responen a compromisos a llarg termini amb vincles molt forts" (Bauman 2003).

Per a qui celebra la festa de la primera forma, vaig comptar amb un subjecte excepcional per a guiar-me amb tot el que jo creia imprescindible per conèixer la festa des de l'òptica de qui va amb la comitiva, un portador, el que guia al cavall durant el recorregut. A les nou del matí, jo ja estava preparat per veure com vestien als animals amb els aparells vistosos típics d'aquesta data. El primer que veig és un gran esmorzar, on s'agafen forces per a l'esgotadora jornada que es presenta. Una vegada s'han agafat forces, es comença a aparellar als animals. De l'Ajuntament és el propietari de tots els aparells dels animals però una persona, veí del poble, Artacho, és el qui els neteja, es fa càrrec i els prepara per als parells, tant infantils com grans i si es trenca alguna cosa, ho arregla i ell ho porta on aparellem als animals. Els animals són aparellats en una casa particular del poble que es presta per a l'ocasió i de fa vint anys cap ací és la casa de Lillo, un veí.

Una vegada preparat el cavall, va sortir la comitiva. En cada cavall van dues persones que guien a l'animal, quatre persones que van al costat subministrant als cabassos dels festers, i per últim, dues persones darrere del cavall, un que agafa els sacs de trastos per passar-los als que van als costats per subministrar el que s'ha de tirar als festers i un altre que s'encarrega de protegir al cavall de què no li passi res i tampoc a les persones que van agafant el que es tira, ja que "és una festa amb molta alegria i s'ha donat el cas de què algun xiquet s'ha clavet baix del cavall per agafar coses, hi ha persones que van bufades i intenten agafar la cua al cavall" aquest últim personatge és per tant el que s'encarrega de la seguretat i de la protecció, tant del cavall com de les persones.

Conversant mentre caminàvem pels carrers del poble em digué perquè ell portava el cavall:

“Jo la festa la vivia com tots, anant de casa en casa en els amics, que és com es viu aquesta festa i jo desconeixia l'altra manera que d'ençà que era xiquet, no havia anat jo darrere dels cavalls. Total que van vindre uns festers a ma casa fa vint anys i em van dir que si voldria portar el cavall, perquè sabien que el meu pare en el passat els havia portat i jo en sabia un poc, no molt, sols el que m'havia contat el meu pare, però jo mai ho vaig fer i amb aquesta oportunitat, vaig voler fer-ho i em va sorprendre, perquè es fa molt bona pinya, és com anar en els amics però amb els festers. Ens ajuntem tots els que anem en els festers al matí i ja no ens separem fins a la nit”.

L'element familiar queda present en aquest testimoni, m'ho conta com una reminiscència del seu passat, com un orgull que porta dintre de fer el que havia fet el seu pare que alhora era qui li havia transmès el vincle amb la festa. Ell descriu l'acte dels parells com el millor de totes les festes. És un acte de germanor una germanor i vaig veure que es complia en aquesta festa “es presenta com a vehicle de sociabilitat dintre del mateix poble” (Capdevila 1997).

D'aquesta manera, la comitiva va a casa del fester cuiro, que una vegada acomodat damunt del cavall tira un vítol a la mare o a la dona que aquesta respon visiblement emocionada. D'ací, ens dirigim a casa del Bandera per la bandera i per la bandera, un ritual dintre del mateix ritual. Quan arriben a la casa, un familiar del fester bandera, la dona o la mare, tira un vítol i es baixa la bandera, sempre recta, no s'inclina en cap moment. La bandera és l'actual emblema del poble junt l'escut. La bandera tradicional del poble porta per un costat a Sant Antoni i per l'altre als Sants de la pedra sobre un fons blanc, l'actual i que és de menors dimensions i està composta per la Tau en verd fent al·legoria al patró envoltat per blat i raïm, representació al·legòrica dels copatrons. Quant la té ja damunt del cavall, el fester tira un vítol emotiu, tornant a aparèixer la familiaritat com un element molt pregonat en aquesta festa, com a transmissor de la mateixa. I ja, tota la comitiva es dirigeix a la benedicció dels animals, en la plaça de l'església. Surt el retor a un espai que està abarrotada de gent amb animals, que solen ser en l'actualitat de companyia, i hi ha de tot tipus, des de mamífers a rèptils, amfibis i peixos, confirmant “l'adaptació de la festa de Sant Antoni el patró dels animals a la modernitat (Ariño 2010). Els cavalls amb els festers són els primers que reben la benedicció i una vegada beneïts, abandonen la plaça, quedant-se la resta d'animals per

beneir. Així, comencen a caminar pel poble els festers repartint tot el que tenen i no pararan de tirar tot tipus d'objectes fins que no se'n vagi el sol i arriben novament a la plaça de la qual acaben d'eixir, que encara estarà molt més omple de gent, eufòrica disposada a donar cloenda a les festes amb aquest acte frenètic i delirant que són les Voltes.

Hi ha una sèrie de parades que són obligatòries i que representen la tradició en la festa i el record a aquest passat que any a any es rememora. (sobre les capelletes de carrer) En moltes de les façanes del poble, trobem la imatge de Sant Antoni i és en aquests llocs, on es tira "per costum" un vitol. Dos exemples, quan arriben al pont del matador, en la riba de Sant Antoni, actualment perduda hi ha una imatge del Sant en taulellets i a més és allí on començaven les "terres del Sant". Cuiros i bandera es lleven el barret, tiren un vitol i llancen caramels al riu, en un doble sentit, un històric perquè es recorda el passat de la festa per la collita que es feia en aquestes terres i l'altre de protecció, demanant al pare Sant Antoni que si venen les riuades, el riu Canyoles les sàpiga acollir bé per a què no passi res en Canals. El recorregut per aquestes terres de la localitat es fa a peu precisament pel record a les esmentades "terres del Sant" i als qui les van treballar voluntàriament, veïns del poble, fins a arribar a l'altre pont, on se situa el safareig, el llavador i acaben dites terres. Igual que quan arriben al Casino Gran, cooperativa de Sant Antoni on també hi ha una capelleta dedicada al Sant, allí, els festers fan el mateix, en honor al Sant i a què gràcies al fet que va tocar la loteria de Sant Antoni l'any trenta-u es va poder construir gràcies a certs mecenes del poble, es lleven el barret i tiren un enèrgic vitol començant a ploure objecte de tots els llocs sent la imatge com a poc espectacular.

Després de veure la benedicció i caminar amb la comitiva veient com no deixaven de tirar multitud de coses, i d'infinat de gent intentant agafar-les i els vaig deixar que anaren fent els trenta-tres kilòmetres que es fan d'ençà que es comença fins que s'acaba. Tot seguit, prenc direcció al Pavelló Municipal, on una colla estava acabant d'esmorzar i anava a celebrar de l'altra manera el dia dels parells, de casa en casa i de vitol en vitol i és que el dia dels parells, les cases estan obertes per entrar i en elles estan les pastetes i la mistela integrant el carrer dintre de la casa i la privacitat desapareix, el poble és un dintre i fora de casa i tots s'integren, és una festa integrant pel que he pogut comprovar.

A l'esmorzar acudeix molta gent, i no deixen d'entrar fins a la una, uns van entrant i altres sortint, les colles van reunint-se i van arribant i marxant una vegada s'han menjat la coca de cansalada i llonganissa i s'han fet els seus gots de vi i les seves cerveses. Així és com comença un dia peculiar, d'excessos amb el menjar i el beure, d'exaltació de l'amistat, la familiaritat, la identitat i la tradició. Per tot arreu on ens desplacem, hi ha colles bevent, desfilant mentre fan el seu peculiar recorregut improvisat normalment o preparat el mateix dia, l'inici és el Pavelló Municipal i el final són les voltes, en aquest període de temps, els assistents a l'acte van de casa en casa de diversos individus de la colla, tot açò acompanyat per la música de xarangues que en els últims anys, s'ha posat de moda.

En cada llar, la taula està parada i mentre la comitiva avança pels carrers del poble al ritme de la música, ens anem trobant a altres colles en la mateixa situació, tantes que per tots els carrers apareixen colles seguides de xarangues fent rebombori i es conjuguen sensacions d'alegria i germanor a colp d'alcohol i música, dintre i fora de la mateixa colla, "la festa submergeix els participants en un ambient que propicia i intensifica interaccions emotives, mitjançant la festa, hom expressa una dimensió clau de l'experiència comunitària" (Ariño 2012) i quan veus colles que s'aproximen a altres, es saluden amb complicitat, s'integren en la festa dels altres i després segueixen el seu camí ets partícip de notorietat d'aquesta experiència.

En arribar a la casa determinada d'uns dels participants a la comitiva, el costum diu de tirar un vitol abans d'entrar a gaudir de l'àpat que amb gust han preparat els membres de la casa. Quan es tira el vitol, aquest és contestat a la porta pels amfitrions i tota la comitiva passa dintre de la casa o si aquesta és molt gran, les taules es trauen als carrers per a què tots puguin complaure's amb la cassola d'arròs al forn, les pastetes, una extensa "picadeta" i alcohol de tot tipus destacant la mistela com a beguda oficial. Els assistents de fet, l'únic que aporten i va darrere d'ells tot el dia és l'alcohol que prèviament han comprat, que no és poc. Així, si veuen passar als festers a cavall per algun dels carrers, es tiren vitols per a què aquests tiren coses per a la colla, balons o qualsevol objecte, la qüestió és que en aquest moment, és quan es conjuguen les dues maneres de viure aquest acte i no serà fins a la fi del mateix quan es tornen a harmonitzar les dues celebracions. D'aquesta manera es procedeix a la degustació en totes les cases que siguin possibles, amb el mateix sentit i de la mateixa manera fins a

arribar a les voltes, la fi. Alguns ja han sucumbit als encants de l'alcohol i s'han quedat en alguna casa com l'expressió popular canta "dormint la mona". Però són una minoria, la gran majoria arriba a les voltes, exaltat i entusiasmat perquè la festa s'acaba.

La meva jornada va estar partida d'aquesta manera, em vaig moure amb les dues celebracions fins a la fi, per poder observar com es produeix la fusió tocant la nit. Les Voltes són l'efervescència de la festa, el final enardit, entusiasta i triomfal de la celebració. La plaça de l'església es converteix de nou en punt de referència per donar culminació a uns dies de joia del poble de Canals. Un estat d'èxtasi envolta a la gent, que plena tota la plaça i els carrers del voltant del temple disposats a passar-ho bé a les acaballes i veure als festers com acaben amb el fet festiu. La gent ja està gaudint de la fi, amb la música que hi ha a la plaça, amb la que es balla, no sempre al gust de tots. La plaça es massifica i l'ambient que es respira és màgic encara que no està exempt de conflictes provocats per l'acumulació excessiva de gent i l'alcohol consumit pels assistents. Quan entren els cavalls portats per la comitiva, tirant sense parar i al so de les campanes mentre dels balcons una cascada d'objecte inunda la plaça. És un moment molt espectacular on se senten vitols sense parar i la col·lectivitat es mostra amb la complicitat de les mirades de la gent i amb les actituds de la mateixa. Les tres voltes que peguen els festers al temple, són tres voltes que es peguen al sagrari que hi ha en el mateix i es peguen "per donar-li gràcies a Sant Antoni". No he trobat explicació a aquest acte.

"En les voltes, en les voltes, jo no tinc paraules. L'alegria de la gent que espera igual d'emocionada el final de la festa, igual que esperaven el començament tres dies abans, amb l'encesa de la Foguera".

El moment final, en el que els festers tiren el vitol més sonor de totes les festes en el barret en la mà i encarant-lo al Sant de la façana de l'església i el llencen, de tal manera que els barrets volen, ritual que s'ha repetit en els últims cent anys i que perfectament pot escenificar el fet d'haver-ho donat tot, com una cloenda amb el poble de testimoni del sacrifici realitzat. Els afortunats, que aconsegueixen fer-se amb els barrets, són convidats a les cassoles, l'última àgape de germanor que dóna peu al castell que es tira com ja hem dit, cloenda de les festes.

5-Etnografia de la festa. Anàlisi.

En l'apartat anterior, ja s'ha vist com és la festa, la seva història i la seva pràctica i en aquest el que intentaré elaborar serà un anàlisi etnogràfic sobre la mateixa, en el que tractaré de veure diversos aspectes dels quals ja he parlat en el marc teòric i que podem extraure de la festivitat de Sant Antoni a Canals. Així doncs, en primer lloc analitzaré si les crisis de vida propicien la festivitat. Fet açò, intentaré veure com la festa juntament amb els seus elements és o no símbol identificador al poble observant els significats que li dóna els habitants de la localitat a la seva tradició per seguidament veure quina és la concentració i la connectivitat del grup entorn d'ella i els conflictes que existeixen. Per altra banda veuré les transgressions que es produeixen i els conflictes que es donen i les relacions que existeixen en la festivitat. Per últim intentaré fer un anàlisi sobre la festa de cara al futur relacionant-ho amb tres aspectes, la tradició com autèntic, la seva mercantilització i com el turisme entronca amb aquests aspectes.

5.1-La festa i les crisis de Vida.

Les crisis de vida existeixen i poden afectar a les societats d'una manera o d'una altra. Per això, analitzant la història podem veure de quina manera els individus de les societats utilitzen determinats actes que ajuden a superar-les. Però no sols en el passat, també en el present. D'aquesta manera analitzem si al poble de Canals les crisis de vida vénen acompanyades d'aquests actes i si són festius. Per exemple la instauració de la festa com a oficial i l'elecció del patró. Aquests fets varen ser propiciats per una crisi de vida relacionada amb un fenomen extraordinari, un terratrèmol que assola la comarca l'any 1748.

Existeixen precedents històrics, alguns elements que vinculen la festa amb el passat però la festa com la coneguem correspon a un període relativament recent de la nostra història. Tenim la data exacta, el 1749. La descripció més antiga de la festa de Sant Antoni a Canals, aproximadament com ara la coneguem la trobem en el llibre "Apuntes historico-descriptivos de la Villa de Canals" de S. Sivera Font. És amb aquesta font on trobem que la figura de Sant Antoni queda ja configurada com a Patró i protector del poble l'any 1749, després del terratrèmol de 1748, fet que propicià la seva elecció també

com a patró contra els terratrèmols gràcies a què la vila de Canals va sofrir pocs danys. A més, s'instauren les festes de "Gràcia", la festa gran en honor a Sant Antoni d'una manera oficialitzada. Per tant, aquesta forma extraordinària de crisi de vida és qui propicia l'oficialitat de la festa i del seu patró. Al treball de camp, parlant amb una persona molt major, Pep, que va viure la Guerra Civil al poble m'afirmava " en els tres anys que va durar la guerra, ací no es va fer festa, ara, quan va acabar, sense haver-hi un clau, la festa de Sant Antoni mira que es va fer i ben feta". Aquest testimoni demostra com després d'una crisi de vida a nivell macro sociològic com va ser la Guerra Civil, s'utilitza la festa com a revitalitzadora de la comunitat, com una forma de donar cloenda a un temps nefast per encetar-ne un de nou. Per suposat, la festa va ser utilitzada políticament pels vencedors per començar aquest nou període que per a ells, anava a ser molt positiu. Sigui com sigui, ací no és el lloc per parlar-ne però el que queda clar és que després d'aquesta crisi, la festa renaix.

Però no sols mirant el passat podem afirmar que les crisis de vida al poble de Canals vénen acompanyades de la festivitat de Sant Antoni, en el present, ho podem constatar també i tenim dos exemples per demostrar-ho. Aquestes crisis de vida en el present van relacionades amb el fet econòmic, és a dir, són crisis econòmiques que han afectat a la població d'una manera o altra. El primer seria a partir dels anys noranta, amb la crisi de tèxtil que es produeix al País Valencià amb l'aplicació de les polítiques neoliberals i que van afectar funestament aquest sector econòmic. Gran part de la població es dedicava a les indústries del teixit i quan comencen els acomiadaments sistemàtics en el temps, el poble entra en una greu crisi de la que sols despertarà amb el "boom" immobiliari, amb l'època daurada de la rajola. Doncs bé, si la crisi de tèxtil comença a principis dels noranta, es produeix un fet que l'acompanya, un re avivament fort de la festa de Sant Antoni, així doncs, en aquest any, es comencen a fer moltes publicacions sobre la festa que intenten engrandir-la i elements de la festa són destacats i promocionats com ara la Foguera, que és inscrita l'any 1991 com a la pira votiva més gran del món al llibre Guines dels records, tot açò suposadament per tal de poder superar anímicament la desfeta econòmica i social que estava produint-se al poble. I amb l'actual crisi econòmica passa exactament el mateix. El poble ha patit un descens demogràfic considerable i hi ha gent en l'atur, des que l'any 2008 va explotar la bombolla de la construcció, la festa ha sigut utilitzada com a vàlvula d'escapament i la seva promoció ha estat clara. A partir de l'any 2008 es fa festa d'interès turístic autonòmic i l'objectiu

que tenen és fer-la d'interès turístic nacional, a més, s'està fent una gran promoció de la mateixa en molts àmbits i per diferents motius que després comentaré perquè van relacionats amb la mercantilització de l'autèntic i el turisme i els interessos econòmics que els acompanyen. El que queda clar és que la festa acompanya a les crisis de vida, siguin del tipus que siguin i sempre que hi ha una, la festa posterior a ella pren protagonisme, ja sigui per ser garantia que la comunitat seguirà, per donar gràcies, per alçar els ànims o per interessos econòmics o per altres motius, la festa és utilitzada per propiciar el despertar després de les crisis de vida.

5.2-Identificació dels canalins i canalines amb la festa: Concentració i conflicte.

La societat canalina, com totes, no és una societat homogènia sinó plural i diversa. El que he pogut observar és que tots, d'una manera o d'una altra, pel que he pogut parlar amb ells i observar, utilitzen la festa per identificar-se amb el poble. Són molts els conflictes que després tractaré i moltes les visions que tenen de la festa per aquesta pluralitat però quan parles amb algú de Canals, tots s'identifiquen amb ella, això sí, ho fan de maneres diferents i molt dispars depenent de l'element que utilitzen per aquest fi. Efectivament, podem dir que la festa és una concentració social limitada en el temps i que tots utilitzen d'una manera o una altra, d'identificació està clar com podem comprovar però el tipus d'identificació, d'interaccions i discursos és tan dispar com ho és la pròpia societat plural de Canals.

Segons he pogut observar a la festa de Sant Antoni, la vinculació dels canalins i canalines amb ella és clara i sempre pivota al voltant del tema de la identificació personal. I açò és així perquè hi ha una sèrie de relacions socials que així ho propicien. Quines serien aquestes relacions?, les relacions de parentiu i amistat. En tots els casos que he pogut observar, quan parlava de la festa, tard o d'hora acabava sortint l'element familiar com a transmissor de tradicions de la comunitat i si ens centrem on s'expressen aquestes tradicions, el moment festiu amb tots els seus elements són els que operen com a poderosos símbols locals d'unes tradicions que van renovant-se i van definint qui és membre i qui no ho és de la comunitat (Linnekin 1992). La família és la que dóna vinculació a la comunitat i en conseqüència als símbols de la mateixa representats en moments determinats com ara la festa. És fàcil contemplar en els més joves el que han après a casa i els testimonis dels més menuts en aquest aspecte, no donen lloc a dubte.

Fins i tot, els joves d'avançada edat tenen pensat transmetre el que han après, com una cadena que avança a poc a poc i que dóna sentit a l'existència comunitària.

Per exemple, parlant amb un xiquet del poble mentre veiem construir la foguera, les seves paraules varen ser esclaridores *“tu saps que li boten foc? (...) la mare m’ha dit que és la foguera més gran del món i sols està en Canals (...) a mi m’agraden molt les festes de Sant Antoni, m’ho passo molt bé molt bé (...) perquè són les festes del poble i m’agraden molt les pastetes, que també es fan aquí!. M’agrada molt i no es fan en cap altre lloc”*.

Una altra noia de vint anys responia *“és la meua senya com a canalina ja que des de ben menuda així m’ho han inculcat i la devoció per aquestes festes i t’ensenyen a viure-les com un fet únic del teu poble, en realitat les estic esperant tot l’any. És emocionant viure la festa i haver participat des de menuda i si tinc alguna vegada xiquets, jo faré el mateix perquè és especial, i per molt lluny que vagi això serà així. A mi des de ben menuda m’han fet veure la importància d’aquesta festa i crec que a tots els canalins ens passa igual i el que més m’agrada és viure-la amb la gent que pensa el mateix de la festa, la família i els amics, perquè sinó, la festa no seria el mateix”*.

I pel mateix camí, a l'observar com la família juga aquest paper transmissor, amb l'amistat, és a dir, els vincles que es creen des de la infància amb els mateixos veïns del poble, el que trobem és que els discursos varien molt poc respecte als dels seus pares, els significats que donen es lliguen en concordança a la seva identificació en el poble i amb la festa. I és que igual que ho fa la família, amb els amics de manera quasi inconscient *“les tradicions es poden mantenir i la història pot ser contada amb regularitat per inculcar els valors en la vida social”*¹² (Picard 2003) Els valors socials basats en la història i les tradicions donats per la família són compartits pels vincles d'amistat i es propaguen per tot arreu donant força a la idea comunitària.

Seguia dient un altre xiquet de més avançada edat, *“jo en la festa quedo amb els amics i ho passem molt bé perquè fem molts amics que no coneguem perquè van a altres escoles i en festes els coneguem i com som tots de Canals, tenim moltes coses en comú i*

¹² En anglès a l'original.

com a tots ens agrada la festa del poble, sempre ho passem molt bé. Per la festa de Sant Antoni ens donen vacances a l'escola i a més, tots estan més simpàtics, deuria de ser sempre festa però la de Sant Antoni perquè és la millor del món”.

Un altre xic jove, d'uns vint-i-cinc anys deia el següent *“és un moment donat en el que els amics anem per tots els llocs, bufant-nos, gaudint, de casa en casa, com s'ha fet tota la vida. Per al meu gust és una festa massa protocol·lària, hi ha un cert ritual, pots participar més o menys, però és la festa del poble i cadascú la viu com vol, és veritat que hi ha gent que sen va, però jo no ho entenc, si són festes del poble, són festes del poble i hi ha que complir perquè és el teu poble”.*

Però aquest tot comú que pot parèixer vinculant i general a tots els habitants en tant en quant utilitzen la festa per identificar la seva identitat, no és ni de bon tros homogeni, de fet, és més bé tot el contrari, perquè així com “les festes poden expressar reforços de comunitat, també poden expressar tensions comunitàries i conflictes” (Prat, Contreras 1998: 114) i és que malgrat ser la festa de Sant Antoni un reforç anual dels vincles de la comunitat dintre de la generalitat de la pròpia localitat, aquest reforç queda en constant discussió pel fet que la identificació amb ella o els discursos relacionats amb el tema de la identificació personal que genera la festa entorn a la localitat generen certament conflictes i tensions dintre de la mateixa comunitat. Parlant amb un grup de dones d'uns cinquanta anys les respostes són reveladores en aquest sentit i dintre de la mateixa conversa, veiem com després d'una sèrie d'afirmacions que ens mostren que la festa és transmesa des de la infància i a tots els representa, la manera d'identificar-se amb ella genera el conflicte:

“Per a mi la festa de Sant Antoni està molt lligada des que tinc ús de raó, des de la meva infància i forma part de mi, no m'assabentava però sabia que la festa era una cosa tan gran i pròpia que ho porto dins, la festa és una cosa innata en mi, i quan són festes no surt del poble perquè la festa ens fa poble”.

“tu naixes en aquest sentiment, tu des que eres xiqueta et donen un sentiment cap al poble, cap a Sant Antoni, és una cosa que no saps explicar però que és així, no hi ha una altra, a mi em fa com a persona”.

“la festa de Sant Antoni és feina, feina...(entre rialles) no, tens alegria de que vingui la festa, és un sentiment que tens, que necessites participar de la festa, no saps per què tens eixa necessitat, però ho necessites, és una cosa meva, que jo porto molt dins”

Afirmat açò, comencen les discrepàncies que van en relació al sentit que se li dóna a la festa en tant en quant la seva identificació amb la localitat va lligada amb la religiositat o no que te l'individu en concret. D'aquesta manera, trobem una dicotomia a l'hora d'interpretar la identificació de la festa que és la que genera els conflictes. Per a tots representa al seu poble, però per a uns aquesta identificació és més laica i per a altres, més religiosa i és comú que aquestes identificacions entren en conflicte. Ací vaig a presentar diversos discursos en els quals es pot observar que tots utilitzen la festa per identificar-se però com ho fan és diferent i és el que entra en conflicte. Primer els discursos de tres persones amb creences religioses i després uns altres testimonis que no les tenen. A tots els vaig preguntar que en pensaven els uns dels altres, sense dir les respectives respostes, açò ens proporciona la visió del conflicte sobre la identificació i la festa;

Discurs identificador religiós:

“ La festa de Sant Antoni és lo més gran del món, el que més visc jo és la festa de Sant Antoni. Per a mi Sant Antoni és tot, dins de la fe que li tenim com a fills de Canals es mostra en tota la festa. Canals ha estat protegit i estem protegits pel pare i Canals li correspon molt gratament. Ara, jo crec i et dic que no entenc a qui no creu i diu que la festa el representa, no puc entendre-ho”.

“La festa de Sant Antoni és una tradició religiosa transmesa pels meus pares i els pares dels meus pares. Però és una tradició religiosa, no pagana, pot ser que la festa sigui ara més d'un altre tipus o la gent se la prengui d'una altra manera, però per a mi és religiosa i és més, jo veig a gent que el dia de Sant Antoni i a la processó estan els primers i durant tot l'any no s'acosten a missa, uns vítols i unes coses que li diuen a Sant Antoni i hi ha que traure'l a la processó si o si. Si volen veure així la festa no es pot fer res, jo no ho entenc, ara, jo dic una cosa, almenys una vegada a l'any s'omplen de l'esperit del senyor”.

“Jo m’emociono molt quan passa el Sant per ma casa, i el veig amb religiositat i ací li reso molt i quan entra a l’església el Sant, això em pareix una falta de respecte tanta efusivitat, ara, entenc que l’emoció que es crea és única, especial i no em queixo. Però quan veig als que no creuen en res, i van eixe dia a la processó, no sé perquè van, no sé perquè celebren la festa, si és religiosa, que més els dóna, ells que celebren la fira, a mi, dóna ràbia que vulguin fer una festa secular quant no ho és, i si els representa, si Sant Antoni ens representa, quin sentit té? Hauran de creure dic jo, no ho entenc”

Discurs identificador laic:

“Per a mi Sant Antoni no representa res. Home, icònicament és espectacular, majestàtic però no em diu res. Jo soc ateu i no crec, ara, jo faig i participo de la festa del poble, d’una manera laica, jo no participo de la religiositat de la festa, no vaig portar al Sant però comprenc que per a la gent que cregui és importantíssim. I qué collons, per a gent que no creu també, que no creu en res, ara, Sant Antoni és Sant Antoni. Això jo no ho entenc però be, ací cadascú que visca la festa com vulgui, jo religiosament no la viuré i no significa res per a mi”

“La festa de Sant Antoni és la festa del meu poble i és única, en cap lloc es celebra a Sant Antoni com ho fem els canalins” “a més jo l’he viscuda de sempre i a més, estic molt vinculat a ella, per haver sigut fester i per haver-la viscut com a canali. I el que et puc dir és que l’hagi viscut com l’hagi viscut, la festa de Sant Antoni em representa com res, em dona la certesa del ser. Jo no sóc creient ni catòlic ni res, però a mi esta festa m’identifica, la meua joventut i la meua vellesa va lligada a la festa, la meua vida està lligada a aquesta festa i estic agraït que hagi estat així, l’amor que jo li tinc a la festa és per tot, poques coses en aquest món estan tan clares com que la festa de Sant Antoni és de Canals i es fa perquè els fills de Canals així ho demanen any rere any i que creguis o no, és irrellevant perquè la festa és de tots, no sols dels catòlics”.

“Jo sóc ateu així que partint de eixa base, a mi no m’agraden ni les esglésies, ni els Sants ni els retors ni res que tingui que veure en eixe món decadent. Però que hi ha que fer si la festa gran del poble està dedicada a un Sant? No es pot fer res, viure-la de la manera més laica possible, jo no celebros res religiós, igual m’arrimo per veure la processó i ha hagut anys que l’he feta i tot però sempre per agradar a algú, a la mare,

jo que sé, no sé que dir-te, és la meua festa, la festa del meu poble, la meua festa però jo no la practico religiosament perquè no, així que per mi, si lleven a Sant Antoni i posen una flor, igual donaria, celebren la festa en tant que és la festa del meu poble, la meua, i res més”.

Així doncs, observem mirant els discursos dels informants que el conflicte no va relacionat amb la identificació de la festa amb la seva identitat en tant en quant tots la utilitzen per identificar-se, més bé, va relacionat en la manera de viure-la i la comprensió per part d'uns i d'altres del per què utilitzen la festa de Sant Antoni per identificar-se. I el conflicte és generat pels que tenen alguna creença, els catòlics que els que no ho són, ja que per aquests últims, la festa és contemplada exclusivament d'una manera laica i identificadora de la seua localitat sense tenir en compte l'element religiós. Ells admeten que la festa és en honor a un Sant, que és una festa religiosa però no la interpreten com a tal, sinó com un fet que els proporciona i representa part de la seua identificació i lligam amb la localitat. Els creients, els que practiquen una religiositat activa solen ser els qui entren en conflictes al respecte d'aquest tema. No són conflictes oberts, és a dir, no hi ha discussions entre uns i altres, açò no ho he pogut observar però el conflicte existeix perquè internament si que es pregunten per la qüestió i intenten buscar una explicació al fet. La solució que troben al conflicte resulta reveladora.

Malgrat la secularització de la societat actual, la festa no deixa de tenir molts elements de caire religiós i amb un grau elevat de seguidors en aquest aspecte. Açò és així perquè “dit secularisme ha portat a una diversitat o pluralisme religiós sent moltes les formes de creences en l'actualitat” (Taylor 2007), fet el qual explica que la festa es pugui viure secular o religiosament. És en aquest sentit quan observem el intent de solució que donen els catòlics al conflicte.

La vivència de la festa d'una manera religiosa i la comprensió de cara a qui no la viu d'aquesta manera podríem dir que entraria dintre del nou discurs que fomenta l'església catòlica sobre la religiositat popular (Vidal 2013). El que proporciona aquest nou discurs recolzat pel papat actual és una amplitud major per englobar dintre d'aquesta religiositat a un sector mes ampli de la societat local que està la major part de l'any desvinculada de l'església. D'aquesta manera, el discurs religiós pot envoltar a molta

més gent per intentar retrobar eixa potència o essència religiosa de la qual gaudia la festa anteriorment. El pluralisme religiós i de creences en l'actualitat dona peu a tots aquests discursos religiosos.

Hi ha un sector local de l'església catòlica que refermant-se en el nou discurs religiós sobre la religiositat popular, intenten donar-li més rellevància al fet religiós de la festa i volen que tingui més espai fent veure una vivència de la festa més mística, col·lectiva i evangelitzadora. Parlant amb un sacerdot lligat a la localitat deia "La festa hui també és una festa identitària del poble de Canals i no ens hem de separar del qui així ho viuen i no en volen més. El Papa Francesc, a la seua darrera exhortació *Evangelii Gaudium*, ens convida a ser poble i fer-se un amb el poble, com exigència evangèlica. Però els cristians han de ser conscients del que aporten a la festa com a cristians".

Les religions a Europa, en un temps de secularització on son respectades en tant en quant siguin creença individualitzada, intenten fer-se un lloc en l'espai públic i trenquen per tant amb aquesta idea (Habermas 2005). Aquestes noves idees que estan imperant respecte a les religions en Europa, un exemple dels quals seria l'església catòlica amb el seu discurs de la religiositat popular el que intenten fer és tornar a tenir un reconeixement simbòlic respecte al paper que juguen les religions en la moral dels ciutadans com a conjunt i comunitat. El sacerdot seguia "tots els documents de l'Església catòlica que, després dels anys 60, han volgut reconciliar-se amb la religiositat popular, volen valorar aquesta religiositat que convoca i uneix als pobles; però ens conviden també a aprofitar aquestes festes per evangelitzar, és a dir, per donar testimoni de l'Evangelí de Jesús dins de la Festa, pels continguts i missatges evangèlics que oferim al poble i per les formes de viure evangèliques. Aquesta és encara la nostra tasca".

Les religions hi ha que estudiar-les en la seua localitat i singularitat (Asad 1993) i al meu treball de camp, trobo un testimoni que em guia a pensar en aquest aspecte de retrobament amb la importància del fet religiós en l'espai públic i de les creences col·lectives i evangelitzadores, d'aquesta manera, donen solució al conflicte intern de que un no catòlic pugui viure una festa que a priori és religiosa com a pròpia, identificadora i de manera secular. Aquesta dona és membre de la parròquia del poble i participa molt en les seues tasques;

“La festa per a mi és important, igual que és important per a tot el poble, són dies de descans, dies de joia però jo com a cristiana el que mes valoro és la festa religiosa, que és el que és i açò t’ho dic perquè alguns pretenen laïcitzar-la per dir-ho d’alguna manera i convertir-les en festes profanes. No és una festa profana, és una festa religiosa. El que seria ideal seria que la gent conegui la figura de Sant Antoni, el que jo no veig clar és tota esta gent que tira vitols i després no va a missa. Jo crec que la festa deuria viures al voltant de la parròquia, hi ha anys que els festers ni s’acosten, viuen la festa profana però la festa religiosa no saben el que és, deurien de viure la festa més religiosament, es que no saben ni estar en missa. Ací va vindre un home a parlar dient que els cristians érem una espècie a extingir i això no és veritat perquè siguem molts i deguem ser més, la nostra missió és l’apostolat, l’evangelització i que ens vulguin vendre la cabra de que les festes s’han perdut religiosament, no estic d’acord”.

En aquest discurs, observem el conflicte intern que suposa per a aquesta persona catòlica que la gent que no ho és visca la festa i la interpreti d’una manera que no és la religiosa i seguidament, transmet la solució utilitzant el discurs de la religiositat popular.

“Hi ha gent que viurà la festa de mil i una maneres però la gent que no creu, tira el vitol i es queda tan ample, es que no hi ha coherència, ara, cadascú que la visca com vulgui i et dic una cosa, no veig coherència però puc entendre-ho pel que ens diu ara l’església sobre la religió en quant a manifestació popular, una creença que és més laxa i discontinua, però que al fi i a la cap és religiositat. Jo avanç no ho entenia, perquè la gent no creient actuava així però vas madurant i açò és tot un procés fins que arribes a comprendre-ho, però m’ha costat molt arribar a eixa conclusió encara que jo sempre he sigut molt critica en aquesta religiositat popular, que no l’entenia, ara ho entenc d’una altra manera i intento viure-ho com cal ”

“L’església deu participar de la festa molt activament, té alguna cosa que dir. L’església deu reivindicar un paper molt més actiu en la festa i en el poble. Jo penso que deuria d’haver més relació entre la parròquia i els festers, però sabent que és una festa religiosa, deurien de tenir més vinculació amb l’església, deuria d’haver una concordança i més participació i des de la parròquia s’està intentant i fent i estem

intentant donar més visibilitat al fet religiós de la festa en la nostra localitat. Poc a poc anem donat aquesta rellevància i responsabilitat, són passets que anem pegant i anem aconseguint i guanyant terreny”.

En Canals, veiem aquesta discussió callada entre la manera de viure la festa, existeix una espècie de respecte paradoxal que en algun moment del futur pot provocar conflicte obert però que en l’actualitat pràcticament no genera discussió perquè el conflicte és intern, cada subjecte el planteja intentant resoldre’l interiorment, però si aquest conflicte es fa públic, podríem entrar en un altre nivell en la discussió respecte al tema.

La música i altres elements al respecte de la identificació local:

Però no sols en els discursos de la gent trobem el conflicte aquest de que tots identifiquen la festa amb la seua localitat i la seua pròpia identitat però uns ho fan d’una manera religiosa i altres d’una manera laica. Si agafem altres elements presents com ara la música o el vitol, veiem que passa el mateix i que el conflicte s’estén per tota la festa.

“Sense música, no hi ha festa” Aquesta màxima escoltada a una veïna de Canals és perfectament representativa del que significa la música en la festa i és que realment no es pot concebre cap festa sense una banda sonora que l’acompanyi, la identifiqui i la doti d’un ambient que propicia el que entenem per festa. I la música pot ser de molts tipus i maneres i el que pareix indiscutible és que al País Valencià pren gran protagonisme i té una importància cabdal. Al poble de Canals, cada acte que es fa durant el període celebrant porta associada una música concreta i be sigui d’un tipus o d’un altre, sempre està present no concebant-ho d’una altra manera. La música que trobem representada correspon a dos tipus, musica sacra per als moments litúrgics i música de banda, per als moments profans de la festa, encara que també pot acompanyar moments religiosos i és tan comú que estigui que no es concep la festa de Sant Antoni sense la seua música “l’acompanya, la identifica, li fa d’ànima, la motiva i la recrea i la fa propera als sentiments més íntims del cadascú fester” (Ariño 2012).

Així, trobem que la música en la festa és un fet que està present i és constant i de tot tipus, tan religiós com profà. Però per a uns, la música religiosa és la banda sonora de la

festa i per als altres, la música profana és la banda sonora de la festa. I si ens endinsem en el món musical, ho podrem observar.

Música profana com a identificadora:

Seria la música de banda, no és estrany que aquesta música sigui la principal en la festa, tenint en compte que el poble té dues bandes de música, representant el que és aquest tipus de música per al País Valencià “la banda ha arrelat socialment amb tanta força i és tan vigent a la societat valenciana que representa una part ineludible de la nostra cultura” (Seguí 2012). Una banda de música és un conjunt de persones que es dediquen a fer música i que aconsegueixen vincular-se socialment entorn a aquest fet i desenvolupen unes relacions socials mitjançant els assajos i la vida junts que comparteixen en dit moment. I eixa socialització es posa de manifest en els actes que realitzen. A Canals, les dues bandes, la Canalense i la Santa Cecília es reparteixen els actes per a estar les dues agrupacions presents en la celebració i és que “les bandes de música valenciana són un bé en tant que proveeixen de serveis a la comunitat, en aquest cas, la música que les caracteritza, expressió alhora individual i comunitària” (Ferrero, Candela 2012).

Les bandes necessiten de la festa tant com la festa necessita de les bandes i és que llevant de les subvencions municipals o de les pròpies escoles de música, una gran part dels ingressos venen de la festa, sobretot per als músics, que tenen en ella l’aportació econòmica que dona eixe punt de motivació per a totes les actuacions que es fan sense cobrar o que sols cobra la banda en conjunt, llevant clar de la motivació pròpia i la voluntarietat de cada membre que compona la banda.

El paper que juguen les bandes al poble de Canals el relacionem en el camp lúdic i el cultural, doncs són elles les encarregades d’amenitzar la festa amb els tradicionals passacarrers que no paren en els tres dies de festa i uns dies abans de que comencen les festes, són les encarregades de fer el festival de bandes de música.

Pel que fa als passacarres, són l’animació pura. El que es toca és música festera “composicions elaborades en un marc festiu o de celebració”(Oriola 2012). En Canals, la música és de l’estil de la música fallera, obres com “Paquito el Xocolatero” sonen

sense parar i de vegades s'entremesclen altres músiques festers com ara les de moros i cristians però el gros, és la música fallera, que malgrat no ser interpretada en falles, és la més popular arreu del País Valencià i al poble de Canals quan venen les festes, composicions pensades per a les bandes de música i que solen ser-hi pasdobles com Febrer, Xàbia, Jose Luis Valero o Borosco són alguns exemples, músiques molt mogudes, melodioses, animades, fortes, de vegades serioses, quasi sempre alegres i cadascuna amb la seua raó de ser tocada en un lloc o en un moment determinat.

Jo vaig poder parlar amb un dels responsables d'aquest festival de bandes, el fet més important musicalment parlant a la localitat. Aquest festival és organitzat i realitzat per una de les dues bandes cada any. En ell, es representa l'esforç de cada banda i és el moment on el poble pot gaudir d'elles, les bandes de música de Canals són molt apreciades i així es veu en el Pavelló Municipal Ricardo Tormo:

“És el moment en el que se'm de lluir les bandes, el moment més important de l'any, ni certàmens ni res de res, el concert de Sant Antoni, el concert del poble. Ni himne de Sant Antoni ni pitos ni flautes, açò és la música del poble i per al poble”.

Aquest testimoni ja ens revela el mateix conflicte que veníem parlant, la identificació religiosa i no de la festa amb la localitat. En el passat, abans de que el fenomen musical bandístic fora transcendental en la nostra societat, en el temps en que sols existia una sola banda, em contava l' informant, *“quan la banda estava quasi extinta, aquesta ja era la que ho amenitzava tot, feia els passacarrers, les berbenes...tot, xe, que feien festa però era poca cosa”.* En aquest moment, la banda *“no funcionava be”* i van crear l'Associació Musical Canalense en l'any setanta quatre. Una associació musical és *“un grup dedicat a conrear la música de banda, la qual té com a instruments característics els de vent i percussió. No hi ha dubte que aquestes associacions ocupen un lloc important en la societat valenciana perquè constitueixen una pedra angular de la cultura del nostre poble”* i seguint amb aquest parany, dites associacions com a trets fonamentals *“tenen una vigorosa vida interna i amb una projecció local importantíssima i un profund sentiment d'identitat local”* (Cucó 2012).

A partir d'ací, *“la banda va començar a créixer i ara si que pareixia que açò tenia forma, i bona forma”* i així, la banda va començar a ser del poble i a tenir nivell. *“A*

partir d'ací, els passacarrers donaven gust, era un altra sensació, els músics estaven involucrats i es formaven a la mateixa escola de l'associació, cosa que encara els feia millors, tots els músics d'ara naixen d'ací i una vegada estava açò arreglat, vam decidir fer el festival de bandes”.

Hui en dia, la meitat del poble de Canals pertany a una banda o a un altra, sent membre, sent soci o simpatitzant, i tot el poble participa dels seus actes, almenys els més afins i si es tracta del concert de Sant Antoni, el pavelló es queda curt per acollir a tanta gent. Aquest any l'encarregada de fer-lo ha estat la Santa Cecília i la banda convidada la societat musical de Requena. És patrocinat per l'Ajuntament i les bandes convidades solen ser d'un alt nivell, igual que les que hi ha al poble, que amb nombrosos premis, sobretot l'Associació Musical Canalense, tenen gran prestigi en aquest món. I el repertori no es queda curt, amb obres d'Albéniz o Cesarini i a més, vaig poder veure un magnífic concert amb dues bandes brillant, *“la Santa Cecília ho ha fet millor que la de Requena”*, afirmava un dels assistents, veí de la localitat i orgullós de la seua banda.

Veient la història, podem comprendre com la banda es converteix en element identificador de la localitat i per a molts, com aquest testimoni, l'única música que l'identifica amb el poble de Canals. De fet, estan donant-se tres fenòmens que es recuperen amb força i que estan vinculats a la festa com elements identificadors com podrem comprovar.

El primer seria la recuperació de la dolçaina i el tabal a càrrec de l'associació de dolçainers, els quals s'encarreguen de fer les despertades al poble, a ritme de Muixeranga, despertades acompanyades de coets i foc, que prenen el protagonisme als matins de la localitat. Un dolçainer de la colla argumentava en aquest sentit identificador:

“Aquesta és la música valenciana, la música del nostre poble, i no és de missa, és de festa i de festa per al poble. Ací entenem la música com a una cosa nostra, la dolçaina és instrument valencià i en Canals el sabem tocar molt bé, per a mi, el meu himne és mes el “pi pi pi, els de Canals ja estan aci”¹³ que qualsevol himne de missa”.

¹³ Cançó popular interpretada a Canals i que parla del poble.

El segon seria la recuperació de músiques populars com ara les Albades, cançons que posen l'accent en elements identificadors no necessàriament religiosos del poble. Músiques recuperades que ja es tocaven però que es perden en el temps i reviscolen amb força gràcies a la llavor de particulars professionals com ara el cantautor Botifarra i aficionats que creen agrupacions musicals per aquest fi. La dolçaina i la veu tornen a tenir una gran importància a la música valenciana i pareix que cada vegada més, com a trets identitaris, “més antics que les bandes perquè era la música del qui no tenia res, del poble” (Botifarra 2013), música que parla de cada poble i fa sonar amb ganes la renaixença nacional que pareix que estigui donant-se al País Valencià.

“I jo li cante a la Foguera, a la gran Foguera del nostre poble aquesta alba tan dolça i tendra, i al poble de Canals”.

El tercer fenomen seria l'aparició de Xarangues a la festa. Les “semibandes”, agrupacions d'amics dedicats a la música i que fan petites agrupacions amb l'única finalitat de fer música junts, passar-ho be i cobrar bona cosa de calés. Aquestes donen el toc festiu amb cançons com “el caballo” “xoxoloco” o “abrilesco”, músiques totalment festives, tocades amb brutalitat i molta força per uns músics amics contractats per les colles d'amics de la localitat. Un testimoni jove d'una colla del poble que havia contractat una xaranga:

“A mi la música de banda m'agrada molt. Jo no sóc d'anar a missa ni res d'això i no sé ni l'himne a Sant Antoni ni cap cançó de missa. Per a mi això no té importància, la importància la tenim ací, en esta música que és la música del poble que tots gaudim i festegem”.

Música religiosa com a identificadora:

La música religiosa a Canals, va lligada a la identitat local “formes musicals heretades i noves, totes constitueixen part fonamental de la cultura festiva local, que es troba arrelat del tot a l'àmbit fester, i a nivell local, s'ha convertit en un fet propi i identificador”(Ariño 2012). Almenys per als creients, açò és així. Si ens endinsem en les cerimònies religioses que es practiquen a la localitat, veiem que els dies de festa, hi

ha un component de la identitat local però lligada a la religiositat. La primera missa que es fa és el mateix dia de la Foguera, després de l'ofrena de flors i cantada en valencià. Una missa que actualment congrega a molta gent, ja que abans es fa dit acte i te un significat especial, l'acte no té un altre sentit que agrair al Sant la protecció donada durant el terratrèmol de 1748.

La següent celebració, també cantada és la missa del dia del Sant. Sempre es convidava per a la cerimònia a grans músics, entre ells a M. Palau, que eixe mateix dia va compondre una música sacra que és coneguda molt amplament, Justus. Veiem la importància de l'acte doncs i com queden reminiscències d'aquests anys en quan dit cant s'ha entonat en totes les festes patronals. Actualment ja no venen músics professionals perquè es va decidir que la missa la tocarien i la cantarien gent del poble, que amb molts assajos, en són testimoni ja que "l'habilitat és una pràctica entrenada i que tornar una vegada i un altra a l'acció permet l'autocrítica, la repetició canvia el contingut per a millor"(Sennett 2009) de tal manera que fan una missa més que digna.

Aquestes cerimònies, representen la identitat dels canalins i canalines però amb un marcat caràcter religiós, cosa que entra en conflicte amb els no catòlics que no tenen aquesta música com a representant de la seua identitat ni tampoc el fet religiós els representa. L'exemple més clar seria l'himne a Sant Antoni:

*“L'home just florirà com la palma,
brotarà com el lliri davant de Déu”*

*Gloriós per a sempre és Sant Antoni
amb el tau del senyor en el cor seu.*

*-Jo he deixat tot quan tenia,
t'he seguit per ton amor, Senyor;
he caminat un poc cada dia
buscant la perfecció al teu calor*

*Com a lluernes enceses seran
tons exemples de ferma fortalesa.*

*ben guiats i acollits al teu empar
creuarem pels camins de malesa.*

*Eres pare de tots i bon pare.
Eres Foc de Foguera adorada.
Eres cant ensenyat per la mare,*

*i eres Vitol i Vitol molt fort
com el crit que encén la Foguera
que et cantem a Canals de tot cor*

Vitol i Vitol al nostre Patró del Poble, Vitol!

Sobre l'Himne de Sant Antoni, "pertany a tots els canalins", en paraules de la compositora i te una història al darrere. Antigament el Sant no tenia himne, no fins als anys seixanta, quan un senyor del poble, Enric Navarro va escriure un text en honor al patró. Per tant, veiem certa l'afirmació de que malgrat no ser una forma musical massa vella, els de Canals l'han feta pròpia. Enric va passar a la senyora Rosario el poema i aquesta va decidir posar música a les seues paraules, d'ací i d'aquesta compositora va nàixer l'himne. Però en un primer moment, l'himne no va triomfar, "com estava en valencià, el rector del moment no li va donar cap importància", quedant l'himne com una cosa personal dels qui l'havien realitzat. Fins que al poble va arribar un rector de caire nacionalista i amb molta estima Rosario recorda el que li va dir "açò ha de ser l'Himne de Sant Antoni" i així va quedar establert, a partir dels anys setanta com l'Himne del Sant.

Molts diuen que és l'himne de Canals, com ho fa la compositora però qui ho diu són persones amb fortes creences religioses:

"Pocs són els canalins que no s'emocionen al sentir-lo i al entonar-lo, i fins i tot els més joves, que solen mostrar una certa indiferència cap al tema, quan parlen de l'himne, ho fan amb certa estima. L'himne a Sant Antoni és el nostre himne i jo ja vaig dir que fora l'himne oficial del poble".

Però aquesta afirmació destapa el conflicte al sentir testimonis com els anteriors sobre la música laica. Els que tenen una creença intenten fer veure que aquest himne representa a la totalitat del poble però la realitat és diferent. No s'observa un conflicte obert però sí que hi ha unes discussions que podrien esclatar si l'himne es fera oficial per al poble;

“Per a mi Sant Antoni no és el meu pare, ni vaig guiat cap a ell ni em representa, així que el seu himne per a mi no és res. És més, si es deixa de cantar a mi no m'importaria gens ni mica”

Així doncs, en la música també s'observa el conflicte identificador propiciat per la mateixa festa. Agafant un últim element per veure que existeix una discrepància a l'hora d'utilitzar la festa com a identificadora dels canalins i canalines, podem veure que és un conflicte present en la societat local de Canals.

El Vitol, element identificador en conflicte.

“Vitol i vitol al nostre patró del poble, Vitol!”. Poden ser oficials per ser una autoritat qui els tira i no oficials quan qualsevol del poble el recita. Tots els moments de la festa s'inicien i conclouen amb un Vitol i per tots els llocs la gent els tira durant aquest període. Era comú anteriorment que els treballadors agrícoles el tiren després de cada jornada mentre és pasqua o que els joves que complien servei militar en el passat l'utilitzaren quan sortien per fer-lo i quan tornaven després d'haver acabat.

Un Vitol és una manifestació que en principi és religiosa, tirats a Sants per lloança dels mateix. I per a un catòlic, quant el tira en Canals això representa però no per a tots els habitants de Canals representa el mateix. Per a la part laica de la societat, el Vitol s'ha convertit en un símbol dels locals, en un símbol de la seua identitat. Açò és així perquè malgrat ser un símbol religiós, la selecció d'aquest element del passat l'ha fet tradició i malgrat glorificar a un Sant, els vitols s'han convertit en senya de la localitat en tant en quant els fills de Canals ho han adoptat com a tal i ho senten així. Un element religiós com aquest, queda totalment transformat depenent de qui el tira.

Els vitols que es tiren a la processó no son vitols tirats per tirar, són una forma perfecta de donar a conèixer el que una persona porta mes dintre, els seus sentiments. Un catòlic pot tirar el vitol en honor al Sant, però un que no ho és no el tirarà en aquest sentit, un que no ho és pot donar-li molts significats i tots van vinculats a la seua identitat. El vitol que li tira a la mare, el vitol que es tira, als amics, familiars, companyes és una més de les expressions que poden identificar a la persona. Tant creients com no tiren vitols i són els creients els qui de nou tenen el conflicte:

“Vegeu tu, més de la meitat de gent ni va a missa, ni és catòlica ni res de res, però ben be que tiren els vitols sense parar. És que no te sentit, jo no entenc per a que tiren eixos vitols, per a que es deixen la veu si total, no creuen en res”.

Però els vitols que es tiren en les festes per a un no creient tenen altre significat i són perfectament compatibles amb el fet no religiós, i fins i tot, aquest testimoni no creient no experimenta cap tipus de conflicte:

“El reso que prenen en el cor de qui els rep són únics, són l’expressió perfecta del que un sent, un vitol pot ser una declaració de fe, un vitol pot ser una pregària ,un vitol pot ser una acció de lloança i gràcies, com ho és per als catòlics però per a mi un vitol és l’herència rebuda des de menut, una tradició i una costum, un vitol pot ser el que un desitja que sigui i sols qui el tira ho sap i és que un vitol naix dels cors del poble i són per al poble. El vitol és un acte d’alegria, i sempre tots, contesten al vitol, perquè l’alegria que et recorre dintre del cos així t’ho demana, que no se’t posa la pell de gallina quan et tiren o tires un vitol, això és el mes gran que hi ha”.

I de la mateixa manera, la processó o la Foguera o la bandera de la localitat segueixen aquests discursos. Per a uns la processó com veiem en la descripció de la festa és interpretada de manera religiosa per uns i per altres és una celebració de la col·lectivitat sense connotacions religioses. La Foguera segueix el mateix discurs, per a uns és una ofrena al Sant i per a altres és un element identificador del poble, sense més connotacions religioses. La bandera, amb símbols religiosos rep la mateixa interpretació, per a uns és símbol del poble i per a altres és un símbol del poble, però religiós. Les interpretacions i discursos són similars al que ja venim parlant en tot aquest punt.

5.3-Les relacions socials en la festa, el poder i els conflictes:

En aquest punt el que analitzo són les relacions existents entre els actors de la festa, els festers i la gent que la celebra, els habitants del poble amb els conflictes existents. Primer veure quins són els actors i després les relacions amb el poble i els conflictes i acabaré amb les relacions de poder en la festa i els conflictes que es generen.

Els festers i el poble.

Per a que una festa pugui funcionar és necessari un subjecte que la celebri primer que tot, el poble de Canals en aquest cas però també és necessita que hi haja una organització per a que el festival es dugui a terme i organitzi les pràctiques així com animar al col·lectiu de gent a que el celebri i també han de ser els responsables de l'execució dels actes. Aquests prenen un poder en la festa que és “ de caràcter transitori i regulat pel costum” (Ariño 2013). Podem dir que a Canals, els festers són el grup encarregat d'activar i desactivar el cerimonial. Són en l'actualitat persones voluntàries de la comunitat amb un objectiu comú, organitzar i viure la festa i com a tal “són els protagonistes de la festa”.

L'organització festiva en aquest cas és una de les 817 (Ariño 2013) associacions de tipus patronal que existeixen a la província de València. Igual no està registrada com a tal però fan aquesta funció, els festers són els qui munten la festa per a que els subjectes celebrants pugin gaudir-la a més són les cares del poble en aquest període. Dic que són associació perquè durant un any tenen la missió de gestionar, preparar i organitzar la festa i és de caràcter temporal i concret, ja que una vegada acabada la festa, el relleu el pren el següent grup de persones que tindran la mateixa funció en el mateix espai de temps. Tenen una funció econòmica i tot el que s'ha de pagar ho trauen de les seues butxaques o amb la col·laboració, amb almoines de veïns de la localitat mitjançant la compra del cartonets de Sant Antoni o per l'ofertament per al sorteig d'una rifa, d'on treuen una quantiosa part.

Es recapten diners durant tot l'any, i és fa de manera relativament ràpida perquè són pràcticament tots els canalins els que contribueixen, la qual cosa beneficia que la festa es planifiqui molt millor. Des de l'Ajuntament destinen una quantitat aportant més en

infraestructura i logística per a que la festa es dugui a terme, però el gros econòmic ve donat per ells mateixa i pel poble. Per a que pugi donar-se el fet de la festa, aquest grup ha de tenir una sociabilitat interna.

En Canals, els personatges que podem trobar són els festers, amb dos protagonistes, el cuiros i el bandera i les festeres amb la festera de gràcia al capdavant. De la mateixa manera, tenen els seus representants els més menuts del poble, amb els festers i festeres infantils. Pel que fa als festers solen tenir més de quaranta anys i les festeres menys i l'edat dels infantils va des de vuit a tretze anys. En el passat, els festers eren sols dos, llumener i cuiros, però a partir dels anys seixanta eren colles d'amics senceres les que es presentaven per a festers i es va procedir a l'elecció dels dos principals, cuiros i bandera, l'antic llumener, per mitjan d'un sorteig i així es fa fins ara. El que s'elegeix són els festers de l'any següent i el sorteig que es fa al Casino Gran el dia de la Foguera sent allí mateix nomenats i després el dia de Sant Antoni ho són a l'església, per tant una doble designació, civil i religiosa on podem comprovar una altra vegada que en aquesta festivitat es produeix aquesta simbiosi entre un extrem i l'altre. Els festers tenen la missió de construir la Foguera, presidir els actes i fer possible el dia dels parells. I pel que fa a la llista dels qui volen ser festers, en el passat solien ser gent amb poder adquisitiu per la gran despesa que suposava, així o llauradors amb terres o burgesos industrials eren els més proclius a ser-ho i fins i tot hi havia anys en què i que no hi havia festers i des de l'Ajuntament es nomenava a càrrecs del mateix per a que feren el paper fent molt dificultós trobar de vegades figures que volgueren representar aquest paper, així, es va arribar a la solució d'obrir una llista i tots els que volgueren ser-ho, s'apuntarien. En l'actualitat, qualsevol pot ser fester, ja no perquè la festa sigui més barata sinó perquè el repartiment en qüestió de pagaments està molt més equilibrat que abans perquè la gent del poble té una millor posició social que no abans, l'únic requisit és estar vinculat al poble de Canals i estar en la llista. Vinculat en el sentit més ampli de la paraula, ja que un pot ser fester si és del poble o viu en ell, és a dir, si ha format part o en el present forma part de la comunitat. Un fet que pareix tradició ja és que quan un nounat ve al món a la localitat de Canals, se l'apunta per a ser fester en unes llistes que ara mateix, estan copsades fins a l'any 2050, de tal manera que un apuntat l'any setanta, fins al dos mil no serà fester, quaranta anys després aproximadament, la qual cosa mostra la popularitat i voluntarietat de seguir amb la festa.

Presentats els actors, anem a veure com les relacions existents entre ells i els habitants del poble. Els festers organitzen la festa per al poble però és el poble qui la celebra junt amb ells i ací és on es produeixen les relacions entre uns i altres i on naix el conflicte. La festa és de tots els que la viuen. Però existeix el dilema al poble i crec que a moltes si no a totes les terres on es fa festa que recau sobre si els festers fan una festa i els que no ho són, en fan una altra. Les opinions al poble són dispars, per a uns si que existeix una separació entre viure la festa com a “protagonistes” i viure-la com a “secundaris”, per utilitzar termes escoltats al poble. Festa oberta o festa tancada (Ariño 2012). Bé, atenent als discursos que he pogut observar, la interpretació que dono és que depenent de qui expliqui el conflicte, la festa és d’una manera o d’una altra. És a dir, als informants que gaudien de la festa en quant estaven lligats d’alguna manera als festers, la festa és igual per a tots i pareix que el seu discurs vagi dirigit a fer veure-ho així. Aquests testimonis són d’antics festers:

“Les festes són iguals per a tots. Tu fas la festa per al poble no per a tu, aquesta és una festa molt integradora i per tant sense la participació del poble no es pot fer res. Nosaltres val que organitzem la festa però per a tots, tots la vivim igual”

“La festa és una cosa del poble, gràcies al poble fem la festa, ara, si hi ha gent que no vol participar dels actes, no podem fer res per obligar, però els actes es fan per a tot el poble. Diuen alguns que la festa pareix que sigui per a nosaltres però no té sentit, val que ets el protagonista però la festa és de tots, no veig jo cap separació, qui vol participa de tot i qui no, no”.

Per altra banda, informants que no havien estat mai vinculats anem a dir com a protagonistes o fins i tot algú que si que ho havia estat declarava justament el contrari, argumentaven que hi havia una separació i que aquesta era real:

Jo la festa l’he viscuda dintre i fora, és a dir, la meva germana va ser festera i va vaig viure la festa des de dins. Vaig anar a tots els actes, ho vius tot més activament, com no et queda una altra, és tot protocol i has d’anar a tot, clar, d’aquesta manera la festa és diferent de si no estàs clavat dintre, que no tens cap responsabilitat i sols vas al que vols. Els dinars de festers, tot això, si estàs dins ho vius d’una manera molt diferent, si estàs fora, és una altra història, no estàs tan lligat”.

“La festa els festers se la munten per a ells perquè veges tu, tant de dinar i sopar i si el poble vol anar, ha de pagar. Això no pot ser, tot s’ho arreglen per a ells. Per a mi està la festa dels festers i la nostra. Jo vaig a tots els actes que puc però sempre són ells els protagonistes, no sé, jo veig que la festa d’uns i d’altres no és la mateixa”.

Amb aquests testimonis i amb el que jo he pogut observar participant de la mateixa és que les relacions socials entre festers i la resta del poble solen tenir aquesta tensió o conflicte no obert perquè sobre açò, uns als altres no es diuen res. Però analitzant les dades d les entrevistes, amb aquests testimonis com a exemples podem dir que la festa queda dividida entre aquestes dues parts. A més, si mirem el llibre de festes, molts actes estan relacionats amb els festers i sols els actes grans, són els que convoquen a la resta de la població. No obstant això, a tots els actes està convidat al poble i els mateixos festers el primer dia conviden a la població a participar. Podríem dir que existeix un conflicte present però en suspens perquè pareix que aquestes discussions estiguin acceptades i per tant no es genera un conflicte obert o real, de fet entre festers i el poble en general les relacions són cordials. El que pareix és que s’intenti buscar un equilibri entre les parts, sabent que existeix aquest conflicte per tal de què el mateix no exploti.

Relacions de gènere.

Per una altra banda, devem abordar les relacions de gènere a la festa pel fet d’existir un rol femení representat amb les festeres i el seu paper ha anat variant amb els anys. A partir dels anys seixanta setanta es comença a instaurar la figura de la festera de gràcia junt amb la seva cort d’honor arribant fins a l’actualitat. L’elecció d’aquesta la fa el consistori en un plenari per a tal fi, i les edats solen oscil·lar entre els setze i trenta anys. De la mateixa manera que en els masculins, existeix la festera de gràcia infantil i la seva cort. El seu paper en la festa no passava per ser més que un aparador de la bellesa del poble, una espècie d’adorn de la festa que complementa la sumptuositat de la mateixa. I és que quan es comença a instaurar aquesta figura, el territori està baix una dictadura franquista en el que la dona era acompanyant de l’home, ama de la casa i cuidadora dels seus fills, un paper per al qual eren preparades des de la infància amb l’única funció de donar fills a la pàtria i cuidar-los com a mares (Monerri.C, 2000). Amb aquesta perspectiva la dona jove en la festa, la festera, tenia la missió de mostrar la bellesa intentant buscar aquest prototip de dona. A més, molts testimonis m’han mostrat que

durant aquest període, la festa era masculina. Exemplifico amb el testimoni de Maria, una dona de molt avançada edat:

“Bonico, la festa de Sant Antoni sempre ha sigut per als homes. Eren ells qui ballaven i botaven i s’ho passaven bé pel carrer. Nosaltres ens quedàvem esperant a casa per si venien amb els amics, fent el dinar i els pastissos i servint als qui venien a la casa”.

“En la processó sols podien sortir els homes, cap dona els acompanyava i en els parells, ai en els parells, o et quedaves en casa o a saber que podien fer de tu els borratxos dels homes, igual anaven i et tocaven el cul”.

Efectivament i observant els testimonis i les proves, la festa de Sant Antoni pareix únicament masculina i la importància recau en els homes. Però lluny de parèixer el paper de la dona secundari, aquest és fonamental i no s’entén la festa d’avui sense la dona i és que “el repartiment de rols són els qui donen consistència i seguretat en la continuïtat a través del temps” (2013). D’aquesta manera, parlant amb Carme, de cinquanta anys, açò es pot afirmar:

“Si no fora per les dones, ací no hi hauria festa. Perquè nosaltres organitzem tot el que fa falta per a què la festa sigui possible. Els homes no saben fer res, sols que passar-ho bé. Mira, és veritat que en temps de Franco, les dones ens quedàvem a casa i no participàvem de la festa, sols anàvem a missa i paràvem taula. Però això ja fa temps que va canviar, ara mira si es fan coses i totes per les dones. La meua filla va a la processó, el dia dels parells fixa’t, hi ha més xiques que xics pel carrer. Jo ja portava els pantalons però les dones d’avui en dia, els pantalons i els calçotets”.

El tema va relacionat en què sense el paper de la dona, no hauria festes perquè seria impossible. Són les mares les transmissores dels valors locals, són les mares qui protegeixen la festa així com les que encarregades de les menjades i el finançament de la festa, ja que són les encarregades de vendre els cartonets de Sant Antoni fent una gran tasca. Les festeres tenen el paper de representar al poble, són elles les màximes representants i els papers que juguen són igual d’importants que els que juguen els homes. La festera de gràcia és l’encarregada de convidar a tot el poble a la festa, el primer vítol que es tira, el tira ella des d’un punt privilegiat, la casa del poble, són les

dones de Canals les que fan l'ofrena al Sant, són les mares dels festers les que custodien la bandera del Sant, participen en la festa dels parells tirant des d'un camió al mateix ritme que els festers per allà on aquests no poden arribar i a més, les dones poden presentar-se per a ser festeres, bandera i cuiros, hi ha un precedent als anys setanta, de fet no existeix cap impediment per a què açò pugui fer-se. Les relacions de gènere han canviat i si parlem en Marta, una xica ben jove de la localitat ho podrem comprovar:

“Jo participo de la festa igual que el meu germà, no, hi participo més. Jo vaig a tots els actes que m’agraden, jo surto a la processó i els parells m’encanten, són el millor dia i quan li ho dic a la meua àvia, es tira les mans al cap però avui en dia això de què és una festa per a homes, que vinguin i m’ho diguin a m. Jo participo de tot i mes, perquè a més ajudo en casa a fer pastetes, que això ja no ho fan totes”.

Almenys els testimonis i pel que he pogut observar això és el que pareix malgrat que també he pogut veure comportaments i actituds que demostraven justament el contrari. Per exemple en la majoria de casos els aliments encara són preparats per les dones i a la processó encara van més homes que dones. Aquestes actituds encara responen a rols de gènere del passat i són practicades per homes d’avançada edat. Però el que queda clar és que la dona ha anat prenent rellevància a la festa de Sant Antoni en un paper d’igualtat quedant integrada en la festa. El paper de la Festera de Gràcia i la seva cort a la festa en l’actualitat és un paper rellevant, i és que el paper de la dona queda relacionat amb aquestes festeres, la qual cosa representa la gradual integració de la dona en la festa de Sant Antoni a Canals encara que hi ha camí per recórrer pel fet que queden generacions criades en una altra mentalitat.

Politització i festa.

A la festa també trobem altres tipus de relacions socials, d’interaccions relacionades amb el poder, amb la política i que ens mostren una sèrie de conflictes per analitzar. Les relacions socials que ací analitzo són entre ciutadans del poble i l’administració i en elles podem veure uns conflictes de caràcter polític i cultural i fan cura en una politització de la festa. “Les festes ens mostren certes maneres de relacions polítiques

entre el poder i els participants i poden ser motiu de lluita”¹⁴ (Picard 2003). Els rols del poder i les seves pugnes queden clars en aquestes línies i amb el discurs d’aquests testimonis observem la politització de la festa. Quan parlava en un antic fester, una persona molt involucrada en la festa responia el següent després d’un silenci pensatiu.

“Home, jo per a mi no deuriem de haver-hi conflictes però amb la política, sempre hi ha hagut política, jo recordo que en el 77 va vindre el president de la diputació, molta gent relacionada en la política sempre han vingut, sempre l’Ajuntament ha intentat convidar a personatges il·lustres de la política, que jo deia, no sé quina falta ens fan aquests ací, no venen mai a res i a què venen en festes, venien a encendre la foguera, i havies de córrer per a encendre-la tu que eres fester, també portaven a algun polític que fes de mantenidor i cadascú el que tenia en la motxilla doncs treia, sempre ha estat un poc polititzada perquè l’ajuntament sempre juga un paper i la festa s’ha fet a l’aire de la corrent que hi havia en el moment”

Fent una entrevista a un jove de la localitat, de 25 anys, la resposta s’assembla molt;

“Jo trobi que en els últims anys aquesta totalment polititzada, no deuria però trobi que sí. I per això hi ha conflictes. On més clar queda és en les jornades Sant antonianes. A veure, els dies de festa no hi ha política, hi ha festa, (encara que açò ha canviat aquest any amb la protesta a Fabra), però que les festes s’han polititzat això és innegable trobi jo, per a utilitzar-les d’una manera o d’una altra”, “l’Ajuntament en cap cas hauria de segmentar la festa, s’ha de parlar entre tots per a què la festa sigui de tots, tots estem representats en la festa i polititzar-ho, és un error que es comet i ací tenim un problema i d’ací naixen les desavinences”.

Fins i tot la tinent alcalde parlant amb ella:

“Es pot polititzar, però la festa no deguem polititzar-la, per a mi no està polititzada, perquè després es torna en contra de qui la vol polititzar, com un efecte bumerang”.

¹⁴ En anglès a l’original.

Un altre testimoni, en aquest cas una senyora de cinquanta anys comentava de manera sincera el que ella pensa de la política en la festa:

“La festa es fa sempre igual, manen uns o altres i a mi de fet, m’agrada que el dia de la foguera vinguin polítics, i veure’ls, ja que no els vegem mai. Igual uns que altres, li dóna rellevància que vinguin polítics, i sempre han vingut, sempre i per tant la política sempre està present en la festa”.

Per una altra banda, un personatge molt conegut del poble em deia:

“La política només vol que diners i propaganda i per tant les festes, que sempre són iguals, se les apropien com si foren seves, i no ho són, són de tot el poble i quan hi ha conflictes en aqueix aspecte, és perquè la política està pel mig”.

Un altre home gran relacionat amb la cultura local afirmava:

“Jo no parlaria de polititzar la festa, jo crec que no ho vull creure que no, però en el cas de les jornades, el govern municipal ha actuat d’una manera política i partidista, el no donar suport a una iniciativa que naix de gent del poble, penso que ha sigut una mesura política, jo no li trobi altra explicació, i això, ha creat conflicte. Jo vull creure que la festa no està polititzada, que no existeix una politització, almenys en el sentit dels actes festius, però en altres aspectes com el llibre de festes, no sé que pensar”.

I és que realment la festa és un aparador on els governants apareixen i són criticats o no, però la seva presència sempre genera en una o altres cert grau de conflictivitat. “els interessos polítics es troben estretament lligats a la festa”¹⁵ (Picard 2003). Els conflictes culturals i polítics queden patents com he pogut comprovar en les converses que vaig tenir amb alguna gent del poble en els tres exemples que ara descriuré.

Primer el conflicte creat amb les fotografies dels representants polítics del país i de la localitat envoltades per la bandera espanyola. Quan vaig observar per primer cop el llibre de festes, a les primeres planes vaig poder observar un tret insòlit que jo no havia

¹⁵ En anglès a l’original.

presenciat mai. El fet de posar “símbols nacionals” al llibre de festes de la localitat. Furgant en la història, vaig poder veure que efectivament, era un fet insòlit que sols s’havia produït una vegada a la història i va ser durant la postguerra civil espanyola. Sols en aquest moment i durant un breu període de temps, des de l’any 40 fins al 45, al llibre de festes apareix, i sols en la portada, una bandera com la que ara observem al llibre en diverses planes. Hem de tenir en compte que durant aquests anys de la terrible postguerra és quan comença a afermar-se el règim franquista que dominaria el país de manera autoritària i repressiva els quaranta anys posteriors. En aquest context, és lògic pensar que en tots els elements exposats a la societat tinguin un clar vincle amb el règim, ja que aquest estava creant les bases pel que anava a ser el futur trist d’un país devastat per una guerra fratricida i per un règim en el qual la llibertat brillava per la seva absència. Podem comprendre que el “símbol nacional”, fora glorificat en tots els àmbits de la societat. No hi ha més precedents a la història, tots els llibres anteriors i posteriors es curaven de la no acceptació per part del poble d’un element que podia ser conflictiu per a la convivència dels seus ciutadans. D’aquesta manera, arribem a l’actualitat on tornen a aparèixer símbols d’aquest tipus, en un context on la independència de Catalunya, està a l’ordre del dia, cosa curiosa aquesta. Si us fixeu, poso entre parèntesis “símbol nacional” perquè no per a tots és el símbol que els representa. I és per aquest motiu on observo que naix el conflicte. Quan passejava pel poble o parlava amb la gent, els comentaris i respostes que sentia anaven relacionats tots amb un posicionament positiu i un altre de negatiu respecte al tema per la qual cosa s’observava una divisió entre els habitants de la localitat durant el període de festa. Una divisió que estava superada i acceptada però que pareix que renaix cada cop que la unitat del poble ha de quedar patent, com en les festes d’un poble al seu patró però que queda truncada en observar els seus ciutadans que tornen a existir polèmiques mai tancades quan tornen a representar-se com a trets comuns de la localitat.

Segons les autoritats locals, això és un símbol de tots i no té perquè molestar ningú però clarament, hi ha gent molesta quan apareixen dits símbols a un llibre que ha de ser de tots. Si no, mireu el testimoni d’un ciutadà del poble.

“Al llibre de festes han aparegut unes coses (la bandera espanyola envoltant a les autoritats i festers que apareixen al llibre) que ni en el franquisme, i que efectivament es poden interpretar com a política i no m’agrada, clar. Tots en la bandereta, no toca, no

cal. I per un altre costat, si que es curen de què no surten quadribarrades ni res d'això, no sigui cosa que ens envaeixin els catalans o vés tu a saber que, no em pareix correcte". "Les banderetes espanyoles a mi em fan mal a la vista, em toquen els collons i se les podrien clavar pel cul" vaig sentir comentar a un jove mentre parlava amb una parella de manera amistosa mentre contemplaven la foguera.

Fins i tot parlant amb un grup de dones majors que ja m'havien comentat que elles no parlaven de política, mentre m'explicaven com feien les pastes de Sant Antoni comentaven;

"Jo és que no se per a que claven eixes coses en el llibre de festes, si hi ha gent que li molesta, per a que ho claves, no tenen trellat". Mira que són ganes, expressava una jove mentre dialogava amb ella, perquè no posaran símbols que ens representen a tots com l'escut de Canals o la bandera de Sant Antoni?. Sempre igual, pareix que els agradi i com ara estan en el poder pues ale, a fer el que volen sigui bo o no per a la convivència del poble".

Per un altre costat, també observava a gent satisfeta de què aparegueren determinats símbols:

"la bandera és de tots i si no t'agrada, que s'aguanten i mengen ferro, però no som espanyols, que és el que diuen, no saben el que diuen i si no els agrada, que sen vagin, que ara en Catalunya segur que els voldran a tots".

"a mi em pareix bé, però perquè crec en aquests símbols, a mi m'agrada que creure que tot és Espanya i tots creguem en ella i que ens representen aquests símbols però entenc que no tots pensen com jo, per mal que em sàpiga admetre i clar, no sé fins a quin punt és lògic posar la bandera en la nostra festa, la festa de tots, si no és per a tots igualment representativa. Jo diria que posaren altres símbols, si en volen posar, que siguin de tots, com la bandera del Sant o l'escut del poble, o una foto de la Lloca mateixa i sinó, que no posen res".

Amb tots aquests comentaris, a l'igual que les discussions entre joves i no tan joves de la localitat, el que s'observa és una divisió interna del poble no resolta lligada a la

consciència de cadascú i amb unes autoritats que no tenen el tacte de guardar l'aparença en un moment, la festa major del poble, que per a tots els locals és un tret representatiu, propi i únic del seu sentiment de poble una vegada t'endinses en l'anàlisi de la mateixa. I és que "els símbols poden generar conflictes entre persones dintre d'una mateixa comunitat" (Ariño 2012). Amb accions com aquestes, s'engeguen pugnes i conflictes que estaven aturades en el temps i tenen difícil solució.

"Açò és el de sempre i com no hi ha manera d'arreglar res perquè aquest país és així, jo no trobe gens estrany que encara passen aquestes coses perquè són coses que mai han estat arreglades i no se si ho estaran, perquè uns creuen en Espanya, altres volen creure però no poden per les circumstàncies, per a altres és indiferent, per a altres és tot el contrari del que desitjarien com a país i altres directament neguen aquest país i aposten per un de nou. Són ganes xe, deixa't de símbols que provoquen conflictes i posa l'escut del poble i ja està, tots contents, segur que ningú protestaria ni hi hauria conflicte de res".

El segon exemple en què visualitzo conflictes es donà a conèixer en el camp cultural relacionat directament amb la política i que es fa visible a les jornades Santantonianes. Ja he explicat en el punt anterior, Cultura i Festa, en què consisteixen les jornades Santantonianes i com es van desenvolupar. Però en les jornades d'aquest any, s'ha presentat un conflicte personal i polític que serà interessant analitzar. Per tal funció, vaig realitzar portar a terme tres entrevistes a tres protagonistes de les jornades implicats en el conflicte incorporant altres testimonis que també em parlen sobre aquest tema.

Quan vaig entrevistar a la representant de l'Ajuntament no vaig poder aprofundir en aquest tema per falta de temps i resultant-me més profitós els silencis que es crearen durant l'entrevista que no pas el que em va poder dir sobre aquest tema. L'entrevista va durar una mitja hora, es varen parlar de molts temes i entre ells, molt concisament sobre aquest tema:

"Des de l'Ajuntament, jo estava de regidor de Cultura, naixen unes jornades Sant Antonianes per a tenir una part cultural institucionalitzada, mane qui mane, passat pel ple i aprovat per tots els partits per unanimitat. S'han de fer unes jornades per al coneixement no religiós, religiós, laic...que es parle d'un personatge que és Sant

Antoni, com a Sant, com a persona, com el que siga. Cada persona que vingui a parlar del personatge, parlarà sobre la seua perspectiva del seu coneixement. Està estipulat que de tal data a tal data es parlarà sobre aquest personatge volgut pel poble sent el poble que li fa la festa més gran. Nosaltres vam institucionalitzar aquestes jornades i estigui qui estigui, s'han de fer”.

En aquest punt es va produir un silenci i no va voler entrar en la polèmica sobre el tema de què es facin dues jornades ni si sen havien celebrat anteriorment, canviant de tema però em va dir una frase que anava d'acord amb el que pensava sobre les jornades, anem a dir, no oficials o alternatives. *“A mi el que no m'agrada són els personalismes i les duplicitats en la festa, no em pareix correcte”*, donant a entendre que les jornades fetes per l'Associació Cultural la Pebrella, no hi estava a favor perquè l'ajuntament ja en feia unes, les oficials. Més avant, quan parlo amb el responsable d'aquesta associació cultural que havia organitzat les jornades sempre al poble, m'adono de què és per qüestions personals i polítiques el no recolzar institucionalment aquestes, com més avall podrem comprovar, emparant-se en la legalitat de què ells ja fan unes jornades oficials i no fan falta unes altres, que a més, són un poc contràries a la ideologia en el poder.

Per un altre costat, aconseguixo parlar amb el president de l'associació cultural La Pebrella i em dóna la seva visió del conflicte. Per a aquest personatge, en un determinat moment considera fonamental potenciar l'aspecte cultural de la festa.

“A partir de l'any 1995 es fa en nom de Pebrella un suggeriment a l'ajuntament per a celebrar unes jornades culturals al voltant de la festa, però des de l'ajuntament no es va demostrar cap interès de fer això (Govern del Partit Popular) Fins a l'any 2006, que canvia el símbol (Govern de Gent de Canals amb el PSPV) que es volca i dona tot tipus de facilitat per a què aquestes se celebren publicant fins i tot un llibre que és una meravella, amb un concepte clau per a les jornades, Sant Antoni i festa i patrimoni cultural, sent açò el que es tractaria en les jornades. Açò es fa i hi ha un moment en el qual canvia el govern i torna a entrar amb la majoria absoluta el Partit Popular”.

“Volen continuar amb les jornades però tallant amb el passat, amb la qual cosa, jo sóc molt crític. No ho entenc, a partir d'ara es dirien jornades santantonianes i trenquen amb els fonaments del que s'havia fet anteriorment, sobre el que et comentava de Sant

Antoni, Festa i Patrimoni Cultural. Açò era una iniciativa de la societat civil, ni des d'un grup polític ni res paregut i ells es fan com creadors polititzant-ho per tant i trencant amb el naixement real d'aquestes. Allò es polititza i comencen a incidir les qüestions religioses d'una manera primordial. No és que jo estiga en contra però considero que és una part més, hi ha moltes altres coses a dir”.

“A mi i a la Pebrella ens busquen els dos primers anys perquè no sabien com fer-ho i jo col•laboro, publicant un llibre molt digne però a partir del tercer any, no compten amb nosaltres per a res. I crec que aquestes jornades les segueixen fent per inèrcia, no per voluntat d'aprofundir, i la prova la tens en què ja no es publica res, ni tan sols ha eixit en el llibre de festes. La Pebrella sols participa quan l'Ajuntament ho demana i l'any passat així ho férem però no va agradar perquè no anaven en la tònica ideològica que ells volien. Aquest any ens arriba una invitació des d'Ascó, a Catalunya, per si volíem acollir les III jornades d'estudi de la festa de Sant Antoni, que ja s'havien fet en Ascó i en Manacor, però com portaven el títol de La festa de Sant Antoni als Països Catalans, no va voler l'Ajuntament ajudar-nos, ni tan sols llevant el terme Països Catalans (terme molt controvertit al País Valencià, sobretot per la gent de dretes i blavera). Vam intentar reunir-nos amb ells per intentar que, ja que en Canals es feien unes jornades, entrar-les dintre d'aquest cicle però van haver desavinences de tot tipus perquè volien controlar qui venia, que anava a dir-se, que anava a parlar-se i des de Pebrella teníem molt clar que això de censurar i controlar, no estàvem disposats. Nosaltres volíem que l'Ajuntament haguera estat, entre altres perquè en els llocs on s'han fet aquestes jornades l'Ajuntament ha participat, però no ens van donar ni un euro i no sols això, és que no volien ni cedir-nos un espai. Nosaltres ens dirigirem al Síndic de Greuges perquè l'Ajuntament no ens feia cas de cap manera. I el Síndic de Greuges es va dirigir a l'Ajuntament dient que no entenien perquè no deixaven el local a una associació per a aquesta finalitat. Hui en dia, encara no han dit res i ni tan sols al Síndic de Greuges, que els ha enviat un escrit que adjunto seguidament, amb la consegüent carta de protesta de l'associació cultural la Pebrella”.

D'aquesta manera es conformen dues jornades, les organitzades per la Pebrella i les organitzades per l'Ajuntament i la Parròquia. La pebreilla va convidar a la parròquia i al rector, als regidors de l'Ajuntament que no van acudir.

També pareix, com demostra el testimoni següent que des de l'Associació Cultural la Pebrella no compten amb l'opinió de l'Ajuntament per realitzar dites jornades, cosa que trenca amb les relacions definitivament. Però el que pareix és que des de la parròquia no saberen que les jornades que volien fer enguany la Pebrella entrarien dintre d'un cicle de jornades en l'àmbit mediterrani, anem a dir, o almenys això pareix pel testimoni següent, membre de la parròquia i de la "comissió de festes". A més, el testimoni aquest últim queda entredit perquè segons les paraules del president de la Pebrella, varen estar molt de temps darrere de l'Ajuntament per a què col·laboraren en les jornades però per qüestions polítiques, pareix que no van voler i hui en dia, encara no s'han pronunciat al respecte.

La següent entrevista que realitzo com ja he dit és a un membre de la parròquia. Comença a parlar-me de les primeres jornades, que són organitzades per Pebrella, i és a partir d'aquí, quan naixen les jornades. Comenta que quan canvia el govern, i des de l'ajuntament, s'intenta fer com si les anteriors no hagueren tingut lloc, ja que no estaven del tot oficialitzades, la qual cosa provoca que hi hagi un primer trencament entre dita associació cultural i el consistori, pareix que per qüestions polítiques, ja que no tenien la mateixa ideologia. Però açò no arriba a majors, les jornades s'institucionalitzen i continuen. L'any anterior a les d'aquest any, les jornades oficials les fa la Pebrella però aquesta persona comenta que açò va ser així, perquè en teoria havien de preparar les jornades els encarregats de la comissió, entre ells, el president de la Pebrella però que aquest, no va voler comptar amb l'ajuda de les persones de la comissió. Quedaren en què ho farien entre tots però al final, i segons aquesta persona, per voluntat pròpia la Pebrella s'encarrega de tot, cosa que no li agrada a l'ajuntament perquè en aquestes jornades, pareixen més de caràcter esquerrà que altra cosa i no van agradar pel que em comenta aquesta persona. I comenta que aquest any la Pebrella, ha fet el mateix. Es va encarregar sola de planificar les jornades, cosa que no agrada ni a la comissió ni a l'ajuntament. S'acusa d'afany de protagonisme i de furtar conferencians a l'associació cultural i trenquen les relacions totalment.

Però aquesta, em diu que les jornades que ha fet Pebrella estan molt bé, que el que li sap mal és que no s'hagi comptat amb la comissió però que l'Ajuntament trenqui amb ells, és per qüestions polítiques a les quals ella no entra, a la qual cosa li preguntí si existeix la mà de la política en la festa i em diu que sí, que tots diuen que no però la realitat és

que si, la realitat és aquesta. L'Ajuntament del Partit Popular intenta posar-se com a creador de les jornades, que ja estaven fent-se, corroborant el que em deia el president de la Pebrella, cosa que a aquest testimoni li pareix fatal. El trencament ve pel protagonisme que havia tingut sempre la Pebrella i com el símbol de l'ajuntament canvia, existeix una desvinculació d'ambdues organitzacions i una ruptura total, provocant el conflicte. Aquest testimoni em diu, *“hagueren hagut de ser més llestos i si canvia el símbol polític, doncs que canvio, col·labora i ja està i ja tornarà a canviar”* però clarament les desavinences polítiques pel que fa a la creació de les jornades i la ideologia en les conferències varen ser les causants d'aquest trencament i el conflicte que naix a partir d'ací.

El tercer exemple i últim on trobem una conflictivitat local lligat al camp polític, es torna a posar de manifesta la vespra del dia de la foguera. El dia que començava la festa es va produir una protesta contra el president de la Generalitat, que va venir al poble en dia tan assenyalat. La festa com a mirall social i per tant, espai de conflicte, perquè el conflicte existeix en tota societat. Tot va començar per les rets socials amb el següent whatsapp:

“A les 20h arriba Fabra a l'Ajuntament de Canals per omplir-se la panxa i després anar a botar-li foc a la foguera. El rebem com es mereix??. Ens veiem davant l'ajuntament a aquesta hora. Porta tot el que pugues per fer soroll i avisa a tanta gent com pugues.”

I acompanyant aquesta convocatòria de protesta a les rets socials es posava el següent hashtag al Twitter:

“Vine a les 20:00 a l'Ajuntament a esperar al moniato i acompanyar-lo a la foguera, #fabraalafoguera”.

A partir d'aquest moment, a les rets socials comença una autèntica allau de suport a la protesta: *“porta un pastisset de moniato i tirar-li'l al moniato numero u ”*. El poble ja està en plenes festes, tots estan al carrer, van a veure la foguera acabada i existeix un ambient molt favorable per a la festa. Mentrestant, les rets socials bullien. Ja eren les 19:30 i vaig anar a veure per últim cop la foguera avanç de què fóra engolida per les

flames. L'ambient era espectacular, molta gent fent-se fotografies i tirant vítols mentre altra es preparava per la protesta. D'aquesta manera, em vaig dirigir cap a la plaça de l'Ajuntament, molt a prop de la mateixa plaça de l'església, amb una companya que estava clarament emocionada per manifestar-se contra Alberto Fabra, president no electe de la Generalitat, molt criticat per diversos motius, entre ells, el tancament de Canal 9. Només entrar a la plaça, l'ambient era exactament el mateix que a l'altra plaça, però ací hi havia un grup de gent que encara no era massa nombrós disposat a fer-li desagradable e incomoda la visita a l'eminent personatge.

El primer que vaig observar és la guàrdia "pretoriana" que havia vingut amb el president. Eren els encarregats de protegir a tan omnipotents assistents i eren els que es varen fer amb el control de la seguretat, dirigint, almenys així m'ho va parèixer a mi a la policia local. Mitja plaça de l'ajuntament estava acordonada per un cordó policial compost per membre d'aquesta guàrdia "pretoriana" (agent de la policia nacional i la policia de la C.V) i la policia local del poble. Darrere s'agrupaven desens de persones disposades a tirar-li en cara el fet d'arruïnar en tots els sentits el País Valencià i a més passejar-se pels pobles com si foren els pares de la pàtria amb discursos demagògics de salvació. I davant del cordó policial estava l'equip de govern, del Partit Popular, en comitiva, esperant a totes les autoritats que anaven a vindre. L'oposició estava apartada, en un costat, part dintre del cordó i part fora amb els manifestants. Com no vàrem entrar a la plaça pel lloc habitual, vaig poder observar una escena que indicava que les protestes anaven a començar abans de gaire. Un jove intentant accedir a la plaça que es notava altament exaltat va estar a punt de tindre un conflicte amb aquesta guàrdia personal del president i va ser la policia local qui el va tranquil·litzar i el va acompanyar on estaven la resta de manifestants.

D'aquesta manera es va donar lloc a la processó de cotxes oficials que portaven als diferents representants del govern valencià. El primer a arribar va ser el president de la diputació, Alfons Rus, també alcalde de Xàtiva. No vaig veure gran entusiasme en les protestes contra aquest personatge, assidu al poble aquest dia de festa gran. Es sentiren xiulets i sorolls però res destacable. Resulta curiós que ha dit personatge no fóra criticat però també crec que açò va ser així perquè la plaça no estava del tot plena. Justament en els deu minuts posteriors a l'arribada d'aquest, la plaça es va omplir completament de gent. I és en aquest moment, a les 20:45 quan va arribar el cotxe del president de la

Generalitat. En baixar del cotxe, el soroll que es va produir a la plaça va ser tronador. El poble que estava present en la protesta va començar a cridar exageradament consignes contra el president; “Fabra dimissió”, “On està Canal 9?”, “Fabra és la ruïna” i el més repetit de tots “Fabra a la foguera”. Frase molt representativa, ja que el simbolisme d’aquesta fase suposa una crida per la regeneració política al País Valencià. Tots aquests crits acompanyats de xiulets, perolades i sorolls de molts tipus. També vaig veure a un home que s’havia arrimat a la plaça per donar suport a Fabra “molt bé Fabra, amb dos collons”, veu que va callar de seguida quan la que pareixia la dona el va agafar i se’l va emportar després d’haver dit “rojos catalanistes” un parell de vegades al no sentir-se la seua veu de suport per la qual cosa va ser increpat. La gent es va aguantar en el seu lloc mentre cridava sense parar i el president junt amb els membres del govern local varen entrar a l’ajuntament on hi havia un àpat preparat per a la comitiva.

Mentre estaven dins, encara va vindre més i més gent i la veritat és que a la plaça ja no hi cabíem més. No vaig poder observar el que passava dins del consistori però fora, la gent estava animada i la protesta anava en augment. Al cordó policial vaig poder veure alguns agents de la policia local que estaven quasi amb els manifestants. No és que els donaren suport però un vaig sentir dir a un d’ells que per ell, també estaria criticant al president. Mentrestant, els membres de l’oposició es van quedar fora, entre ells el diputat per Compromís, Fran Ferri, veí de la localitat. En aquest moment va aparèixer per un dels carrers que donen accés a la plaça Ximo Puig, cap de l’oposició socialista a les Corts Valencianes junt amb el grup socialista del poble. Aquest, va passar pel mig dels manifestants fins a arribar al cordó policial, que no va traspasar i varen decidir eixir de la plaça i dirigir-se a l’església per a les “vespres” i l’encesa de la foguera, deixant així plantat a la comitiva de govern que estaven menjant dintre de l’ajuntament. Els altres membres de l’oposició es quedaren a la plaça amb els manifestants. Encara que no se’ls veia protestant, per guardar les formes segons em va dir després un d’ells. L’àpat va ser ràpid, perquè tot seguit, van sortir tots els criticats i la plaça va esclatar en clams contra el president. Realment van sortir a tota presa en direcció a l’església, els presents es varen abalançar contra el cordó policial que es va estendre fins al carrer per on sortien les autoritats.

En cap moment vaig observar violència física llevat d’uns pastissos de moniato que volaven cap al subjecte en qüestió, si que hi va haver violència verbal, normal en una

protesta. Un tret curiós que vaig observar, mentre escapaven darrere del cordó policial, un mòbil en mans d'alguna autoritat gravant als manifestants. El cordó va procedir a tancar el pas del carrer la qual cosa no va agradar a la gent, que va criticar dita acció. Sé per testimonis amb els quals vaig parlar que van haver-hi manifestants que varen anar per un altre costat i van poder interceptar la comitiva i acompanyar-los amb les protestes fins a la porta de l'església.

La policia es va posar a la porta lateral de l'església per veure que no entraren manifestants dintre. Aquests, no tenien tampoc intenció d'entrar, es posaren a la porta principal de l'església, amb pancartes a esperar veure'l mentre li botava foc a la foguera, ja que aquesta porta és la que dona eixida a la plaça de l'església, que és on està el gran monument. La plaça està repleta, es pot imaginar i aquests manifestants, gent del poble, també està allí a part de per protestar, per cremar-la.

D'aquesta manera, trobem al president i autoritats dins del temple per escoltar les "vespres" i els manifestants mesclats amb la massa de gent que es disposa a cremar la foguera. Jo vaig entrar a veure les "vespres" i em vaig situar al final del temple, justa a la porta principal, que estava tancada, ja que no s'obri fins que la comitiva no surt per a la cremada de la foguera. En aquesta porta principal hi ha incorporades dues portes laterals que donen pas a la gent que vol entrar en l'església. Dic açò, perquè el que vaig veure realment curiós era la dualitat existent en l'ambient. Dintre del temple hi havia un silenci absolut, un gran respecte a la cerimònia prèvia a la cremada. I fora, a la plaça hi havia un rebombori per l'entusiasme del moment i a més, se sentien les protestes dels manifestants. Resultava molt curiós veure açò, un silenci total i quan algú obria la porta, se sentien els càntics de "Fabra a la foguera" que s'endinsaven per tota l'església i segurament arribarien als oïts de les autoritats, entre elles, Alberto Fabra.

En aquest ambient es procedeix al ritual per encendre la foguera, comentat amb anterioritat i s'obrin la porta principal de l'església. S'estén per tot arreu l'ambient de la plaça així com els clams dels manifestants. Quan van sortint, primer el retor i després els festers l'escaramussa que es produeix és monumental, hi ha espentes sense parar, de periodistes que volen prendre la millor foto però el que percebo és que les autoritats no surten. Els manifestants estan desitjant que surti Fabra però el que veig és que l'alcalde para a Fabra pocs metres abans d'eixir a la plaça i l'insta a veure la cremada des de dins.

D'aquesta manera tenim a les autoritats dins l'església, al rector i festers fora encenent la foguera junt amb el poble i una part d'aquest, escridassant contra Fabra. En aquest moment, es bota foc a la foguera i el clergat entra de seguida a l'església, no així els festers que volen veure com crema. I és ací on es produeix un altercat entre els festers i els manifestants.

Alguns dels festers estan molestos perquè veuen que l'acte està sent "embrutat" pels manifestants i s'encaren a ells, mentrestant Fabra i les autoritats no han sortit. Veig volar un parell de pots de cervesa d'un bar de la plaça que impacten sense conseqüències entre manifestants i festers, es montà un poc de gresca però res seriós. Molt probablement aquests pots, que no se sap qui els va llançar, anaven dirigits als manifestants, que no als festers però per la massificació existent, els pots impacten en tots. Després d'aquesta pugna entre alguns festers i els manifestants, són separats i controlats per altres festers i pels manifestants així com per la policia local. No hi ha més violència que aquesta, ja que els manifestants són informats que el president ja ha abandonat l'església per una altra porta. Una vegada dit açò, festers i manifestants es calmen i torna un ambient de cordialitat i alegria quasi instantàniament mentre la foguera crema ja sense parar. Alguns intenten buscar a Fabra però aquest ja ha abandonat la població i així, la normalitat torna al poble. No hi ha més incidències però va ser la protesta el comentari de tota la nit.

Aquest incident es enregistrat a posteriori per diversos mitjans de comunicació, que informen del que ha succeït amb titulars com el del periòdic digital Vilaweb; "Canals rep al president al crit de "Fabra a la foguera".

Les opinions de la gent respecte a aquest tema anaven per tots els costats. Vaig parlar breument aqueixa nit amb diverses persones del poble que estaven al carrer gaudint de la festa. Alguns parlaven positivament de protestar a Fabra

"És perfecte que protesteu al cap de suro aquest que sols està que fent mal i a més, si ve al poble, millor que millor per a tirar-li en cara el mal que ho està fent, és l'oportunitat perfecta".

Un manifestant em deia acabada la protest *“Que agust m’he quedat, açò és el que cal fer, perquè si no, aquesta casta política podrida no s’assabenta de les manifestacions ni de res i quan li ho pots dir a la cara, es perfecte perquè així almenys veuen que açò no és el país idil·lic que ens volen fer creure, sinó un país desfet amb un poble fart de corrupcions, amiguismes i de falta de treball. Així s’assabenten, quan surten a pegar la volteta per fer la propaganda i si és en festes, en festes”*.

“Vegeu tu a què collons venen ací, a amargar-nos la festa, ací sobren tots menys Fran Ferri que és de Canals, ja està bé de passejar les cares que la tenen molt dura tots”.

Altres veien correcte que es protestés contra Fabra però no estaven a favor de fer-ho en festes: *“A mi em pareix molt bé que si no t’agrada una cosa se critico però en festes no ho veig bé perquè amargues la festa als festers, que no paguen res. Les protestes cal fer-les quan toca i on toca, no era el moment, jo me sentit un poc afrontada”*.

“Veus, em pareix perfecte que en l’ajuntament se li hagi dit poquet i bo, però no em sembla bé fer-ho davant de la foguera, no era necessari, perquè això és de tot el poble i no està bé, no està bé”.

També vaig sentir a gent contraria a la protesta, entre ells la tinent alcalde;

“Seran desgraciats estos peluts, mira que amargar-nos la nit d’eixa manera, no tenen vergonya. Que els donen pel cul, són uns malparits sense respecte de res, açò no s’ha de fer i punt”.

“És lamentable que a un convidat, sigui del color que sigui, sempre hi ha que tractar-lo be. Sigui qui sigui, si hui és Fabra demà pot ser Puig, perquè quan tu convides a t’ha casa a algú, el que és normal és tractar-lo bé. Després cadascú s’ha de manifestar on s’hagi de manifestar però en una festa, per a mi, no és el moment, encara que haguera vingut un altre, armant-se un jaleo que no tenia per què pagar-ho la festa. En una democràcia s’elegeixen les persones democràticament i manifestar-se, tot el món te dret, però no violència. El que no m’agrada a mi són els enfrontaments i els odis, així ho destorcem tot, nosaltres soles ens tirem arena als ulls, jo estava ai, jo estava al mig,

que podrien haver-me tirat qualsevol cosa i que, jo estava en la comitiva acompanyant als convidats i m'aguaren pogut fer mal”.

Després es va córrer la veu de què els festers s'havien enfadat amb l'alcalde per haver convidat a Fabra, sabent que la reputació la tenia per terra i que sabien el que anava a passar, li tiraven la culpa a l'alcalde perquè consideraven que el fet de convidar-lo els havia amargat la cremada. Per un altre costat, també vaig sentir a gent que deia, com intentant exculpar a l'alcalde, que ell no l'havia convidat, però que com era el president de la Generalitat havia de venir si o sí. Açò puc desmentir-ho després de parlar amb la tinent alcalde, quan assegurava que havien convidat al personatge.

La veritat és que els dies posteriors de festa, el tema va deixar de tenir rellevància i va passar a un plànol secundari però el que està clar és que la politització de la festa queda patent per part de tots amb tots els exemples descrits i per tant el conflicte en la festa queda clarament manifestat. També queda de present que tant per a uns com per altres, la festa la polititza el contrari. Anem a dir que per a la dreta, la festa la polititza l'esquerra i per l'esquerra, la festa queda polititzada per la dreta. Encara que el que a mi em sembla és que uns, l'esquerra, admet millor que la festa es polititzada per ells que el sector conservador del poble, que no veu la seva pròpia politització. Conflictes molt diversos que demostren la vivacitat de la festa, i si la festa té “la virtut de cohesionar comunitat i llima les diferències” (Delgado 1992), la festa també mostra com a mirall que és, els conflictes socials que existeixen en el moment i en aquest últim cas per exemple el que veiem és una reivindicació contra el poder. Ací podem observar les lluites de poder entre la societat i com les relacions socials en la festa tenen un grau elevat de conflictivitat.

5.4-Transgressions ritualitzades:

En tota festa podem observar una sèrie de transgressions i en la festa de Sant Antoni a Canals en veiem de diversos tipus. Deia una dona de Canals mentre conversava amb ella; *“la festa de Sant Antoni és un frenesí, una alliberació”* i és clar que alliberació porta intrínsecament lligat un component de coacció, rutina i repressió que s'han de trencar i de vegades el conflicte i la violència escenifiquen dit trencament alliberador. Tota festa, intrínsecament porta per tant un component de violència, de destrucció, i

protesta (Delgado 1992: 57). Aquests actes de violència existeixen i poden ser de molts tipus, en aquest cas jo tractaré la violència social i mediambiental i fins i tot pot quedar institucionalitzada.

Però abans de parlar de les transgressions, m'agradaria esmentar que l'àmbit festiu sol comportar un cert grau de perillositat perquè no és controlat al cent per cent i tot pot passar, són transgressions que sempre es donen (Picard 2003). És impossible establir les conseqüències d'una festa, impossible saber quantes seran les persones que puguen resultar ferides per realitzar l'acció d'un ritual de la festa, per molt que s'intenti posar solucions, mai es pot llevar el grau elevat de risc per a les persones. Parlant amb una representant del consistori, em deia que la funció de l'Ajuntament era que les festes foren segures i que transcorregueren amb normalitat, sense incidents. Però la realitat és que la dita inseguretat és força difícil d'aturar, ja que aquests rituals solen portar pràctiques que són efectivament perilloses, pràctiques destructives (Delgado 1992) però estan tan arrelades i són tan fonamentals pel desenvolupament de la festa que sense elles seria difícil contemplar-la i així és acceptat pel poble i la seva gent en general; *“la festa de Sant Antoni segueix sent una festa sense control. Uei!!, sempre pot passar alguna cosa en la festa i que acabi algú en l'ambulatori”*.

En la festa de Sant Antoni observem una revoltada dels valors establerts, un permís exclusiu de l'exaltació dels valors contraris de la comunitat. I el que puc observar és que aquesta fugida de les regles dona molt d'aire perquè els habitants del poble s'esplaien de manera ampla. No vaig incidir en què els excessos en alcohol i menjar perquè són transgressions que es donen en totes les festes i en Canals són freqüents. No obstant això, esmentar alguns moments de la festa on veiem que existeixen transgressions socials que estan ritualitzades i normalitzades i que vénen propiciades per la massificació en la festa que respon a moments determinats de la pràctica festiva i són fomentats pels excessos.

Per exemple l'encesa de la foguera. Centenars de persones s'aglutinen al voltant de la pira que serà cremada. Quan se li bota foc a la foguera, el que es crea és un esperpent. La plaça es comença a calfar, a augmentar la temperatura i es plena de fum quasi de seguida i la gent va observant, movent-se per la plaça fins que no es pot estar sense protecció i van sortint com es pot, ja que tots volen encendre-la i observar les flames

fins que arriben al taronger. Mai ha passat res però el moment és certament perillós i veus que quan el monument està en flama viva, 20 metres, tones de fusta cremant en una plaça que es queda petita, la gent s'acosta a fer-se fotos de tan memorable moment per al record, inconscient de què una pira gegant pot caure al damunt.

També a les nits de festa al poble, sobretot aquesta primera, la nit de la foguera poden haver-hi baralles entre joves de la localitat. Poden esclatar baralles que han estat en la ment dels protagonistes durant molt de temps. La violència queda patent en aquests fets que vaig poder observar la nit de la foguera, on dues colles d'amics varen estar protagonistes en produir-se una baralla entre dos dels seus membres per una disputa que tenien feia temps sobre una dona. Tots els anys, també he pogut ser testimoni, han hagut baralles per diferents motius.

El dia dels parells trobem exemples d'aquesta transgressió social. Seguint als cavalls dels festers vaig poder observar com la gent arribava a tenir vertaderes disputes pels objectes que tiraven els parells. Aquestes solen estar entre dues persones que han agafat un mateix objecte i sols acaba quan un dels dos cedeix. Aquests moments solen passar durant tot el recorregut dels festers per la vila i sobretot entre els més petits. Ara, quan s'arriba a un punt on hi ha aglomeració de gent, com ara la placeta del mercat, enfront del casino gran, les disputes ja passen a unes altres edats. Són molts els episodis de tira i aflixa d'aquest tipus però és al final on es dona tota aquesta efervescència violenta. Si mes no, la violència la podem constatar durant tot el període festiu, podem afirmar que el moment àlgid sol donar-se a les acaballes de la mateixa, quan l'ordre social ha de tornar (Picard 2003).

I és al final del dia dels parells, en l'acte de "les voltes", on no hi ha cap any que no hi hagi una gresca o un brot de violència i conflictivitat entre els assistents a la plaça de l'església, que són les famílies que hi ha a casa, els joves que van casa per casa i els que van darrere dels parells, tot el poble. Amb aquesta conjunció massificada es produeixen els conflictes. Açò és comú en totes les festes, el final sol ser l'explosió d'aquesta violència acceptada (Delgado 1992). Malgrat l'elevat so de la música disc que provenia de l'equip instal·lat a la porta de l'església, el rebombori s'escoltava per tot arreu. La violència entra en escena per la massificació. Vaig poder observar un intent de gresca entre dues colles, per motius que escapen al meu entendre però que segurament anirien

relacionats amb una espenta o una mala paraula. Però la violència es destapa quan entren els parells a la plaça per pegar-li les tres voltes. La gent embogeix, i per a què passi la comitiva les espentes es converteixen en un acte normal i necessari durant aquest temps que duren les tres voltes. I acaba en quan els festers llancen els seus barrets després de tirar el vitol corresponent al poble i els qui l'agafen estan convidats al "dinar" de les cassoles. Per agafar-lo, es fan vertaderes estratègies de combat. La violència acaba just aquí, després d'açò, el poble torna a la normalitat. I és que les festes tenen aquest punt per a la rebel·lió, "la festa dóna una espècie d'autorització oficial per participar d'aquesta conducta transgressora"¹⁶ (Picard 2003).

I per acabar, veure un altre tipus de transgressions que queden ritualitzades, establertes i que són més específiques en la festa de Canals, transgressions que van lligades a elements de la festa i que estan relacionades amb el tractament als animals i el tractament a la natura.

Les transgressions ritualitzades relacionades amb els animals s'ubicarien en determinats actes, per exemple en l'acte de l'entrada de la primera soca. Centenars de persones s'agrupen en l'interior de la plaça i del carrer de goleró, que és per on entren les soques. La violència la trobem en la massificació i l'entrada de les soques per part dels animals i les dues sortides que no són una altra cosa que carrerons massificats de gent. No hi ha cap control, la gent s'arrima a les parets mentre desenes de cavalls van entrant llenya sense parar. Són dues hores o es pot prolongar més en el qual animals i persones comparteixen un espai ocupat per tones de fusta. L'espai podem imaginar, és reduït i la gent ha de fixar-se en els animals però en un ambient engresqui't, tot pot passar. Vaig ser testimoni d'un incident sense importància aquest dia. Una senyora va ser colpejada per un cavall que s'havia posat nerviós amb la multitud. Va ser una lleugera espenta però l'esglai va existir. A l'igual que l'entrada d'una soca per part de dos bous amb banyes ben afilades. Els xiquets per un altre costat, pugen a les soques mentre les estan entrant arrossegades pels cavalls i malgrat que els avisos dels qui condueixen els animals amb les soques al cor de la plaça, els xiquets segueixen pujant. És una situació de violència que crea la festa i que queda normalitzada.

¹⁶ En anglès a l'original.

I un altre acte seria el dia dels parells, el dia on tot es desborda. La gent del poble, en general va altament beguda, però beguda fins a uns extrems que poden ser perillosos i més d'un any, s'han donat episodis d'intoxicació etílica que han acabat a l'ambulatori. Però no tan sols això, l'acte dels parells és en si, intrínsecament arriscat. Actualment són els dos festers principals a cavall tirant tot tipus d'objecte. Aquests objectes van volant pels aires i més d'una vegada li han obert el cap a algú, de fet aquest any vaig veure com un objecte contundent va colpejar a una dona al cap i li va fer un bon bony. Però és que a més, els cavalls van caminant sense parar i algun xiquet pot clavar-se baix les potes de l'animal i passar una desgràcia; *“abans anaven dos guardes civils a cavall per mantenir l'ordre, hui va la policia, però és perillós igualment”*, comentava un veí i quan vaig parlar amb un dels portadors habituals, l'encarregat de guiar al cavall pel poble, em comentava la perillositat de l'acte. Porten dues persones encarregades exclusivament per a què al cavall no li passi res ni als assistents. A les acaballes del dia arriben els parells a les voltes i per culpa del nivell elevat d'alcohol i la massificació pot ser un moment realment perillós;

“Hi ha que anar molt en compte quan entrem a la plaça amb l'animal, perquè la gent va com va i jo he hagut de traure gent de baix del cavall. Abans fins i tot entraven cavalleries que anaven darrere dels parells i això era un caos. Però mai ha passat res greu i si tots som responsables, no té perquè passar res”.

Hem vist que en aquest moment es produeixen escenes de violència però pel que fa als animals, veiem una transgressió de la normalitat. En aquests actes els cavalls són sotmesos a esforços molt grans i poden sofrir algun mal o fins i tot, morir:

“Els animals si tenen perill però de normal no passa mai, ara, sempre pot passar. L'any passat un va morir, un infart, són moltes hores, molt d'estrès, no el mateix dia sinó al cap de pocs dies, l'animal ja no es va tornar a alçar però és que també era molt molt vell, cal dir-ho, estava fort però a les acaballes i és que pot passar. El que es va morir l'endemà va ser un cavall de Xàtiva ja fa molts anys”

Noto que és un problema poc comú la mort dels animals per esgotament doncs en tota la història d'aquest acte és fet any rere any pocs són els incidents d'aquest tipus que es donen però quan passa es recorda i mes si el cavall era de Xàtiva, una mica irònic per

ser el cavall del poble “rival”. Així, m’explica sobre el tema i em descriu com han de ser els animals per a què tot vagi bé:

“No pot ser un cavall jove, ha de ser dòcil, amb força, han de ser cavalls fets, majors, a partir de deu anys, són moltes hores. En un cavall van vuit persones i ja et dic, al final van tots estirant, i el cavall ha de tindre molta força i no és que pateixi el cavall, però és una jornada que cansa molt i sempre pot passar algo, que s’esvari i cagui i han de ser cavalls forts i preparats i a més vestits amb ferradures especials de goma per anar per asfalt, no poden anar amb ferradures de ferro perquè la processó és el dia abans i clar, els carrers estan plens de cera, tot ha de cuidar-se per a què tot vagi bé”.

En aquests moments de violència i frenesí els animals tenen una funció, una funció que també els posa en risc com observem. En una altra situació, aquesta transgressió seria reprovada per molts testimonis dels quals he entrevistat però en aquest cas, accepten el fet per ser necessari:

“home, jo sé que els cavalls pateixen molt, és tot molt dur però que has de fer, anar damunt d’un tractor? No home, els cavalls també estan preparats per açò, i és un sol dia a l’any, no és per a tant”.

“Els cavalls estan preparats per a això i més. La festa sense ells no seria el mateix, necessitemls animals per a què la festa sigui possible. Dir que els maltractem és una burrada, ací no es fa mal a cap cavall. Mira que jo vull als animals, en la vida faria mal a cap, però en les festes els cavalls en aquest cas tenen una missió i no per això els maltractem”.

Però per altra banda, hi ha testimonis contraris a la utilització dels animals amb aquests fins. Robert, veí de la localitat s’explicava així: *“Això és maltractament animal, tu no pots obligar a un cavall a què faci aquests esforços, és antinatural. Un cavall pot estar preparat físicament però el dia dels parells hi ha molta gent i al cavall pot agafar-li un atac per estrès”.*

Podem dir per tant que efectivament, els cavalls corren un risc evident però transgredir el que la societat cada vegada contempla més, el respecte cap als animals i el no

maltractar-los, és un fet consumat al poble de Canals. Realment s'intenta que els cavalls no pateixin, no prenguin mal però de vegades és impossible determinar-ho i si els passa alguna cosa, s'accepta i punt. Hi ha veu crítiques com la de Robert, però no he trobat moltes, pràcticament tots els testimonis van en la línia dels primers, de què pot passar alguna cosa però no es pot fer res. Una transgressió social per tant és el que se'ns presenta en relació al món animal, una transgressió ritualitzada perquè es repeteix tots els anys i queda establerta i acceptada dintre de la tradició de la població.

Per una altra banda, les transgressions acceptades en referència a la natura. Actes com la construcció de la Foguera i la seva encesa són propicis per a practicar dites transgressions sobre la natura.

Per construir la Foguera fan falta tones de fusta que s'ha d'extreure d'algun lloc. Normalment agricultors amb camps o persones amb cases de camp que fan podes i serren pins o per plantar altres coses o per netejar terreny són les que donen el material per fer la Foguera, però amb açò, no és suficient i l'extracció s'ha de fer a boscos pròxims a la localitat. Doncs bé, agafar aquestes tones de llenya suposa una transgressió ritual que en un altre ambient i moment seria fortament criticada per la societat però en aquest cas, les crítiques existeixen però no són majoritàries. Grups ecologistes com ACDEMA, un grup ecologista del poble de Canals que té la principal missió de vetllar i preservar la fauna i flora autòctona del poble són els abanderats en aquestes crítiques. Aquesta és la declaració d'un dels seus membres que viu activament la seva funció i que pressionava per a què la Foguera fóra feta d'una altra manera mentre esmorzàvem a un bar pròxim en el moment de la construcció de la Foguera:

“A mi personalment em sembla un atemptat contra la natura. Les quantitats de llenya necessàries per a portar a terme la construcció de la Foguera són bestials. La Foguera és massa gran, en què la feren un quart de la seva mida no existiria cap conflicte”.

“Jo tinc una consciència ecologista i com la tinc, quan veig aquestes coses no puc suportar-ho però clar, després veus el monument i et quedes bocabadat. Però per mi, jo el faria d'una altra manera perquè realment no és necessari fer aquestes bestialitats”.

Amb aquests testimonis observem que existeix un conflicte referent als usos de la natura. Utilitzar la natura per aquest fi per a la majoria de gent és perjudicial però si parlem de Sant Antoni i la seva Foguera, sols aquest grup ecologista compost per un grup molt reduït de la població, unes deu persones, donen la veu crítica. Si observem a testimonis com Andreu o Pep veurem l'opinió majoritària del poble:

“No anem a fotre la Foguera, només faltaria això, jo crec que si es fa com estem fent-ho ara, amb replantacions sistemàtiques, no té perquè haver-hi cap problema. Ningú diu res en tot l'any i quan ve la Foguera, tots els anys aquests ecologistes han de renegar”.

“La Foguera no es pot tocar, s'ha de fer així i si és necessari tallar el que s'hagi de tallar es talla, ja ho tornarem a plantar. És que jo no veig quin problema hi ha, que tallem massa arbres? Però si en plantem el doble. Són uns exagerats”.

La població és conscient que la natura està fent-se malbé però les opinions van en aquest sentit, en què sempre hi ha una campanya de reforestació que soluciona el problema. Clar, els interessos per a què la Foguera es faci són clars avui en dia, ja que la Foguera és un reclam turístic com veurem en el següent apartat però a part, com també és tradició fer-ho així i és una tradició que porta molts anys pensada d'aquesta manera, la voluntat de canviar-ho queda molt lluny. Les polítiques de reforestació pareix que siguin la solució al conflicte o almenys això és el que pareix. Si parlem amb els festers o els muntadors, veurem que el seu discurs va encaminat per aquesta línia:

“Nosaltres no entrem a la serra com a bojós i comencem a talar, no, açò és tot un procés que s'aguanta per les donacions de particulars i per les podes i neteges que es fan a la serra durant tot l'any, els arbres caiguts...i tot baix la supervisió d'un responsable forestal que sempre està assessorant-nos”.

“A més, ja fa més de deu anys que després de la festa, anem a les terres comunals del poble, les de tots els canalins i ens dediquem a plantar la mateixa quantitat d'arbres, de pins que s'han utilitzat per fer la foguera, que abans no es feia val, però hui ja tenim aquesta consciència ecològica i si volem que la foguera estigui en el futur, açò es obligat fer-ho, perquè no sempre hi haurà el mateix nombre de donacions”.

Però per a l'associació ecologista, açò no pareix prou. Les crítiques van en relació al fet que la reforestació és que fa massa poc de temps que es porta fent aquesta acció i que no es pot regenerar tot el que ja s'ha fet, però veiem que es resignen a acceptar aquesta situació. Així doncs un responsable em deia entre rialles:

“Deuriem de deixar de fer la foguera, almenys vint anys per a restablir el mal fet però açò és impossible i jo com a canalí i ecologista, t’ho dic. S’ha de fer el que estem fent, que no és una altra cosa que plantar, plantar i plantar, una pel poble i l’altra per a que no es perdi esta tradició que ja és part dels canalins però també nosaltres hem de ser la veu crítica per a que no es comenten abusos ecològics, l’única solució és aquesta, si cremem una vegada a l’any arbres que encara que siguin de particulars, són també de Canals, el que s’ha de fer es plantar sense parar, ja t’ho he dit, plantar, plantar i plantar i per sort, a açò, ningú s’oposa i de tots tenim ajuda, de l’ajuntament, dels voluntaris locals, de les associacions, dels festers, de tots, fins i tot dels més menuts”.

Des de ACDEMA, publiquen a la seva web que després de la festa hi ha una campanya de plantar arbres, uns dos mil cinc-cents, a més de dos mil més que van plantant-se fins que culmina el dia de l'arbre, amb la col·laboració dels xiquets i xiquetes del poble que ajuden a plantar aquests arbres, jo mateix vaig ser particip d'aquesta campanya quan era menut. Després de veure tot aç', podem afirmar que les transgressions amb la natura són acceptades per la població i malgrat que existeixin crítiques, la tradició de fer la Foguera pareix inviolable i malgrat que la natura quedi perjudicada, és acceptat. La solució que trobem és la reforestació, una solució que no fa molt que es practica, uns trenta anys però que pareix que posa d'acord a crítics i no crítics en que la Foguera ha de seguir i els arbres a Canals no es poden acabar. Existeix un conflicte obert provocat per aquesta transgressió que es presenta tots els anys als discursos de la gent però que tots els anys acaba de la mateixa manera, amb la Figuera feta i la reforestació també. Els discursos segueixen sent els mateixos, uns en contra i altres a favor i el conflicte verbal, discursiu segueix es practicant però tot indica a que la solució presa serà la que segueixi en el futur.

5.5-Patrimoni, autèntic i mercat. El turisme en la festa de Sant Antoni.

La festa va amb el temps dels qui la practiquen, és a dir, és configurada en el present mitjançant unes tradicions seleccionades del passat però al mateix temps és indicativa dels temps nous, del futur. Quan em refereixo a què va amb el temps de qui la practica vull dir que està exposada a fenòmens que actuen en el present tant en la societat com en la pròpia festa. I aquests fenòmens al mateix temps poden donar pistes de com es desenvoluparà tant la societat com la seva festa. Alguns dels fenòmens que estan afectant la festa són la patrimonialització, la cerca d'autenticitat, la mercantilització i el turisme i són aquests fenòmens observables a la festa de Sant Antoni sobre els que desenvoluparé una anàlisi sobre la seva situació actual.

En tots els punts tractats anteriorment hem pogut comprovar com la festa està viva, quin significat li donen la gent que la practica, quines són les relacions que existeixen, quins conflictes i transgressions es donen i per últim, tractaré de veure tot aquest procés de factura relativament recent a la festa de Sant Antoni.

La festa mateix és en si patrimoni cultural i agrupa béns materials i immaterials, mobles i immobles, tradicionals i moderns (Hernández 2013). El patrimoni cultural són els béns simbòlics o culturals que han estat seleccionats del passat des del present, ha estat negociat i consensuat. Açò és el que és la festa de Sant Antoni a Canals, un bé cultural seleccionat des del passat en el present, és a dir, la seva tradició es crea en el present des del passat i s'ha establert en el present després de moltes generacions que han negociat fins a arribar a la seva configuració actual i que se segueix negociant per al futur. Miquel o Alba parlaven de la festa fent referència al terme patrimoni però no sols ells, recolzada per l'administració, hi ha una corrent al poble que pensa que la festa és patrimoni dels canalins i així ho indiquen i si la definició de patrimoni cultural és la definida anteriorment, cal dir que la festa de Sant Antoni és patrimoni cultural dels canalins i canalines, almenys en la teoria i en els discursos:

“La festa de Sant Antoni és el nostre patrimoni, és el nostre passat i com a nostre, nosaltres el protegiem perquè és en la festa on trobem les nostres rels, les nostres tradicions i es fa durant tant de temps que no tenim una cosa més important. Igual que

la Torre dels Borja que és bressol de papes és el nostre patrimoni, la festa també ho és”.

“Que t’he de dir jo de la festa de Sant Antoni, doncs que és nostra, jo crec que és la cosa més nostra que tenim, mes que qualsevol edifici important, més que qualsevol cosa, la festa és el nostre patrimoni i ens representa i com a tal i hi ha que guardar-la”.

“Des de l’Ajuntament el nostre objectiu és primer que tot protegir la festa i després promocionar-la, és part de la nostra cultura local i per tant ha de ser així, el nostre patrimoni el volem molt i nosaltres tenim aquesta missió”.

Aquest procés es diu patrimonialització i consisteix precisament en açò, en seleccionar un passat històric de la consciència col•lectiva i que transporta un bé a una nova dimensió adquirint un nou prestigi, dotant-lo d'autenticitat i protecció. Veiem doncs que la relació entre festa i patrimoni exemplifica el fenomen de la patrimonialització de la cultura (Hernández 2013).

Així doncs la festa de Sant Antoni a Canals forma part del seu patrimoni cultural immaterial. I aquesta, com a patrimoni que és, integra al seu si béns de diverses classes com ara materials com pot ser la Foguera o immaterials que serien actes rituals com puguin ser la mateixa processó o els parells. No obstant això, si en la teoria i en els discursos de la majoria de la població s’entén la festa de Sant Antoni com a patrimoni dels canalins i canalines, oficialment encara no ha estat reconeguda com a Bé d’Interès Cultural per la Llei Valenciana de Patrimoni de l’any 1998, però el que s’està buscant és aquest camí encara que hi ha altres començats que després explicaré quan parlem del turisme i la festa:

“Des de l’Ajuntament i amb el suport de tots els partits polítics estem intentant que açò s’equipari al Misteri d’Elx. És a dir, que la festa de Sant Antoni sigui patrimoni cultural oficialment. Però de moment estem centrant-nos en altres rutes, de moment som Festa d’Interès turístic autonòmic i volem ser-ho nacional, el pròxim pas serà aquest, fer-la Bé d’Interès Cultural”.

D'aquesta manera no podem dir que oficialment la festa de Sant Antoni estigui considerat un bé cultural oficialment però després de parlar amb la gent, d'analitzar els seus discursos i de veure que és el pas lògic després de tot el procés per declarar-la Bé d'Interès Turístic Nacional, podem dir que la festa està en un procés de patrimonialització de llarga durada en el temps i que probablement sigui declarada encara que açò no es pot saber. Però si agafem els criteris per a què una festa sigui declarada bé cultural la festa de Sant Antoni té molts elements que la poden designar com a tal, té processó multitudinària que aporta una dimensió iterativa de la festa, té una foguera que correspon a un ritual ígnic i té altres símbols religiosos, gastronòmics i musicals que poden donar peu a convertir-la en un Bé d'Interès Cultural. La festa de Sant Antoni pareix immersa en l'estudi d'aquest fet, un procés que pot ser llarg però a la que podem adscriure avui en dia.

El que queda clar és que la festa ja està contemplada com autèntica i entra dintre d'un procés de mercantilització amb el turisme. Autèntica pel que fa a la singularitat que representa la festa. Podem observar els testimonis de Rafel o Marga quan parlen de la festa en aquest sentit:

“Aquesta festa és única al món. Molts pobles celebren la festa de Sant Antoni però ningú ho fa com nosaltres. La Foguera que fem, com ho vivim, tenim una cosa única, els parells, que en cap lloc se celebren com aquí, la nostra festa és única i per això atrau tanta gent”.

“Qui li fa una festa tan gran i especial a Sant Antoni? Nosaltres. Jo tinc moltes amigues en pobles que també celebren festa a Sant Antoni i diuen que com aquí, no es fa en cap lloc. Tu saps que et diguin això, que la teva festa és única, això és molt bonic però és que si la vius, et dónes conter de què la festa que li fem les canalines al Sant és molt especial”.

En contemplar la festa d'aquesta manera, el que es fa és donar-li una categoria diferent. En contemplar-la com autèntica i única, es converteix en reclam per a turistes i en entrar aquesta nova dimensió en joc, la festa es procedeix a mercantilitzar. El poble de Canals no es queda enrere en aquesta lluita constant per a poder promocionar un element de la societat local que posi l'accent en la dita singularitat per ser transmissor de valors i

d'interessos particulars a la humanitat i és així com la festa de Sant Antoni a Canals queda enregistrada l'any 2008 quan se li concedeix el títol honorífic de Festa d'Interès Turístic Autonòmic i des de l'Ajuntament, el discurs denota un cert orgull per haver-ho aconseguit:

“Va costar molt fer la festa d'interès turístic autonòmic, vam haver de demostrar moltes coses, que la festa era singular, única, si s'havia escrit sobre ella, fins a quin punt estava promocionada, que podia aportar, moltes coses que a la fi i amb el suport de tots els grups del consistori, li van donar aquesta designació i estem molt contents per això”.

Però no sols des de l'administració tenen aquesta opinió. La gran majoria dels testimonis entrevistats mentre feia el treball de camp tenen la mateixa opinió sobre que la festa es promoció i sigui d'interès turístic autonòmic i en projecte ser festa d'interès nacional. Solen ser molt indicatives les seves contestacions pel que fa a l'opinió que te'l poble. A totes les persones que he preguntat sobre el tema, els pareix positiu aquesta promoció lligada al turisme per diversos motius i els dubtes que tenen sols venen plantejats si jo m'endinso en la qüestió. Però solen veure-ho com un problema menor a tot el que pot aportar aquesta situació de mercantilització de la festa i tracten de restar-li importància. Al mateix temps, i malgrat ser l'opinió minoritària, també estan els que són crítics en aquest aspecte, més endavant ho veurem.

Així doncs, en una conversa amb un grup de dones mentre parlàvem en la terrassa d'un bar cèntric del poble i en un ambient relaxat afirmaven:

“home, que estigui fent-se tot això, el primer que jo veig és que ve molta joventut a veure la Foguera, s'està fent molta promoció de la festa, sobretot de determinats actes que són, ja veus, únics, espectaculars”.

“Les coses han canviat, avanç ens agradava que vingueren forasters a veure la foguera, així et relacionaves amb gent d'altres pobles, cosa que no era fàcil i a més, com que s'integraven més, suposo perquè nosaltres també els rebíem millor en el sentit que teníem ganes de veure gent nova. Això passa ara, però molt menys i el model que

porten va encaminat a què a la fi tots siguin turistes, no forasters però a la fi són estrangers en la teva terra i els has de cuidar i és beneficiós per al poble”.

“A mi m’agradava que vingueren forasters a veure la foguera, que com sols ací sabem fer-la així, normal que vingueren. I ara, també m’agrada, venen turistes, que és diferent, eixos no s’integren però pareix positiu econòmicament i a la fi quants més millor. Per tant, que vingui gent, dona igual qui sigui, li dóna més popularitat a la festa”.

“A mi no em preocupa, ni que vinguin ni que no vinguin, la qüestió és que si no venen serem els de ací i si venen, serà gent nova que deixi diners en el poble”.

La festa és un moment important per celebrar la comunitat i així es contemplada la festa a Canals. Però també, és un moment de crisi social com el que patim, on el poble ha perdut molta demografia degut al mal moment econòmic i a la manca de treball i afegint que l’economia del poble ja està vinculada al sector terciari, als serveis, la festa pot ser la que reactiva econòmicament la societat. En aquests testimonis denotem això precisament, que el turisme pot beneficiar econòmicament a la població i per això els discursos solen anar lligats a la positivitat de la mercantilització de la festa. En aquest context, tant el turisme nacional com el internacional són essencials. Hui en dia són poques les societats que no aprofiten el turisme i Canals pel que sembla, s’adscriu en aquesta corrent i per a cridar l’atenció del turista, les festes són claus degut a la seua “autenticitat” i temporalitat concreta, el mateix que busca el turista en el seu límit temporal de vista. La festa de Sant Antoni es converteix d’aquesta manera en reclam turístic fonamental per a la població. I és que els testimonis es repeteixen. Mentre parlàvem de la festa en la casa d’una senyora mentre menjàvem pastes de Sant Antoni i bevíem dues copetes de mistela, li vaig preguntar sobre que la festa fos d’interès turístic autonòmic i la opinió que tenia al respecte i la seua resposta anava amb consonància amb aquesta línia:

“A mi em pareix una cosa interessant. Que s’intenti donar importància a la festa està bé, que es faça festa turística és perfecte perquè és el nostre patrimoni i s’ho mereix, xe, igual que les festes d’Algemésí, la muixeranga. Però diuen que ací, no sé jo, crec que no

pot ser perquè es necessita molta infraestructura que no es té i clar, és complicat. Però a mi em faria il·lusió que es fera be d'interès turístic nacional”.

La relació entre turisme i festa ha estat mecànica i determinista degut als discursos econòmics que imperen als nostres dies ja que del que es tracta és de veure com gestionar aquest turisme i el impacte econòmic que aquest tindrà (Picard i Robinson, 2003). Si és la idea principal sobre la que es lliga el turisme i la festa, passem a parlar de la festa com un producte que pot ser comprat i consumit per una audiència. Al poble de Canals, pareix que aquest sigui l'objectiu, transformar la festa en un producte que pugui ser consumit i que porti beneficis a la població. Clar, la festa de Sant Antoni es converteix d'aquesta manera en una resposta per sortir de l'estancament econòmic que sofreix la població. Així, utilitzant el turisme veiem com es donen solucions a les crisis plantejades per un sistema econòmic que no ha beneficiat al poble perquè donen servei a una audiència que reporta beneficis econòmics a la població. No puc afirmar que el turisme a la festa sigui massificat i efectivament, la festa no es fa per a uns turistes sinó per a la gent del poble. El que sí que podem apreciar i cada vegada més, és que cada any a la festa van acudint més turistes, cosa que no està calculada però que a la llarga s'haurà de quantificar perquè el que s'observa és un nombre creixent de turistes que cada vegada desitgen més observar aquesta festa. La promoció de la tradició local és el que trobem en aquest incipient creixement del turista en la festa. No és que la festa s'enfoqui cap al turisme però sí que s'aprofita aquesta situació que pot repercutir teòricament a l'economia local en positiu. Vicent anava per aquest camí:

“Jo dic de la festa que és una festa molt bonica per a viure, jo crec que s'hauria d'intentar donar-li més importància, més promoció. Jo crec que deuria de promocionar molt més la festa. Tu si vens al poble a veure la festa, l'Ajuntament deuria de proporcionar a tota la gent que vingui informació sobre el que està passant al poble per a que entenguin que és esta festa. Jo crec que açò és important perquè si vens a veure la foguera, hauràs de saber que és, bé, opino jo. I jo, a part de que per el tema de diners pot vindre molt bé, a mi m'agradaria promocionar la festa i fer-la el més important possible perquè quan tu tens una cosa bona, l'has de compartir, tota gent vol que es doni a conèixer als demés”

Cada vegada més, la Festa de Sant Antoni és un reclam turístic i cada vegada es vol promocionar més ja que en aquesta festa podem observar als canalins en el seu moment de joc i on podem veure quines són les relacions existents, quina és la seua manera de ser, d'actuar, el que busca el turista és un autèntic i açò queda patent en tant en quant la festa és d'interès turístic autonòmic i pretén ser-ho a nivell nacional. La festa és per tant molt atractiva per als turistes (Prats 2004) i atenent a que el turisme s'ha assentat com una activitat econòmica primordial als nostres dies, és lògic pensar en que molts sectors de la societat, sobretot les administracions, el fomenten utilitzant els recursos mes fàcils per a complaure'ls, en aquest cas, la festa de Sant Antoni, la tradició de la localitat. El que es ven és açò, la tradició del poble de Canals on s'observen totes les pràctiques socials que ja he descrit al treball, pràctiques que clarament es denoten com a autèntiques. Parlant amb una persona que estava vinculada amb l'ajuntament i amb aspectes culturals de la localitat, el seu discurs pretenia fer veure la positivitat en el turisme i els beneficis que reportaria al poble:

“ Hi ha que recórrer en certa mesura al turisme perquè és font de treball per a la gent del poble. Però això hi ha que fer-ho d'una forma ben feta. És a dir, potenciar una política turística i tindre gent dedicada al foment del turisme, que no hi ha ningú, l'ajuntament no té gent dedicada a la promoció turística, per exemple, Canals és dels pocs pobles que no hi ha una oficina d'informació turística, no hi ha. Ací ve la gent de fora i no sap on dirigir-se, no hi ha cap lloc que hi haja informació d'aquest tipus, aleshores que vinguin turistes sense control, no té cap sentit. Al poblet que vagis, sempre hi ha informació, on sigui però hi ha, ací, res. A més, mira tot el patrimoni que tenim, el Torreó i Oratori dels Borja, sempre tancats i no es pot visitar, tot, es que és absolutament tot. Es que tot el patrimoni que tenim, no es potencia com es deuria, pareix que estigui mig abandonat. I clar, està molt bé que vingui gent però açò no pot ser un desgavell i si fan igual que com l'altre patrimoni, malament. Jo crec que hi hauria que fomentar l'aspecte turístic”.

Però per altra banda, hi ha discursos crítics amb aquesta manera d'enfocar la festa cap al futur. En primer lloc observem el conflicte que tenen alguns habitants amb la manera que s'està promocionant la festa. No són contraris a que la festa segueixi dits avatars però són crítics amb la manera de fer-ho. Paco, un veí que estima molt la festa i que es dedica a fotografiar-la observem açò en el seu discurs:

“El turisme comporta riscos. Jo m’agradaria compartir la festa, com sempre s’ha fet, però des d’una perspectiva seria i sabent què estem fent. Sempre han hagut forasters que ara són turistes però és que si es promociona d’una manera exagerada i sense cap criteri, açò no pot ser. Es pot fer açò sense caure en la tomatina de Bunyol. Perquè hi ha que admetre que eixa festa està privatitzada i això és contrari a una festa de poble, jo això no ho veig i no ho admetria. Els que em de gaudir de la festa som els del poble, que vull que es faça una promoció, sí, però en seny i de qualitat. A mi aquesta proposta o manera de promocionar la festa em pareix bé, però no ho varen considerar necessari. Fer un documental, també estaria molt bé. Jo trobe a faltar iniciatives de difusió digna de la festa, ara crec que no existeix. Hi ha una difusió mercantilista, sols busquen que diners, d’aquesta manera, turisme i festa estan abocats al fracàs, no hi ha sensibilitat si es fa d’eixa manera, no es cuida la festa, pareix que es fa la festa perquè s’ha de fer, igual passa amb el turisme, sols diners, no la cuiden. Si fem açò, si es fa un museu, una exposició, qualsevol cosa per promocionar la festa, hi ha que fer-ho bé, perquè sinó, malament i la festa es que pot fins i tot desprestigiar-se. En aquest poble hi ha un passotisme extrem i quan menys feina costa tot millor, però així no es fan les coses, si volem promocionar la festa hi ha que fer-ho bé”.

En aquest sentit, molts testimonis apunten igual, Maria, Romeu o Jordi reforcen aquesta idea de que una promoció sí, però ordenada i són crítics amb les maneres que s’està promocionat, per exemple, en fer una Foguera la nit de Sant Joan a la platja de Gandia:

“ El que no devem fer és que si cada vegada ve més gent, no hem de deixar que ens absorbeixin perquè un té les seues costums i les seues rels. No ens podem quedar encasellats, jo sí que em donaria a conèixer. Açò ha de donar-ho als demás i no veig quin seria el problema però jo no el veig, a mi em pareix perfecte. Però les festes de Canals són una cosa bona i les deguem compartir, independentment que puguen passar coses, deguem fer-ho de tots però amb cervell”.

“Home, si et poses a pensar-ho, pot ser no és tot tant bonic com pareix. Igual passaria com la tomatina i si així fora, em cauria el món als peus però això ara no passa i podria ser com la muixeranga no? O no, i transformar-se en unes falles, ai, no ho sé, açò és massa complicat. Però veus, el que no m’agrada és el negoci eixe que van

muntar plantant la foguera en la platja, això no em va agradar gens, si fem això, pot ser que fer la festa patrimoni, sigui perjudicial, no ho sé, no ho sé. A mi eixa manera de promocionar la festa no em pareix bé, hi haurà algun altra manera per a que vinguin, no ací no, així et carreges la festa dels canalins i es desvirtua la festa”

“ A mi això em pega una patà, és traure-la de context. Perquè el significat de la foguera sols es pot trobar al poble, és el poble qui la fa, per molts motius però és el poble. Ja sigui per donar gràcies, per ser una ofrena, per ser un símbol del poble, jo que sé però al poble i per als del poble, encara que vingui gent de fora. La foguera es fa per al poble de Canals. A mi que facin una foguera la nit de Sant Joan, perfecte però no la de Sant Antoni. A mi no m’agrada que facin eixes coses, que no traguin la festa a cap lloc, la festa és dels de Canals per als de Canals i es fa en Canals. A mi em va parèixer fatal, que vols que et digui, això era propaganda política. Com un concejal és amic d’un amo de discoteca de Gandia, van anar i van fer el paperet i collons, que no té cap sentit ni està en el context que toca fer això. Això era un desplifarro en els temps que corren i a més per a que ho gaudeixin altres dels meus diners, a quin Sant, a Sant Antoni no”

Açò em dona a entendre que a una part de la societat de Canals li agrada compartir la seva festa però no li agrada que es promocióni excessivament o d’aquesta manera ja que el que porta promocionar així la festa és un desconeixement de la mateixa. Però existeixen opinions que són totalment contraries a aquesta promoció de la festa com un autèntic, a que es mercantilitzi la festa. El paper del turista influeix i molt ja que són absorbits per la festa, influència que pot ser beneficiosa econòmicament o no o la seva integració pot provocar situacions incòmodes en quant a significats o amb la massificació de la mateixa. En aquestes línies enquadrem els discursos següents i que es mostren clarament en contra del camí que està seguint la festa. Joan és un xic jove de la localitat amb el que vaig poder parlar mentre dinàvem un dia abans de que començaren les festes. Ell fa referència a que tot té pinta electoralista i que no miren pel poble però pensa que són bones iniciatives per ser aquesta festa única i molt representativa. Però quan entra l’economia i el turisme, aquesta frase il·lustra el seu discurs *“nosaltres compartim la festa però no la venem”*.

“Açò el que te és un interès econòmic darrere i açò ja deixa de representar al poble i a qualsevol festa popular que són en definitiva el que són les festes dels pobles, festes populars i són per al poble, per tant, tanta història sobra. A més, l’economia del poble, el comerç es sustenta per la gent del poble, dia a dia, no pels turistes que poden vindre tres dies de festa, que sí, que pot ser eixos dies pugues el marge de benefici però les festes no són per això, o jo crec que no són per això, són per celebrar el poble, que som tots un, celebrem la unió d’eixe poble. Jo el turisme mai l’he vist bé, però turisme entès com a benefici econòmic no per a mostrar la identitat del nostre poble, forasters sempre han vingut a la festa però el que a mi em toca els collons és que per voler engrandir la festa, ací vinguin cinquanta mil persones i açò seria un desastre, perquè ací l’Ajuntament no s’involucraria i acabarien destrossant la festa, seria l’acabose”.

Pel mateix camí va el discurs de Clara, una jove que estudia fora de la localitat i que té una visió crítica al respecte:

“Es que no entenc perquè aquesta festa es promociona tant últimament, si es que no pot ser, on claves tu a tanta gent en les voltes? no pots!. A mi m’agrada que s’hagi fet d’interès turístic i efectivament, açò pot col·lapsar la festa en un moment donat però tot dependrà de com es gestioni, però sabent com són, tinc por del que puga passar, em preocupa, crec que no ho gestionaran bé i serà un desastre, com sempre. Entenc que com a be cultural, s’hagi de conservar, protegir per molts motius xe! és el nostre patrimoni. Però el que em fa por és que aquesta protecció s’utilitzi per pervertir la festa, com li ha passat a les falles o altres festes, perquè estos del PP, quan veuen la possibilitat, no miren en res més que en euros i tot lo demás, dóna igual. Això em fa moltíssima por. Per exemple el que va passar en Gandia jo vaig estar perquè estudiava en Gandia i et dic, això era dantesc, això era una porqueria. Era Sant Joan, no Sant Antoni, no entenia ni el que estava veient. No tenia sentit, tots fent el paripe, ple de turistes fent fotos i flipant-la. De que van?, la foguera és en Canals, no en Gandia, el miracle d’Elx on es fa?? En Elx, a mi que van fent estes tonteries per promocionar la festa, no tenen vergonya”.

“A mi em molesta molt perquè vendre la festa per poder conservar-la és un despropòsit. Que vinguin veïns, amics, xicotets grups bé, però que no perverteixen la festa, que si Gandia, que si ara ve Amstel i et posa un camionet de birra, que veus a autocars que

baixa gent per vindre a veure la foguera, amb les seues camaretas...es que la festa no és per a ells, és per a nosaltres i si volem la compartim però no la venem. Això em pareixeria una animalada i Sant Antoni diria adios, me'n vaig. Jo no vull donar-li un valor mercantilista a la meua festa i punto. Forasters sempre han vingut però açò no va de guanyar diners”

Aquest testimoni, un home major molt lligat al poble i a la festa, mostra el rebuig a la integració del turisme en la festa i de la mercantilització de la mateixa:

“ El futur de la festa no sabem com serà, no sabem si canviarà o no, però pareix que en tots els pobles la festa sigui igual. Que fem concursos de cassoles, de paelles, d'açò d'allò, carreres de cavalls i no, això no és així. Tenim que lluitar per la identitat del nostre poble, i això ha de ser permanent, la identitat del nostre poble. Nosaltres no necessitem a ningú que ens diga com fer la nostra festa, perquè la festa la portem dins, de fa més de dos-cents anys, i a nosaltres lliçons no ens fa falta ninguna. El que tenim que fer és valorar la festa, valorar, i totes les generacions que venen, han de saber el valor que té la festa, donar-los eixe calor que té la festa i donar-los els valors que té”

“La política, només vol que diners, particularment els que es dediquen a ella, que són els polítics. Jo, quan veig estes propagandes que posen, perquè això és una propaganda i pense bé, qui es beneficia d'això, el poble? Segurament que no perquè això, a la llarga, l'únic que farà és que no podrem ni clavar-nos en la plaça i com la foguera és nostra, ha de ser nostra i l'hem d'encendre nosaltres, i ací no ens interessa que vinguen els xinos o els japonesos en la maquineta, perquè el dia que vinguen els xinos, els japonesos o d'altres països, americans, anglesos en les maquinetes fent fotos passarà igual que en la tomatina, que per a veure encendre la foguera es tindrà que pagar i això ací en Canals, no es deu de permetre. I tot el que posen sobra, ni de interès turístic ni de res, l'interès el té el poble i ja està. Què aporta que la festa sigui això, li donen diners als festers? Cero, aleshores per a què volem nosaltres tanta propaganda. El que és nostre és nostre, la festa és nostra, i la podem compartir, clar que sí, com s'ha fet sempre, ara, voler traure crèdit d'això, em pareix molt mal”.

Per últim, un altre home major de la localitat, mentre preníem dues copes de mistela remarcava aquesta última idea:

“Hem de lluitar per a que la festa siga nostra. Si això ho perdem, la festa s’acabarà. Si observes en València les falles, una majoria dels que viuen en la capital, se’n van. La festa no la fan per a ells, la fan per als turistes, sinó mira estos últims anys com estan naixent moviments que parlen de recuperar les falles, de fer falles alternatives per recuperar eixe esperit popular i de ser d’un lloc que clarament ja no està. També et dic una cosa i alguns em diran exagerat, però jo crec que en el món no hi ha un poble més generós que Canals, perquè quin poble obri totes les portes de les seues cases, i entren tots, tots, gent que no has vist mai però és amic d’algun conegut, es mengen quatre pastes, acompanyen a tirar el vitol i després et donen les gràcies pels moments viscuts, que pocs pobles hi haurà al món. És per açò pel que compartim la festa, per la nostra generositat es volen aprofitar per vendre la festa. Però que no s’equivoquen, la festa és nostra i a mi que no em vinguin en mandranges de ninguna classe que som nosaltres els que em de gaudir-la. Que vinguin forasters, a mi m’agrada portar a gent i compartir la festa amb ells, i crec que a tots ens agrada, però que no sigui eixe turista que no el coneix ni s’ha mare. Jo vull el de sempre, eixe foraster que ve a m’ha casa, que li obri les portes de m’ha casa, i és un mes els dies de festa. Eixa és la diferència. Jo crec que el pare Sant Antoni ens ha fet generosos igual que ell i per això sempre està tot obert, i volem que participen, volem que els forasters participen, i quan entren a la segona casa, es que ja són un més. Integració és la paraula i amb el model de turisme que hi ha al País Valencià i volen aplicar a Canals, això, és impossible.”

“I si agafem el model faller aleshores la gent del poble es revelaria perquè la festa canviaria totalment, en tots els sentits i deixaria de ser la festa dels canalins. Jo vull que la festa sigui eterna i hi ha que utilitzar tots els instruments, però hi ha que fer-ho bé perquè és el nostre patrimoni i no ens el podem carregar. Com la caguen, la gent del poble crema l’Ajuntament, t’ho dic així. Hi ha moltes maneres de fer les coses, promocionar la festa d’una altra manera, per exemple, fent concursos de cartells, fotogràfics, de pintura, fer jornades...el que passa és que no es fa i açò ajudaria a la comprensió de la festa tant per a la gent del poble i la que no és del poble. Jo conservaria la festa de manera cultural, no econòmica. I el PP crec que intenta traure els seus interessos per damunt de tot, i són econòmics i d’aquesta manera no”.

Amb tots aquests discursos i pel que he pogut observar, efectivament la Festa de Sant Antoni està immersa en processos de patrimonialització de l'autenticitat i la mercantilització lligada al turisme amb opinions molt dispars. Trobem un conflicte per tant que no pot tenir encara resolució perquè s'està gestant ara mateix, l'únic que podem fer és observar quines relacions es donen, relacions conflictives quan es parla d'aquest tema, relacions fomentades per idees de si el turisme pot ser o no positiu mirant l'òptica dels interessos, perquè per a uns, com ja hem pogut comprovar, reporta beneficis per al poble i per a altres són interessos polítics o en maneres de fer polítiques que en definitiva són les que obliguen a que la festa prengui uns Camins o uns altres. Les maneres de promocionar la festa generen la majoria dels conflictes, però també la promoció o no de la festa de Sant Antoni genera conflictes que serà interessant estudiar en el futur. El que queda clar és que la festa de Sant Antoni entra en aquesta nova etapa de revitalització de la festa i queda clar que es poden produir canvis en la mateixa, canvis que encara no s'han produït perquè el procés és relativament nou. Els turistes són els agents sobre els que es fomenta el canvi i les persones del poble i els seus discursos seran els qui recolzen o no dit canvi, com hem pogut observar als testimonis descrits. El procés està en marxa i la festa ja ens mostra alguns camins del que serà el seu futur.

6-Conclusions:

En aquest treball el que he intentat fer és una anàlisi sobre la festa major dels Canalins, la festa de Sant Antoni per demostrar que la festa segueix viva i que té una finalitat; que és espill de la societat, mostrant-nos les relacions entre la societat i tots els seus conflictes i que està en continua transformació, ja que s'adapta al present, convertint-se en pensament constant sobre la identitat però també en porta d'entrada als temps que estem vivint i al futur i que per tant està en continua transformació.

Estudiant la festa de Sant Antoni he pogut veure un reflex de la societat local representada pels meus informants, com és aquesta comunitat. Fent l'estudi he comprovat una sèrie d'aspectes que m'han permès observar una societat dinàmica i com queda representada en utilitzar la seva tradició i quins camins està seguint per al futur. La festa de Sant Antoni és un fet social total que ens mostra les complexitats de la societat canalina. En la festa de Sant Antoni observem elements importants per a la societat i les lògiques que porta la seva pràctica. Cada moment que he viscut a la festa, cada entrevista que he fet, cada experiència que m'he trobat m'han permès acostar-me a la comunitat local que és Canals. He vist la societat del present com s'ha configurat utilitzant elements del seu passat i quins seran els camins que prendrà per al seu futur.

Arribem d'aquesta manera a una sèrie de conclusions que passo a exposar. Veiem en primer lloc que la identitat dels canalins i canalines està en constant moviment i que ha anat avançant amb el temps fins a arribar a la situació actual, que per a res és estanca. Segueix canviant i adaptant-se als temps que corren. Pel que he pogut comprovar, la identificació de la societat local avança amb la seva festa. La festa de Sant Antoni és per tant utilitzada com referent identificador comú però açò no vol dir que sigui homogeni ni molt menys. La identitat en cada subjecte entrevistat variava d'una manera considerable i agafant la festa com a referència, considerem que la identificació personal és construïda amb el pas del temps, amb uns processos de negociació amb la pròpia persona i amb els que l'envolten. La identitat dels canalins i canalines per tant radica en aquest procés mòbil on les relacions juguen un paper destacat i en el que es pretén és la identificació pròpia que perfectament pot ser compartida o no, dintre del col·lectiu local sent cabdal la relació dialèctica perquè sigui creada.

L' identificació dels canalins i canalines queda per tant lligada a la seva tradició escenificada en la festa. Però com ja he dit, no té un punt final i molt menys és una cosa estanca i uniforme. Cada persona de Canals i així m'ho han mostrat els meus informants, al que aspira és al reconeixement propi i dels altres, a un reconeixement i el reconeixement el troben en un procés de diàleg tant interior amb la pròpia persona, com exterior amb la interacció amb els altres.

I si observem dit diàleg per aconseguir aquest reconeixement identificador en relació a la seva festa que és a l'hora la seva tradició creada i construïda com hem vist utilitzant un passat des del present, veiem que es replanteja permanentment de múltiples formes. Aquest diàleg que pretén la identificació pròpia en relació a la festa de Sant Antoni és dona mitjançant una ampla gama d'interpretacions sobre la festa. Interpretacions que van relacionades en la manera de veure la festa, d'interpretar els seus elements i de practicar-la d'una manera o d'una altra. Aquestes diferències són les que articulen els processos identificadors, sobre el que es basa la construcció de la seva identificació. L' identificació dels canalins i canalines necessita aquestes diferències per construir el tot comú de la localitat, el "nosaltres". Tots tenen un discurs elaborat sobre la festa i els discursos que trobem són diferents i són pensats mitjançant les pràctiques que s'observen. Però aquesta diferència que propicia la col•lectivitat també provoca una sèrie de conflictes que podem visualitzar analitzant la festa.

Existeixen lluites que no es personifiquen en conflictes oberts però que es mostren com a pugnes internes. Les relacions socials existents al respecte són de respecte a la diferència almenys de portes enfora, quan es representen en la col•lectivitat però quan cadascú diu la seva opinió, es denota el conflicte entre qui viu la festa d'una manera religiosa i qui no, intentant comprendre les dues maneres però amb reticències. La identificació dels canalins lligada a la festa ens mostra com ha estat aqueixa vinculació des del passat fins a l'actualitat, fins arribar a la identificació que es donen en el present i que ens permet observar les relacions socials existents avui en dia. La tradició s'ha anat creant, se segueix moletejant i ens permet observar com la societat canalina respon a ella i com s'adapta. Les línies de força existents entre els locals responen a viure i interpretar la festa d'una manera religiosa o laica i seguint aquests patrons, s'articulen els discursos i les diferències i en l'actualitat la lluita és constant i les identitats són

repensades utilitzant els discursos elaborats i que van sent transformats com veurem més endavant amb uns de nou que estan sorgint en relació a la festa com un autèntic que més endavant comentaré.

La festa per tant és l'eix sobre el qual pivota la identificació, aquest eix correspon a una pràctica específica que és hereva de la història i que va generant uns discursos amb el pas del temps fins a arribar a l'actualitat, discursos que es van ampliant i evidencien com la festa, eix de la identificació canalina està viva, en continua configuració igual que la identificació dels canalins i canalines amb ella respecte a la localitat. La comunitat de Canals ha utilitzat per tant el seu passat per conformar una tradició, la seva festa i que remetien a una història comuna de l'origen del grup que actualment segueix dialogant per la seva auto identificació dintre d'un marc de relacions individuals i socials dintre del que és la vida comuna. Mitjançant aquest diàleg, aquesta comunicació, s'articulen les relacions, els conflictes i els discursos i que mostren com es configura la identificació i que demostren com aquest procés està en continu reinterpretació. I veiem que en aquest procés no tancat la comunitat de Canals enfoca el seu futur, amb una sèrie de nous discursos i conflictes que ens permeten veure per on anirà el futur de la festa i la seva significació i com l'encaixaran els subjectes de la localitat.

Les crisis de vida ja hem vist, vénen seguides d'una reactivació de la festa i aquesta reactivació ajuda a pensar de nou la societat de cara al seu futur. Efectivament, la festa de Sant Antoni, és utilitzada en un marc de crisis pels poders de la localitat i depenent del moment i de com sigui la crisi s'utilitza amb una finalitat o una altra. Però el que queda clar és que la tradició és pensada en cada moment per a una finalitat concreta i si ara està pensada com element identificador, els nous discursos deguts a la crisi actual fan que la tradició escenificada en la pràctica festiva fan que la pròpia festa sigui utilitzada per a una altra finalitat que pot ser compatible amb els discursos que avui trobem al poble sobre el qual representa la festa per a cada individu.

I és que la tradició, exemplificada en la festa tampoc és una herència estàtica i inamovible. Per molt que intentem donar aquest caràcter d'antic a la festa de Sant Antoni, la pràctica que coneguem avui en dia és relativament nova, com hem pogut comprovar té poc més de cent anys i si la comparem a la festa en l'actualitat, observem clarament que s'ha anat adaptant als temps amb la qual cosa afirmem que encara que és

agafada des del passat i fa veure que la comunitat segueix una continuïtat amb el seu passat, la tradició avança amb els temps i és variable perquè canvia algunes de les seves pràctiques i dinàmiques. No és per a res fixa i és utilitzada per elaborar nous discursos que fan repensar la seva finalitat tal com s'entén ara.

Efectivament, la festa de Sant Antoni a Canals és utilitzada pels meus informants com un element de pertinença al grup, un element que proporciona uns discursos que malgrat la diferència, són necessàries per aquest objectiu de fer comunitat. I al mateix temps a la festa, a la tradició veiem com és una societat i la variabilitat que hi ha dintre de la mateixa, amb unes perspectives sobre la pràctica clarament diferenciades i que va adaptant-se als temps que corren. Per no quedar obsoleta la tradició de Canals, la seva festa gran queda adaptada al present i per tant el seu passat és d'alguna manera repensat. Per exemple per a potenciar-la com a autèntica es busca l'originalitat des del passat i s'adapta al present. A açò és al que refereixo a què la tradició és dinàmica que va transformant-se amb el temps i no està tancada sent així formulada al present i per al present. La qual cosa també ens permet observar quines són les relacions existents a una societat si veiem com s'enfoquen de cara a la tradició i a la seva festa. La tradició de Canals, la seva festa ens permet observar com és la societat que pobla avui Canals i com els conflictes i les lluites de poder s'exemplifiquen en la mateixa festa.

Així, a la festa de Sant Antoni, podem comprovar les relacions socials existents entre protagonistes de la festa i el poble en general així com les diverses relacions de poder existents a la localitat. Les relacions entre protagonistes i celebrants és efectivament cordial però existeix el conflicte obert de si la festa es fa per als festers o per al poble. El conflicte està obert i no pareix haver-hi solució intentant buscar un equilibri perquè el conflicte no sigui massa greu. Per un altre costat, respecte a les relacions de gènere es pot afirmar que la dona ha tingut un paper fonamental en la festa però quedava en el passat refluït a l'espai domèstic. Avui en dia la dona segueix fent el paper domèstic però a més s'ha aconseguit una igualtat quant a la celebració de la festa, la dona té un paper actiu en la festa i és igual d'important que el que té l'home malgrat que existeixen actituds que no pareixen disposades a acceptar aquest canvi, però el canvi és real i la participació de la dona igualitària a la festa.

Pel que fa a les relacions de poder a la festa, podem observar com la festa és utilitzada, cosa que ens mostra que tant en el passat com en el present la festa s'utilitza per a uns interessos o uns altres. Existeix una politització de la festa que és en la seva gran part la que provoca els conflictes. Conflictes relacionats amb símbols identitaris que no complauen a tots i que provoquen reaccions de tot tipus, conflictes culturals que en realitat són polítics i que amb els exemples que poso al text amb les jornades Santantonianes demostren fronts oberts i que propicien enfrontaments directament polítics com la visita del President de la Generalitat, on s'observa com una part de la societat local pugna contra una altra directament i obertament, conflictes provocats per la manera de fer política que tenen al País Valencià i que no és del gust de molt. Per tant veiem com hi ha lluites obertes on s'expressen opinions dures i que ens demostren com de polititzada està la festa i com s'utilitza tant per uns per donar rellevància amb tocs de propaganda i per altres per criticar la gestió dels polítics que governen el País Valencià.

La festa ens permet fer una radiografia de la societat canalina, primer dintre de la festa i després ens mostra els conflictes de gènere i polítics que s'emmarquen dintre de la població, conflictes oberts que mostren tota la seva virulència en el mateix moment en els que els canalins ens mostren la seva manera de ser, la seva societat, en uns dies que són les festes on se'ns permet observar a una societat viva amb uns conflictes com hem vist, en la seva major part, relacionats amb la política i que pareix, estaran vigents per molt de temps.

A la festa existeixen moments de violència que queden establerts, acceptats. En la festa de Sant Antoni és fàcil veure els excessos i com aquests provoquen moments de tensió alimentats per la massificació en alguns dels actes. Però la festa és alliberació i no puc afirmar que hi hagi transgressions fora del que s'espera dintre d'una festa. Al mateix temps, veiem les transgressions que es cometen per la tradició. La tradició queda com a vehicle primari de la sociabilitat identificadora dels canalins com ja s'ha comprovat i la gran majoria de transgressions que es donen a la festa vénen motivades per la tradició, perquè si hi ha moments o situacions que han estat adaptades perquè no quedava altre remei, d'altres han estat infranquejables, no trencades i ritualitzades, normalitzades i acceptades. Per exemple el fet d'utilitzar tanta fusta o el tractament amb els animals provoquen conflictes oberts que intenten ser solucionats però que difícilment ho poden ser, conflictes. En altre moment probablement tindrien una major crítica però com és la

tradició qui les recolza, la crítica es transforma i es converteix en acceptació d'una sèrie de situacions que transgredeixen la norma. Són conflictes oberts i que ens permeten veure quines transgressions provoquen discussions i com, a pesar d'intentar amb discursos diversos justificar uns fets o condemnar-los, la solució es presenta complicada podent afirmar que la continuïtat serà el camí a seguir.

Per últim m'agradaria concloure parlant sobre els passos actuals de la festa, sobre el patrimoni com autèntic, el turisme i la mercantilització de la tradició. En tots els discursos que he pogut analitzar s'entén la festa de Sant Antoni com un fet singular i únic, cosa que entraria dintre de la definició d'autèntic, per tant, la festa és considerada com un autèntic, un bé que cal cuidar perquè és únic i distintiu d'una societat com podem comprovar al llarg del treball. De fet, existeix el convenciment al poble de què la festa és patrimoni del mateix, almenys això pareix als discursos de gran part dels meus informants i pareix que sigui un dels camins que seguirà el futur de la festa, l'intent de la seva patrimonialització oficialment com a Bé d'Interès Cultural però malgrat açò, no s'ha optat per aquesta via en un principi. El camí que es pren és el de fer-la Bé d'Interès Turístic Autonòmic i açò entra dintre d'una dinàmica que ja coneguem, que la festa segueix sent utilitzada en moments de crisi pels poders i té uns objectius concrets i una finalitat.

La festa està immersa dintre d'un procés de mercantilització on el que s'està intentat, és vendre la festa, promocionar-la i en un context de crisi econòmica, podríem dir que la festa està sent utilitzada per generar beneficis per a la població. Pot ser, aquesta no era la idea i fos la de la conservació de la mateixa però en el moment actual, açò pareix poc probable. Si la festa de Canals no ha estat a punt de desaparèixer i s'ha conservat al llarg del temps, la festa de Sant Antoni a Canals perquè pren la dinàmica de ser mercantilitzada? A partir dels anys noranta s'agafen elements de la festa i es comencen a promocionar, la Foguera entra al llibre Guinness dels rècords, s'imprimeixen cupons de la ONCE amb elements de la festa com ara els parells, es planta la Foguera de Canals en la platja de Gandia la nit de Sant Joan fins que arriba a fer-se Bé d'Interès Turístic Autonòmic i ara s'està lluitant per a què sigui Bé d'Interès Turístic Nacional. Bé, pareix que sigui el motiu econòmic el que propicia aquesta situació. El poble pareix que necessiti la festa per la situació de crisi actual i així pareix que es denoti en molts dels discursos dels meus informants, primer com una cosa que es pot compartir i després pel

benefici que pot reportar. En veure la festa com un autèntic la categoria canvia, passa a ser única i açò es converteix en reclam per a turistes, els principals consumidors del que passa a ser la festa, un producte. Els nous discursos pareix que vagin encaminats a aquesta situació. La festa de Sant Antoni és identificadora però ara pareix que també pugui ser un producte mercantilitzable. En optar pel camí de la promoció turística i no pel de Bé Cultural pareix que es denoti la necessitat de la població per aconseguir beneficis d'ella mateixa amb uns turistes que volen aquests productes en l'actualitat. Observant la crisi actual i a què l'economia local està vinculada al sector serveis, pareix que potenciar d'aquesta manera la festa sigui el camí lògic.

9-Bibliografia:

- Ariño, A (2013) *La Festa Mare. Les festes en una era post cristiana*, València: Ed 2001.
- Ariño.A (2012) *La patrimonialización de la cultura y sus paradojas postmodernas*. Valencia, Art. Academia.edu, 21.
- Arévalo, J (2010). *El patrimonio como representación colectiva. La intangibilidad de los bienes culturales*. Gazeta de Antropología. Art.19.
- Arfuch, L (2002) *El espacio biográfico: dilemas de la subjetividad contemporánea*, Buenos aires. Ed Fondo de Cultura Económico.
- Arevalo, J (2010) *Roles, funciones y significados de los animales en los rituales festivos*. Art. Universidad Extremadura.
- *Actes de les Jornades d'Estudi sobre la festa de Sant Antoni als Països Catalans*, Tarragona (2008). Ed Centre d'estudis de la Ribera de l'Ebre.
- Bolstanski, L. Chiapello, E (2002) *El nuevo espíritu del capitalismo*, Madrid. Ed.Akal.
- Bauman, Z (2005) *Identidad*, Madrid, Ed Losada.
- Boissevain, J (1996) *Revitalizing European Rituals*. London, Ed Routledge.
- Bialakowsky, A (2010) *Comunidad y sentido en la teoría sociológica contemporánea*, Madrid. Ed Art Papeles del CEIC, 53.
- Bourdieu, P (1993) *La miseria del mundo*, Madrid. Ed Akal.
- Capdevila, J (1997) *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. Barcelona, Ed Publicacions de l'Abadia.
- Castelló, T (2013) *Tradició i valors en la festa de Sant Antoni*, Canals. Ed La Pebrella.
- Clifford, J (1988) *El antropologo como autor*, Madrid. Ed Paidos.
- Del Marmol, C (2005-2007) *Pasados locales, políticas globales: Los procesos de patrimonialización en un valle del Pirineo Catalán*. Tesis doctoral U.B.
- Delgado, M (1992) *La festa a Catalunya, avui*, Barcelona. Ed Barcanova.
- Ferrero R. Candela, J. Oriola, F. Cucó, J. (2012) *Arriben bandes. Les societats musicals valencianes*, València. Ed Museu Valencià d'Etnologia.

- Frigolé, J. (2012) *Patrimonialització i mercantilització de l'autèntic, dues estratègies bàsiques en una economia terciària*. Manuscrit Màster Antropologia, Barcelona 2012 U.B.
- García Canclini, N (1999) *Los usos sociales del Patrimonio Cultural. Patrimonio Etnológico. Nuevas perspectivas de estudio*, Granada. Ed Instituto Andaluz de Patrimonio Histórico.
- Giddens, A (1997) *Modernización reflexiva. Política, tradición y estética en el orden social moderno*, Madrid. Ed Akal
- González, J. Buxó, M.J (1997) *El fuego. Mitos, ritos y realidades*, Granada. Ed Anthropos.
- Gisbert. V (2013) *La festa de Sant Antoni a la província de València*. València. Ed La Pebrella.
- Hobsbawm, E. (2002) *La invención de la tradición, Barcelona*, ed Crítica.
- Hall, S (2003) *Cuestiones de identidad cultural*. Madrid, Ed Amorrortu.
- Hernández i Martí, G (2013) *La festa en el context de la patrimonialització de la cultura*, València. Ed La Pebrella.
- Habermas, J (2005) *Dialéctica de la secularización*, Madrid. Ed Paidós.
- Hanson, A (1991) *Reply to Langdon, Levine, and Linnekin*. Art. American Anthropologist, Vol 93, 2.
- Hanson, A (1989) *The Making of the Maori: Culture Invention and its logic*. Art. American Anthropologist, Vol 91, 4.
- Linnekin, J (1983) *Defining tradition*. Art. American Ethnologist, Vol 10, 2.
- Linnekin, J (1991) *Cultural inventions and the Dilemma of Authenticity*. Art. American Anthropologist, Vol 93, 2.
- Lowenthal, D (1998) *Patrimonio et modernite*. París, Ed L'Harmattan.
- Leach, E (1993) *Cultura y comunicación. La lógica de la conexión de los símbolos*, Madrid. Ed Siglo XXI.
- Martí, J (1994) *El folklorismo. Uso y abuso de la tradición*, Barcelona. Ed Rosel.
- Mascarell, G. Glick, T. Garcia Monerris, C (1998) *Història del País Valencià.*, Valencia. Ed 3 i 4.
- Ortíz, R (1996) *Mundialización y cultura*, Madrid. Ed Akal.
- Prat, J. Contreras, J (1998) *Les festes populars, Barcelona*. Ed La llar del llibre.

- Padiglione, V (1999) “*El efecto marco. Las mediaciones del patrimonio y la competencia antropológica*”. *Patrimonio Etnológico. Nuevas perspectivas de estudio*, Granada. Ed Instituto Andaluz de Patrimonio Histórico.
- Picard, D. Robinson, M (2003) *Festivals, Tourism and Change*. London, Ed Great Britain.
- Prats, Ll. (2004) *Antropología y patrimonio*, Barcelona: Edicions Ariel Antropología.
- Parejo, L (1782) *Canals Ilustrada*, Valencia. Re-edició. Palacios, J. Sueca, 1978.
- Restrepo, E (2012) *Intervenciones en teoría cultura*, Popoyan, Ed Universidad del Cauca.
- Rabasco, M. Tormo, F (2005) *Sant Antoni. Passatges d'un ritual*, Valencia. Ed. Ajuntament de Canals.
- Ricoeur, P (1996) *Sobre la tradición*, Madrid. Ed Paidos Iberica.
- Sandoval. P. (2009) *Fiesta y cultura*. Art. IPANC.
- Sanmartin, R (2000) *El fuego ritual de la fallas*. Madrid, Ed Antrophos.
- Sennet, R (2009) *El artesano*, Madrid. Ed Anagrama.
- Shultz, M (2004) *Identidad organizacional*, Oxford. Ed Oxford University.
- Taylor, Ch (2007) *Una edad secularizada*, Madrid. Ed Gedeisa.
- Taylor, Ch (1993) *La ética de la autenticidad*, Madrid. Ed Paidos.
- Vidal, J (2013) *Religiositat Còsmica primitiva i religiositat cristiana a Canals*, Canals. Ed Ajuntament de Canals.
- Vila, A (1995) *Canals. Temas de historia local*. Ed. Ajuntament de Canals, Ed Ajuntament de Canals.
- Vila, A (2010) *La Foguera de Canals*, Canals, Ed Ajuntament de Canals.